

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
COLLEGIUM HUMANUM-WARSAW MANAGEMENT
UNIVERSITY, BRANCH IN RZESZÓW, POLAND
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
МОЗ УКРАЇНИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**«ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА В КОНТЕКСТІ
ОСОБИСТІСНОЇ ПАРАДИГМИ»**

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

2–3 червня 2022 року

Тернопіль
ТНМУ
2022

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту моделювання та аналізу патологічних процесів (протокол № 5 від 17.05.2022)

Редакційна колегія:

Корда Михайло Михайлович – ректор закладу вищої освіти Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, член-кореспондент НАМН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор

Шульгай Аркадій Гаврилович – проректор закладу вищої освіти з науково-педагогічної роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, доктор медичних наук, професор

Кліщ Іван Миколайович – проректор закладу вищої освіти з наукової роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор

Вихрущ Анатолій Володимирович – завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений працівник освіти України, доктор педагогічних наук, професор закладу вищої освіти

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

«Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (2-3 червня 2022 року). – Тернопіль : ТНМУ, 2022. – 144 с.

Матеріали збірника присвячено висвітленню проблем, які обговорювалися на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми»: мова в системі цінностей студентів; комунікативна компетентність студентів медичних університетів; лінгводидактика в умовах полікультурного середовища; закономірності успішного вивчення іноземних мов у закладах освіти України. Видання призначене для науковців, аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться здобутками в галузі освіти.

ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР

Професійна лінгводидактика як складна система вирішує декілька головних завдань. По-перше, це теоретичне обґрунтування спільних завдань лінгвістики і дидактики. Не випадково експерти Римського клубу в останньому звіті наголошували на важливості інтегрального мислення. Як бачимо, ідея Я. А. Коменського повертається в сучасну науку. Насамперед необхідна координація зусиль для визначення суті системи базових понять (людина, індивід, особистість; наука, закономірність, розвиток; виховання, освіта, педагогіка; лінгвістика, дидактика, професійна лінгводидактика). Проблемою сучасної науки є недостатня увага саме до понять, а коли мова заходить про їх визначення, стаємо свідками порушення більшості вимог логіки. Працюючи багато років з учителями, ми не зустрічали фахівця, який би не знав відомої тези: «Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку». Вже цей фрагмент біблійного тексту дозволяє зрозуміти визначальний вплив на обґрунтування важливості слова, необхідність поглибленого прочитання і розуміння тексту (недаремно автори програми PISA поставили це вміння на перше місце при оцінці ефективності діяльності загальноосвітніх шкіл). Саме в цьому контексті стає зрозумілим глибина думки Т. Г. Шевченка: «Ну що б, здавалося, слова... / Слова та голос – більш нічого. / А серце б'ється – ожива, / Як їх почує!.. Знать од Бога / І голос той, і ті слова / Ідуть меж люди». Разом з тим і серед філологів, важко зустріти професіоналів, які прочитали і зрозуміли значущість продовження геніальної думки. Адже Євангеліст, аналізуючи вагомість слова, напише: «Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього. І життя

було в нім, а життя було Світлом людей. А Світло у темряві світить, і темрява не обгорнула його». Підкресливши думку «Освіта для світла і світу», зауважимо цікаву послідовність: Бог – слово – життя – світло. Якщо пригадати, що на першій сторінці Біблії, в перших словах Бога, світло згадується п'ять разів, а на останній сторінці – тричі, проходячи через увесь текст («Слово життя», «Бог є світло», «Коли ж ходимо в світлі, як Сам Він у світлі, то маємо спільність один із одним», «Хто говорить, що він у світлі, та ненавидить брата свого, той у темряві досі», «А хто додержує Його слово, у тому Божа любов справді вдосконалилась», «Отож, коли світло, що в тобі, є темрява, – то яка ж то велика та темрява» стає очевидною значущість цього поняття. До речі «світло» і «світ» у поєднанні з особистістю – це своєрідна система координат для вивчення суті освітніх систем.

Щоб цей напрям досягнув рівня науки, фахівці з професійної лінгводидактики повинні займатися пошуком закономірностей вивчення мови: опис явищ, пошук причин, прогностична оцінка.

Відзначимо важливість практичної складової, починаючи від методологічних засад методики навчання та учіння, завершуючи конкретними видами професійного спрямування. Вивчення вітчизняного і закордонного досвіду дозволяє виокремити як пріоритет розвиток творчих здібностей. Не випадково польські вчені розвивають перспективний напрям «Педагогіка творчості». На нашу думку, творчість є обов'язковим елементом особистісного розвитку. Упродовж останніх десяти років ми пропагуємо авторське визначення, що особистість – це жива істота, здатна до розвитку і самопізнання, яка має неповторні якості, готова до самовдосконалення і творчості. Відзначимо вплив освітньої політики на розвиток особистісних якостей. Наприклад, в Україні для старшокласників пріоритетного значення набуває успішне виконання тестових завдань як передумови вступу в університет. Як правило, студенти добре виконують саме тестові завдання. Водночас робота зі студентами першого курсу медичного університету дозволяє виокремити ряд проблемних

питань: недостатня готовність до опрацювання великих обсягів інформації, виокремлення головної думки, розуміння переваг і недоліків змісту; низький рівень діалогічного мовлення (емпатія, система запитань, оцінка і самооцінка); недостатній рівень культури читання поетичних текстів; невміння рецензувати тексти.

Зауважимо значний потенціал молоді. Зміна акцентів у навчальному процесі дозволяє швидко розвинути важливі для майбутньої професії якості. Проблема потребує додаткового вивчення, але робота з учителями, які підвищують кваліфікацію, дозволяє зробити попередній висновок, що вищезазначені питання є складними і для значної кількості педагогів. Наприклад, студенти і вчителі зачитували текст вірша В. Симоненка, присвяченого Львову. На проблемне запитання: «Що поет шукав у Львові?» можна було почути десяток пропозицій: від архітектури до відомих людей. Як виняток, зверталася увага на два завершальні рядки: «Щоби серце твоє одчайдушно левине // Краплю сили хлюпнуло у серце моє». Для відчуття суті авторського тексту, розвитку емпатії успішно використовується обґрунтування головної думки, написання студентами продовження відомих текстів. Наприклад, у 1927 році американський письменник Макс Ерманн написав знаменитий твір «Дезидерата», який помилково приписується невідомому автору XVII століття. Завершується текст такими словами: «У вуличному гаморі, в метушні життя збережи спокій своєї душі. З усіма своїми пастками, втомою та втраченими мріями, цей світ усе ж чудовий. Будь уважним і намагайся бути щасливим». Студенти першого курсу пропонують такі варіанти продовження тексту (авторський стиль збережено): 1. «Поважай чужу працю, тоді й поважатимуть твою справу. Ніколи не кажи «ніколи» – життя повне несподіванок. Якщо ти не отримав визнання й успіху з першого разу, то отримай з другого. Будь-які труднощі загартовують. Потрібно пам'ятати, що для досягнення деяких цілей не вистачить і десяти спроб. Слухай уважно інших, але не сприймай все близько до серця. Інколи від чужих можливо почути те, чого сам не бачиш у своїх діях». 2. «Успіх, який був

досягнутий нечесним методом, не зробить тебе щасливим. Зате щасливим тебе зробить міцна сім'я, здорові та розумні діти, дружина або чоловік, які завжди допоможуть тобі, люблячі батьки, які завжди порадять та підтримають. Хіба це не успіх? Ганяючись за досягненням захмарного, можна втратити найрідніше і найближче – свою сім'ю і навіть себе, своє місце у світі. Залишатися людиною у будь-якій ситуації і чинити людям так, як хочеш, щоб робили для тебе – просте правило для успішного і щасливого життя». Такі вправи із взаємним рецензуванням студентами, самооцінкою дозволяють виявити проблеми грамотності, суржикю, логіки тексту, розвивають творчі здібності.

Підтвердила ефективність методика «раннього наукового старту». Студенти першого курсу, після відповідних консультацій, успішно готують порівняльні таблиці базових понять, рецензують наукові статті з журналів, самостійно вибирають теми досліджень, готують листи до експертів, тези доповідей на конференцію, захищають авторські опорні схеми (mind map).

У контексті вимог сучасної професійної лінгводидактики важливо виокремити перспективні завдання: 1. На основі вимог логіки визначення системи базових понять. 2. Системний пошук закономірностей навчання і самостійного учіння. 3. Врахування національних та індивідуальних особливостей суб'єктів навчального процесу. 4. Наукова оцінка ефективності змісту, форм, методів, засобів, методів. 5. Наукові засади моніторингу ефективності навчального процесу. 6. Обґрунтування наукових основ ретроспективної оцінки, досліджуваних явищ. 7. Використання можливостей компаративістики. 8. Науково-методичне забезпечення процесу розвитку інтегрального мислення (реалізація вимог фахівців Римського клубу в підсумковому документі «Some On»: інформаційні технології повинні сприяти розвитку взаємостосунків, універсальні цінності як квінтесенція людської мудрості, навчання для себе, культурне розмаїття, перехід від системного до інтегрального мислення. 9. Пошук закономірностей мовленнєвої культури

потребує серії монографічних досліджень. 10. Поширення університетів третього віку обумовлює потребу вивчення мови людьми цієї вікової категорії. 11. Порівнюючи досягнення різних народів в умовах полікультурного середовища, можна дослідити спільні та відмінні аспекти особистісного розвитку, що сприятиме збагаченню науки і практики, а також взаєморозумінню і толерантності. Оскільки сучасні університети стають міжнародними освітніми центрами, інформація щодо мовленнєвої культури різних країн, сприятиме підвищенню ефективності підготовки молоді до професійної діяльності.

Христенко О. М.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

УКРАЇНСЬКА МОВА В СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІЙНИ

Українська мова виступає фундаментальною цінністю найвищого порядку зі своїми невід'ємними функціями: історико-культурною, державотворчою, інтегративною, комунікативною, аксіологічною тощо. Духовний зміст української мови (за Гумбольдтом чи Потебнею) розкриває енергетику, внутрішній потенціал української нації, яка споконвіків проживає на своїй Богом даній землі, має власну багатовікову історію, самобутню культуру, традиції, інтелектуально-духовну спадщину в цілому.

Мова апріорі є цінністю, яку нація повинна берегти, адже слово виражає думки, погляди, переконання, ідеали всіх попередніх поколінь, а також формує світогляд сучасної генерації українства. Оскільки ми розглядаємо мову як духовний соціокультурний та національний феномен, варто простежити її розвиток, її маніфестацію в нових українських

геополітичних реаліях, детермінованих поняттям та дійсністю, що сконцентровані у слові «війна».

Війна, яка повномасштабно розпочалася 24 лютого 2022 року, вплинула на всі сфери життя українського суспільства, на всі сфери внутрішнього світу та життєдіяльності окремої особистості. Виразні свідчення трансформацій на індивідуальному й колективному рівнях знаходимо в насиченому інформаційному просторі сучасної України, яка бореться з ворогом на багатьох фронтах, у тому числі на мовному.

Мовний фронт загалом розгортається в різних дискурсах, серед яких: комунікаційний, побутовий, медійний, літературний, культурний, мистецький, віртуальний (соцмережевий), громадсько-політичний, законодавчий, освітній, науковий... Не дивно, бо мова присутня там, де є її носії, споживачі, творці, репрезентатори... Проблематика ціннісного підходу до мови (української мови) в умовах війни становить для нас значний науковий інтерес, пов'язаний із вивченням ставлення до української мови як цінності зі сторони різних соціальних груп. Адже аксіологічна сутність мови на практиці, її сприйняття українцями сьогодні є важливими для розуміння «мовної особистості» українців двадцять першого сторіччя.

У контексті дослідження особливостей розвитку системи цінностей сучасних студентів, ми проаналізували низку письмових робіт студентів Тернопільського національного медичного університету, які писали творчі есе про цінності українського суспільства у воєнних реаліях. Особлива увага в цих працях присвячена ролі української мови на шляху України до перемоги й миру, утвердження й розквіту як незалежної самостійної сильної освіченої високорозвинутої держави.

Результатами нашого дослідження стало виокремлення двох ключових аспектів ціннісної сутності української мови в умовах війни: мова як зброя та мова як вияв зміни свідомості нації.

Отож, війна спровокувала величезний емоційний стрес для усього українського суспільства. Студенти в своїх творчих есе зазначили, що в таких обставинах першочергове значення має

слово, мова як зброя проти страху, відчаю, інших негативних руйнівних емоцій/станів. Адже українці – воїни, медики, волонтери, цивільне населення, діти, літні люди, представники інших соціальних груп потребують, насамперед, моральної підтримки.

Наприклад, студентам необхідно чути мотивацію, слухні практичні поради, як виживати, як бути стресостійкими, духовно витривалими (тренувати, за словами Ліни Костенко, «духовні м'язи»), щоб не боятися звуку сирени, не впадати у відчай, зрештою, як зосередитися на навчанні в умовах війни...

Ідейною основою такого мотивуючого меседжу є *культура чистого сумління* (за Сковородою, «чисте небо не боїться грому й блискавиць»), формування *позитивного змісту емоційно-вольової сфери*, а також використання *духовних засобів* (молитва, читання книг, спілкування, прогулянки на природі, заняття улюбленою справою, слухання класичної музики та ін.). Мова, за словами студентів, зараз особливо є духовною зброєю, адже від психологічного стану, морального здоров'я кожної особистості залежить її душевне самопочуття і благополуччя в цілому. Щоб вижити, не зламатися, українці потребують чути не лише негативну, а й позитивну інформацію, повідомлення, лейтмотивом яких є віра в перемогу, необхідність моральної стійкості, єдності, взаємодопомоги, вірності Україні, цінування української мови, історії, культури, природи, землі, людей, популяризації кращих рис української нації, її національно-культурної автентичності (моральність, релігійність, працьовитість, щедрість, ліричність, гостинність, миролюбність, свободолюбність, сміливість, любов до рідного краю).

Другий аспект ціннісної сутності української мови в умовах війни, за результатами контент-аналізу студентських творчих есе – вияв зміни свідомості нації. Студенти зазначили, що для них важливими і прийнятними є мовні трансформації, детерміновані військовою агресією росії проти України, наприклад, написання назви країни-агресора з маленької літери, вживання принизливих назв для позначення ворогів (орки, рашисти, московіти, орда, дикуни, нелюди і т. д.), повернення

уваги суспільства, в тому числі, студентської молоді, до джерел української національної автентичності, зосередженої в народних піснях, патріотичних текстах, музиці, образотворчому мистецтві, історичному минулому, біографістиці тощо, а також до наукових проблем, які розкривають історичну та ментальну різницю (протилежність) між Україною та росією/московією, а ще цінність мови, віри, історії у зміцненні держави зсередини.

Як висновок, зазначимо, що результати контент-аналізу творчих робіт студентів спонукають підтримувати прагнення сучасної молоді цінувати українську мову як духовну зброю в часі війни та могутній чинник консолідації, перемоги й майбутнього процвітання України.

Беценко Т. П.¹, Телсжкіна О. О.²

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка¹;*

*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова²*

РОЛЬ ЛІНГВОКРАЄЗНАВЧИХ СТУДІЙ У ФОРМУВАННІ ВИСОКОІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ

На сучасному етапі розвитку соціуму, особливо в час кривавої і жорстокої війни, що триває в Україні, надзвичайно важливу роль відіграють ті наукові сфери, що пов'язані з самобутнім розвитком нації, її витоками. Серед них чільне місце належить краєзнавчим студіям. При цьому величезну вагу має лінгвокраєзнавчий напрям досліджень, який можна розглядати в широкому і вузькому аспектах.

Лінгвістичне краєзнавство визначаємо як комплексну галузь мовознавчої науки, яка орієнтована на вивчення та систематизацію різноаспектних фактів мови, характерних для певного регіону, мовної (філологічної) діяльності персоналій, біографічно пов'язаних із краєм. Це галузь краєзнавства і

навчальна дисципліна, передбачена навчальними програмами багатьох вишів педагогічного профілю в Україні [1, с. 17]. Однак лінгвокраєзнавчі студії доречні у ЗВО як гуманітарного, так і технічного профілю.

Лінгвокраєзнавство – доволі широка сфера наукових знань, об'єктом вивчення якої є мовні особливості мікрорегіону (мовні явища, притаманні мікросоціуму (діалекти, суржик, жаргон, сленг), мова реклами, періодичних видань; топоніміка; персонологія).

У процесі вивчення цієї дисципліни, а також під час лінгвокраєзнавчих студій здійснюється формування в індивіда краєзнавчої та лінгвокраєзнавчої компетенцій. Краєзнавчу компетенцію розуміємо як сукупність різногалузевих знань про регіон (край, мікроетносціум), що є батьківщиною для носія певної культури (етнокультури). Сформована краєзнавча компетенція є обов'язковою для індивіда як етноносія. Лінгвокраєзнавчу компетенцію трактуємо як володіння необхідним рівнем предметних (мовних, мовленнєвих) знань про край, що є місцем народження та мешкання особистості, – зокрема, освіченість з питань діалектного складу мікро- та макрорегіону; фахова поінформованість про ономастикон (топонімію, антропонімію) визначеного адміністративно-територіального (історико-географічного) континууму; володіння відомостями про мовну ситуацію в регіоні; знання пам'яток мовно-літературної творчості, що стосуються регіону; обізнаність із науковою, науково-педагогічною діяльністю визначних особистостей, біографічно пов'язаних із краєм; здатність використовувати лінгвокраєзнавчий матеріал у навчально-педагогічній діяльності, з культурно-просвітницькою, популяризаторською метою. Така інформація, як правило, легко засвоюється, бо співвіднесена з родоцентричною парадигмою, спадкоємністю поколінь, рідномовною дійсністю.

Окреслимо значення лінгвокраєзнавчих студій для формування високоінтелектуальної та національно свідомої особистості в умовах сьогодення.

Лінгвокраєзнавство – база для формування мовного світогляду та інтелектуального розвитку індивіда.

Кожна освічена людина повинна мати базові мовні знання, чітко орієнтуватися в можливостях мови виступати засобом спілкування в різних сферах життєдіяльності. У соціумі особистість послуговується такими мовними реаліями, як діалект, сленг, жаргон. Знання діалектних особливостей місцевості – показник інтелектуального розвитку індивіда, ознака його обізнаності з фактами мовної дійсності, представленими в мікрорегіоні. Ерудованість у питаннях нормативного/ненормативного вживання мовних одиниць є показником інтелектуального зростання особистості.

Лінгвокраєзнавчі студії як підґрунтя для розвитку креативно мислячої особистості.

Рідномовний матеріал завжди тяжіє до самотності, оригінальності, тому що вирізняє певним чином регіон (скажімо, назви страв, звичаїв, обрядів, притаманних окремому мікросоціуму; гідронімікон регіону тощо). З лінгвокраєзнавством пов'язана топоніміка – наука, що вивчає походження географічних назв. При цьому в усіх випадках пояснення географічних назв існують факти наукової та народної етимології, що використовують для витлумачення природи топонімів. Кожен індивід, за нашими переконаннями, зобов'язаний знати як народні джерела в поясненні витоків найменувань, так і оперувати науково обґрунтованими фактами та свідченнями у витлумаченні назв географічних об'єктів.

Усіх, без винятку, цікавить походження назви рідного поселення. Спробувати знайти наукове тлумачення найменування, пояснити його витoki – досить складний і вагомий вид творчої діяльності, що вимагає неабияких зусиль і спеціальної підготовки. Тому лінгвокраєзнавчі студії – шлях до формування глибокотворчої особистості, що пройнята любов'ю до рідного краю, захоплена його історією, зорієнтована на культивування творчого потенціалу.

Лінгвокраєзнавчі студії і формування патріотично свідомої особистості.

Незаперечним є те, що лінгвістичне краєзнавство як галузь наукових знань, як навчальна дисципліна тяжіє до духовної кристалізації особистості, до створення фундаментального підґрунтя, що слугує ефективним засобом для плекання національно свідомої, патріотично-проникливої, відданої національній ідеї особистості. Вивчати мову регіону, знатися на діалектах, володіти інформацією про топонімікон краю означає бути мимохіть закоханим в його історію, мову, культуру. Крім любові і зацікавленості рідномовним матеріалом, є обов'язок кожного з нас популяризувати лінгвокраєзнавчу інформацію, виховувати любов до лінгвокраєзнавчих студій – на уроках мови і літератури у школі, коледжі, виші...

Отже, лінгвокраєзнавство має як теоретичне, так і практичне значення. Виступаючи складником краєзнавчої науки, покликане концентрувати увагу на самобутності мікрорегіону в мовному аспекті, викликати інтерес до пізнання духовних цінностей краю. Доцільно практикувати в роботі вчителя-словесника, викладача мовних дисциплін у ЗВО лінгвокраєзнавчі дослідження і розвідки. Лінгвокраєзнавчий аспект у сучасній лінгводидактиці дедалі потужніше набуває ключової, основотворчої ваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беценко Т. Лінгвістичне краєзнавство: походження географічних назв Сумщини: навчальна монографія. Суми: Мрія, 2015. 180 с.

2. Беценко Т. Поняття лінгвокраєзнавчої компетентності. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (23 березня 2017 р.)*. Київ: НАУ, 2017. С. 24–25.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТІВ

У контексті економічних і суспільно-політичних перетворень, які переживає Українська держава ХХІ ст., гостро актуалізується питання становлення громадянського суспільства. У вихованні свідомих громадян, представників української інтелігенції, майбутніх фахівців різних сфер життєдіяльності, які прагнуть добробуту для своєї країни, готові працювати заради її розвитку, здатні до самостійного мислення і прийняття виробничих та суспільно-політичних рішень, важлива роль покладається на заклади вищої освіти.

Мова, будучи засобом спілкування, пізнання, обміну інформацією, передачі досвіду, виступає найбільш ефективним знаряддям набуття усіх суспільно значимих компетенцій, формування ціннісних орієнтацій студентів. Водночас мова як знакова система окремого суспільства є невід'ємною складовою нації, ознакою її самобутності, засобом державотворення, збереження й розвитку культури.

У наукових дослідженнях К. Кучини зазначено, що «в періоди суспільних трансформацій сприяння розвитку моральності, тобто керування становленням ціннісних орієнтацій, стає найактуальнішим завданням, адже не можуть не турбувати згубні явища сьогодення, що виявляються в руйнуванні цінностей, у втраті моральних орієнтирів молоді, виникненні й поширенні негативних проявів (агресивність, байдужість, жорстокість, наркоманія, мовленнєва деградація)» [1].

З'ясовуючи шляхи підвищення ефективності гуманістичного виховання молоді, О. Столяренко справедливо зауважує: «Навчальний заклад має фундаментальне значення для розвитку суспільства і моделює майбутнього громадянина, визначає його життєво важливі пріоритети й цінності» [4, с. 44]. Серед широкого

арсеналу виховних засобів автор на чільне місце ставить спілкування: «Але наймогутнішим засобом виховання є спілкування, взаємодія з іншими. Для індивіда воно є надзвичайно важливою потребою. Оскільки людина – істота суспільна, то її сутність реалізується і розвивається лише у громадській діяльності, основу будь-якого її виду становить спілкування з іншими» [4, с. 46].

Безперечно, мова як основний засіб спілкування виконує роль дієвого механізму всебічного впливу на особистість, оскільки є генетичним, культурним кодом нації, що не лише забезпечує комунікативний процес з метою соціальної взаємодії, але й відображає особливості глибинно-етнічного світосприйняття й оцінки явищ дійсності. Слушною є думка Л. Плотникової про те, що «коли інша мова витісняє рідну, поступово відбувається відчуження від своїх предковічних джерел, а отже відчуженість від власної моралі, культури, історії, звичаїв, змінюються норми поведінки, мислення» [3].

Сьогоднішню складну мовну ситуацію молода самостійна Україна отримала у спадок від попереднього тоталітарного режиму. Її проявами є мовні протистояння й конфлікти, агресивність у ставленні до україномовних громадян, самоприниження, що виникає внаслідок переходу у спілкуванні на мову соціальної групи задля уникнення психологічного бар'єру відчуття себе чужим. Гостру проблему мовного вибору Л. Масенко аналізує так: «Від доби тривалої русифікації значна частина українського соціуму успадкувала не тільки комплекс меншовартості своєї мови і культури, що часом приймає й агресивні форми ворожості до неї. Слід сказати й про нездорові психологічні наслідки, які провокує синдром «чужого у своїй країні» в середовищі свідомого українства. Адже українська людина, що оберігає природне право говорити своєю мовою у своїй державі, мусить щоденно в найрізноманітніших ситуаціях міського спілкування протистояти тискові оточення й переживати в той чи інший спосіб почуття відторгнення більшістю» [2, с. 51].

Звичайно, важко протистояти загальноприйнятим стандартам мовної поведінки. Людина, яка послуговується українською мовою

всупереч потужному тиску середовища, виявляє неабияку витримку, глибоке переконання у правильності своїх дій, що є свідченням її чіткої національно-громадянської позиції, мовного патріотизму, високої мовної свідомості.

Взірцем високої культури мовлення, його нормативності, чистоти, граматичної досконалості й лексичного багатства для студента, безперечно, є викладач. Тому на останнього покладається не лише професійна, але й велика моральна відповідальність у користуванні мовою.

Таким чином, виховання у студентів небайдужого ставлення до мови є одним із важелів виховання їх національної свідомості, відчуття етнічної належності, державної цілісності, поваги до культурних надбань і традицій українського народу. Зважаючи на негативні мовні тенденції, що проявляються в нашому суспільстві, актуальним є формування в молодого покоління відчуття відповідальності за власну мовну поведінку. Важливо переконувати нинішніх студентів, які незабаром поповнять лави фахівців різних суспільно-виробничих сфер, української інтелігенції, у необхідності дбати про культуру мовлення, вдосконалювати й збагачувати її, прищеплювати у молоді усвідомлення того, що культура мови – показник загальної культури, освіченості людини, її візитівка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучина К. О. Становлення ціннісних орієнтацій як актуальне завдання морального виховання. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gumal/pages/vypl61/kuchina_k.o..pdf.

2. Масенко Л. Т. Мова і свідомість. *Український смисл* : науково-популярний лінгвокультурологічний щоквартальник. 2018. №1-2. С. 38–54.

3. Плотникова Л. Ф. Українська мова як один із головних чинників побудови цивілізованої держави. *Гуманізм та освіта* : VIII Міжнародна науково-практична конференція. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06pllpcd.php>.

4. Столяренко О. В. Пошук шляхів підвищення ефективності гуманістичного виховання молоді. *Наукові записки Вінницького*

Олійник Н. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА КУРСАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ТНМУ

Володіння українською мовою сьогодні є надзвичайно актуальним геополітичним питанням ідентифікації української нації у зв'язку з військовим вторгненням росії на територію України, порушенням її територіальної цілісності з 2014 року. Як результат, мільйони українців із тимчасово окупованих територій чи територій, де ведуться активні бойові дії, вимушені були покинути свої домівки і виїхати на підконтрольну Україні територію в пошуках захисту чи порятунку. За Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [1]. Знайшовши прихисток на українськомовній частині України, постала нагальна потреба у вивченні української мови для повноцінного спілкування та інтеграції в українськомовне середовище. Також у багатьох внутрішньо переміщених осіб (ВПО) спостерігається зміна суспільної свідомості і розуміння важливості володіння мовою

Батьківщини, вивчення і пізнання її історії, національної культури, менталітету.

Зважаючи на актуальність питання і керуючись прийнятним вченої радою положенням «Про сприяння розвитку державної мови в умовах медичного університету», в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського вирішили започаткувати курси української мови для ВПО, котрі тимчасово проживають у місті Тернополі.

Організуюючи курси, викладачі кафедри української мови створили спеціальну інтенсивну методіку з використанням сучасних ефективних підходів і методів навчання, використовуючи багаторічний досвід викладання навчальних дисциплін для студентів-іноземців, що відповідає саме потребам, інтересам і мовному рівню слухачів.

Метою курсів української мови для ВПО є формування у слухачів внутрішньої мотивації до вивчення української мови, потреби у спілкуванні нею, ціннісного ставлення до мови, набуття досвіду використання української мови в повсякденному житті.

Основне завдання курсів – сформувати у слухачів (ВПО) мовні, мовленнєві і комунікативні уміння і навички для повноцінного спілкування українською мовою в різних сферах життя.

Курси української мови для внутрішньо переміщених осіб організовані таким чином, щоб були використані різні форми навчальної діяльності (індивідуальна робота, у парах, групах, самостійна робота), задіяні різні види завдань (пізнавальні, творчі, рольові). Викладачеві важливо створити сприятливу психологічну атмосферу на занятті, умови для комфортного навчання для людей, які переживають стрес і тривогу, з різним рівнем володіння українською мовою, різною мотивацією, життєвим досвідом, психологічним станом від пережитого, баченням майбутнього розвитку подій, планами і очікуваннями. Саме викладач коригує і направляє діяльність слухачів через співпрацю з ними, вдало переміщує фокус уваги на підтримку і нормалізацію їх психічного стану. Демонстрація викладачем

спокою та врівноваженості – це найпростіший спосіб допомогти заспокоїтись слухачам і сприймати новий матеріал. Важливо також дати ВПО можливість висловитись: розповісти про свій настрій, особливості свого перебування у Тернополі, адже коли людина проговорює свої емоції, у неї знижується тривожність. Навіть якщо вона говорить про свої проблеми, переживання, сум, викладач намагається спрямувати цю розмову на позитивні новини, маленькі перемоги. Усе це допомагає зберегти нормальний емоційний стан, стабілізувати ситуацію для кращого засвоєння матеріалу.

З метою формування мовленнєвих навичок на кожне заняття пропонуються теми для обговорення, дотичні до реальних життєвих ситуацій: «Найважливіше про мене», «Я хочу розказати про свою родину», «У супермаркеті», «На вокзалі», «У банку», «Мої друзі», «Мої вподобання» тощо [3]. У процесі мовлення слухачі виявляють свої почуття й емоції, моральні цінності, демонструють свій життєвий досвід. Такі форми навчання не лише розвивають навички говоріння, а й допомагають закріпити знання з лексики і граматики, ситуативно вивчити або використати нову лексику, розвивають навички слухання.

Спочатку слухачам пропонуються завдання на повторення попередньо вивченого лексичного чи граматичного матеріалу (знайдіть зайве слово за певною ознакою; синонімічною належністю слів; за дією, розгадайте кросворд, знайдіть і обведіть слова у тематичній головоломці тощо). Поступово види роботи ускладнюються вправами частково-пошукового характеру: «Склади речення з поданих слів», «Іншими словами» і т. д. Для закріплення матеріалу використовуються творчі завдання: «Історії з частинами мови» (склади історію зі знайденими словами), «Даруємо компліменти», «Українські фразеологізми» тощо. Виконання цих вправ вимагає від слухачів вміння застосувати раніше засвоєний матеріал у новій ситуації, адже вони містять певні суперечності, викликають інтерес до розв'язання, концентрують увагу, збагачують уяву, містять пізнавальну новизну, відволікають від проблем сьогодення.

Вони сприяють інтелектуальному, пізнавальному, емоційному розвитку особистості, вдосконаленню набутих знань, вмінь і навичок, активізують розумову діяльність, що є дуже важливим фактором у дорослому віці. Практичні завдання є невід'ємною складовою курсів української мови, адже «постійними параметрами системи є урахування поетапності формування мовленнєвої компетенції, наявності серії вправ, чіткої послідовності їх виконання. Параметрами, що змінюються, є характер мовленнєвих операцій, етап навчання, види комунікативної діяльності, дозування навчального матеріалу, його циклічність» [2].

У процесі вивчення української мови викладачі безпосередньо чи опосередковано знайомлять слухачів із культурною спадщиною, етнічними особливостями культури і побуту Західної частини України, що допомагає їм адаптуватися у новому мовно-культурному середовищі. Вони стимулюють пізнавальну діяльність слухачів, читаючи українські тексти, декламуючи поезії українських поетів, розповідаючи про традиції і побут українців; заохочують їх слухати українську музику, переглядати телепередачі, фільми українською мовою, читати книги українських авторів і багато спілкуватися для подолання мовного бар'єру.

Отже, перед викладачами курсів української мови постає завдання створити такі умови для вивчення української мови, щоб слухачі могли активно користуватися нею в усіх сферах життя, використовувати її як засіб щоденного спілкування. На нашу думку, поєднання на практиці традиційних та інноваційних методів дає можливість викладачам мови покращити результативність навчання і рівень знань, значно підвищить ефективність організації їх навчально-пізнавальної діяльності. Вважаємо, що викладачам кафедри вдається задовольнити комунікативні потреби слухачів, бажання подолати мовний бар'єр на шляху до вільного володіння українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України. Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

2. Копилова І. М. Розробка системи вправ для формування професійно спрямованої компетенції в говорінні іноземною мовою. *Соціум. Наука. Культура. Філологічні науки*. URL: <http://intkonf.org/kopilova-im-rozrobka-sistemi-vprav-dlya-formuvannya-profesiyno-spryamovanoyi-kompetentsiyi-v-govorinni-inozemnoyu-movoyu>.

3. Українська мова як іноземна : навч. посіб. / І. І. Гавришак та ін. ; за ред. М. П. Тишковець. Тернопіль : ТДМУ, 2018. 168 с.

Заліпська І. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Мова є унікальним засобом збереження генетичного коду держави. Це не лише інструмент спілкування, а й засіб вираження внутрішнього бачення світу людини, тому мова для кожного народу є єдиальним чинником і водночас тією складовою, яка вирізняє нас з-поміж інших. Стаття 10 Конституції України [2] і Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначає «українську мову як єдину державну мову в Україні та покладає на державу обов'язок забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України» [1].

Беззаперечно, українська мова посіла центральне місце у незалежній Україні, проте історія засвідчує, що шлях цей був складний і тривалий. Крім того, війна, яка застала нас у

2022 році, ще раз підтвердила необхідність володіння українською мовою кожним громадянином нашої країни. Зараз філологи створили багато осередків із вивчення рідної мови. Навчання може відбуватися наживо чи онлайн, у групах за рівнем володіння мови чи за віком та ін. Звісно ж, методик опанування українським словом є багато, кожна з яких є по-своєму дієвою. Тому вважаємо за доцільне у науковій розвідці презентувати практичні рекомендації щодо особливостей вивчення української мови внутрішньо переміщеними особами.

«Певна річ, – зауважував О. Пономарів, – усі відразу не можуть заговорити добірною мовою. До тих, хто лише починає дедалі активніше розмовляти по-українському, слід виявляти поблажливість і пробачати їм певні мовні огріхи» [3, с. 10]. Варто додати, що лише щоденна практика у спілкуванні й свідоме уникнення помилок пришвидшить очікуваний результат. Пропонуємо алгоритм вивчення української мови для внутрішньо переміщених осіб.

1. У щоденному мовленні варто засвоїти етикетні формули, як-от:

Етикетні формули	
Вітання	Добрий ранок! Доброго ранку! Добрий день! Добридень! Добрий вечір! Доброї ночі! Привіт! Вітаю! Доброго здоров'я! Вітаю Вас! Слава Україні! Слава Богу! Слава Ісусу Христу! Дай Боже щастя!
Прощання	До побачення! Щасливо! Па-па! На добраніч! Добраніч! Гарних снів! Бувайте здорові! Всього доброго! Бувайте!
Вибачення	Вибачте! Вибач! Вибачте мені! Перепрошую! Пробачте! Пробачте мені! Мені шкода! Даруйте!
Вдячності	Дякую! Дуже дякую! Щиро дякую! Спасибі! Велике / щире / сердечне спасибі! Прошу! Нема за що! Вдячний / вдячна / вдячні Вам! Сердечна подяка Вам! Прийміть щиро вдячність! Складаю подяку! Велика подяка за...
Прохання	Будь ласка. Дозвольте. Дуже прошу. Із Вашого дозволу. Дозвольте допомогти.

2. Вивчайте правильне звертання до рідних, знайомих і незнайомих людей. В українській мові є сім відмінків. Звертання ставимо у кличному відмінку. Наприклад:

Ірино, Іринко, Олеже, Олежику, Ігорю, Дмитре, Дмитрику, мамо, матусю, батьку, татусю, брате, сестро, пані, пане, добродійко, добродію, лікарю, пане професоре, пані Оксано, пане Іване, дорогі колеги, друзі, шановне товариство
--

3. Дотримуйтеся правил вимови слів. Важливими рисами української фонетичної системи є чітка вимова голосних, які без наближення до інших звуків, дзвінка вимова приголосних укінці слова і складу, шиплячі приголосні вимовляються твердо, розрізняйте літери *z* – *z* та ін.

Завдання 1. Прочитайте правильно слова.

Черешня, вишня, черв'як, шипшина, жоржина, жінка, шлунок, частина, життя, чашка, аркуш, вушко, пташка, четверо, каша, вишивати, множити, шишка, борщ, межа, можна, черемшина, щавель, щипці, черствий, читання, чисельник, мишка, шапка, кішка.

Завдання 2. Запам'ятайте.

Гава, газда, гудзик, дзига, ґрунт, гречний, ганок, агрус, гуля, гвалт, гедзь.

4. Наголошуйте слова правильно. Розпочніть із декількох і розширюйте цей перелік.

Завдання 3. Запам'ятайте правильне наголошення слів.

Тістечко, кілометр, сантиметр, шофер, донька, дочка, кропива, одинадцять, чотирнадцять, алфавіт, середина, спіна, щелепа, український, корісний.

5. Запам'ятовуйте українські слова. Розпочніть із лексем, які позначають предмети побуту та продукти харчування. Продовжуйте цей список. Робіть наліпки українською мовою на відповідні предмети.

На кухні
Холодильник, чайник, чайничок, чашка, склянка, плита, каструля, кавоварка, хлібничка, мийка, глечик, сільничка, перечниця, сковорідка, віничок, шухляда, стільниця, сито, качалка, поличка, кошичок, ложка, виделка, ніж, тарілка.

Продукти					
Овочі	Фрукти Ягоди	М'ясо М'ясні вироби	Риба	Молочні продукти	Солодощі
картопля	абрикос	баранина	оселе- дець	йогурт	випічка
морква	ананас	свинина	скумбрія	кефір	цукерки
буряк	апельсин	телятина	тунець	масло	зефір
огірок	банан	курятина	тріска	молоко	морозиво
помідор	виноград	яловичи- на	щука	сир	печиво
капуста	вишня	ковбаса	карась	сметана	тістечко
гарбуз	гранат	сосиски	форель	вершки	торт
цибуля	груша	шинка		згущене молоко	шоколад
часник	диня	копчени- на	Бакалія	Напої	Хлібо- продукти
редиска	кавун		борошно	вода	хліб
бакла-жан	чорниця		гречка	сік	батон
горох	лимон		кава	вино	булка
кабачок	малина		макаро- ни	пиво	круасан
квасоля	мандарин		олія	горілка	рогалик
кукуру-дза	полуниця		рис	компот	
перець	яблуко		сіль	узвар	
петруш-ка	лохина		цукор		
	ожина				
	суниця				
	смороди- на				

6. Вивчайте напам'ять найчастотніші фрази та питання.

Наприклад:

Як Вас звати? Що трапилося? Дайте мені, будь ласка, один кілограм картоплі. Де знаходиться аптека? Хто останній у черзі? Котра зараз година? Я хочу купити молоко і масло. Скільки коштує проїзд? Чи можна оплатити карткою?

7. Читайте тексти українською мовою не менше п'ятнадцяти хвилин на день.

8. Слухайте аудіокниги українською мовою хоча б тридцять хвилин на день.

9. Встановіть українську мову у телефоні та в усіх застосунках. Завжди обирайте українську мову під час покупок в інтернет-магазинах.

10. Користуйтеся інтернет-порталами для підвищення мовної культури і багатства власного словника (<http://www.lcorp.ulif.org.ua/dictua/>, <http://www.mova.info>, <http://www.sum.in.ua/>, <http://www.slovnyk.ua>, <http://www.rozum.org.ua/>, <http://slovopedia.org.ua/>).

Таким чином, вивчення української мови вимагає щоденної праці. Вважаємо, що свідоме опанування рідним словом і практика у спілкуванні відповідно до запропонованого алгоритму дозволить підвищити рівень володіння українською мовою внутрішньо переміщеними особами. Актуальним напрямком подальшої роботи є удосконалення методик та розроблення комплексу практичних завдань відповідно до комунікативних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 26.05.2022).

2. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

3. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посібник. 2-ге вид., стереотип. Київ : Либідь, 2001. 240 с.

ПОНЯТТЯ ПРО СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОНОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВОДИДАКТИЦІ

Постановка проблеми. Метод у лінгвістиці – це узагальнені сукупності теоретичних установок, прийомів, методик дослідження мови, що пов'язані з певною лінгвістичною теорією і з загальною методологією; окремі прийоми, методики, операції, що спираються на певні теоретичні установки, технічний засіб, інструмент для дослідження того чи іншого аспекту мови.

Учені-лінгвісти в основному послуговуються загальнонауковими методами. На сьогодні таких методів недостатньо для осмисленого, глибинного і правильного сприйняття ідеї твору, розуміння змісту, використання образотворчих засобів. Тому виникає потреба у пошукові спеціальних, конкретних методик для здійснення такого аналізу.

Необхідність розгляду означеної проблеми зумовлена потребою докладного опису всіх етапів і рівнів філологічного аналізу тексту. Фоностилістичний рівень аналізу художнього тексту найменш розроблений. Відпрацювання методики такого аналізу дасть змогу встановити стилістичні функції звукових елементів, підтвердити/заперечити думку про наявність у звукобуквах емоційно-символічного змісту, з'ясувати їх здатність естетизувати текстову матерію. Застосування пропонованих методів на практиці сприятиме конкретнішому усвідомленню ролі фонічних елементів у створенні образності текстової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціальних праць, присвячених методиці фоностилістичного аналізу, у вітчизняній науці не засвідчено. Значні досягнення в означеній галузі належать В. В. Левицькому, О. П. Журавльову,

А. І. Бондаренко та ін. У зв'язку з цим пропонуємо використання доцільних, на наш погляд, шляхів і способів наукового аналізу художнього (поетичного) тексту з метою якнайточнішого та найоб'єктивнішого пізнання його ідейно-тематичного змісту, осмислення ваги мікрознака у структурі макрознакового континууму.

Мета публікації – розглянути спеціальні методи фоностилістичного аналізу поетичного тексту як можливі способи встановлення його феноменологічного змісту, реалізації задуму митця, синкретизованої характеристики образного плану твору в різнорівневому ракурсі.

Виклад основного матеріалу.

1. Метод «Звук – слово – образ»

Метод «Звук – слово – образ» передбачає виявлення комплексної взаємодії різнорівневих мовних засобів, зокрема фонічних елементів як складників лексичних та граматичних одиниць, з усіма стилістично-смісловими нюансами, які слугують вираженню і створенню певного мікрообразу в системі образної думки письменника.

Стосовно фоностилістичного аналізу тексту використання означеного методу передбачає врахування образного потенціалу усіх елементів мови (звука, слова, конструкції) у їх комплексній взаємодії, здатність мовних засобів викликати різні уявлення про реалії художнього світу: зорові, слухові, дотикові, смакові та ін.

2. Метод звукових асоціацій.

Метод звукових асоціацій полягає у встановленні повторюваних звукових елементів на тлі мікро- чи макроконтексту та обґрунтуванні ролі смислових, емоційно-експресивних, виразово-забарвлених, композиційних функцій звукопису з метою створення змістово-архітектонічної, естетичної цілісності тексту, що в комплексі орієнтоване на моделювання нових уявлень, образів, почуттів, думок.

Використання цього методу передбачає застосування результатів звукосимволічних досліджень. Метод звукових асоціацій також базується на врахуванні явища синестезії.

3. Метод змістової інтерпретації (герменевтичний аналіз).

Метод змістової інтерпретації полягає у з'ясуванні функцій фонічних елементів, активованих у тексті, для передачі відповідного змісту, вираження ідеї.

Цей метод базується на витлумаченні таких питань: які фонічні засоби (звукові слова, звукоповтори, просодиду) він використовує, з якою метою? як вони сприяють відтворенню ідейно-тематичного задуму? як пов'язані з композицією твору, розгортанням сюжету? які функції звукоповторюваних одиниць? яка вага фонічних елементів порівняно з одиницями інших рівнів? чи спостережена співдія, взаємозв'язок фонічних елементів з одиницями інших рівнів? як саме? чим це зумовлено і про що свідчить? та ін.

Інтерпретування фонічних засобів, використаних автором, на основі пояснення їхньої природи дозволяє пізнати специфіку стильової манери митця, а також – закономірності художньої мовотворчості, разом з тим – зрозуміти глибинне та різнобічне призначення одиниць мовної системи, у тому числі – й найелементарніших.

Висновки. Отже, питання про методи фоностилестичного аналізу тексту ще не розв'язано остаточно і потребує подальшого розгляду на основі проведення різноаспектних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беценко Т. Структура і зміст спецкурсу «Фоніка» в системі професійної підготовки студентів-філологів. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 3. С. 49–52.

2. Беценко Т. Фоностилестичний рівень філологічного аналізу художнього тексту (на прикладі поезії Павла Тичини «О панно Інно»). *Дивослово*. 2014. № 2. С. 32–37.

3. Беценко Т., Голуб Я. *Стилістика сучасної української мови. Фоніка*. Суми, 2009. 148 с.

Гаврищак І. І., Проців О. Я.
*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ О. ПОТЕБНІ

Аналіз особливостей структурно-семантичної організації слова, уточнення й розширення його значень у певному контексті – актуальна проблема сучасного мовознавства, якій присвячено низку фундаментальних досліджень українських та зарубіжних мовознавців, серед яких Ю. Апресян, Ш. Баллі, Л. Булаховський, В. Виноградов, І. Вихованець, В. Гак, А. Залізник, В. Звєгінцев, В. Кодухов, М. Кочерган, О. Потебня, В. Русанівський, Ж. Соколовська, Ф. де Соссюр, А. Реформатський, Д. Шмельов, Л. Щерба та ін.

Одним із перших вітчизняних мовознавців, хто звернувся до питання семантичної структури слова, був професор Харківського університету, засновник Харківської лінгвістичної школи О. Потебня. Розуміння О. Потебнею поняття слова та його семантичної структури базується на лінгвофілософській концепції, в основу якої покладено, як зазначав О. Білодід, погляди вченого «на роль мови в житті людини, на зв'язок мови з мисленням, на процес виникнення мови в людському суспільстві, на роль слова у складних процесах пізнання» [1, с. 52].

У праці «Із записок з російської граматики» («Изъ записокъ по русской грамматикѣ») (1874), відповідаючи на запитання «Що є словом?», О. Потебня зазначає, що прийняте тогочасним мовознавством визначення окремого слова «як єдності членороздільного звука і значення» [2, с. 1], є неповним і неточним. Якщо ми погоджуємося з цим визначенням, стверджував науковець, то «... уявляємо слово незалежним від його значення, тобто ... під словом ми розуміємо лише звук, причому єдність звуку і значення є не більшою єдності дупла і

птахів, які в ньому гніздяться» [2, с. 1]. «При цьому, – продовжував учений, – членороздільний звук без значення ми не називаємо словом. Такий звук є штучним фонетичним препаратом, а не словом» [2, с. 1]. Для того, щоб уникнути «таких непорозумінь» [2, с. 1] та уявити дійсну семантичну структуру слова потрібно, на думку дослідника, звертатися до історії та походження слова.

Для прикладу він аналізує етимологію та семантичне поле слова «верста». Зазначаючи, що це слово не є запозиченим, О. Потебня виділяє 7 його значень (подаємо перелік за О. Білодідом):

«1. З гаданого «поворот плуга» – борозна, збережене в сербській мові (врста).

2. Звичайна, а проте різна в різних місцях довжини стає шляховою мірою (воротишася отъ города за 30 версть). Безумовно, ця міра спочатку була значно меншою восьмисотною і п'ятисотною версти. Пор. рос. гони, яку кінь у плузі проходить не повертаючись назад; довжина орної смуги; грядка в полі, що служить межею; міра довжини, близька до довжини загону, ниви, від 7 сажнів до пів версти і версти; укр. гони – довжина лану, близько 80 сажнів.

3. Російське верста, «верзила», високий на зріст чоловік (зневажливо) – не тільки від значення «верстовий стовп», але й від міри шляху. Дорога згадується так: «Довга Гася (або лежить Гася) простяглася, а як устане, до неба дістане (укр.).

4. Російське верста, верстовий стовп. Тут думка рухається таким же самим шляхом, на якому гони набувають значення версти, як межі ниви.

5. Від значення борозни в розумінні прямої, довгої лінії – верста, ряд предметів, розташованих в одну лінію, наприклад, цеглини у стіні, камені у бруківці.

6. Від значення борозни, як такої, що йде поруч з іншою і дорівнює їй, давньоруське, старослов'янське вѣрста, вѣрѣста – пара, рівня. Наприклад: «Божѣствѣная и свѣтозарная в ѣ р с т а Борисе и Глѣбе». «Борисе и Глѣбе мученика святая и с у п р у г а». Звідси рос. верстать, рівняти.

7. Від значення версти, як довжини (пройденої), згідно із звичайним уявленням часу простором і життя шляхом, іде давньоруське і старослов'янське вѣрста, вѣрста – вік («от млады вѣрсты», «юнь верстою»). Сѣвѣрстникъ – той, що має одну версту з іншим, одноліток і в цьому розумінні рівня, і, як дружина, чоловік називається рівнею, так і в слові сѣвѣрстница, дружина: «мужи плакахуся сѣверстиць своих» [5, с. 53–54]. При цьому О. Потебня підкреслював, що для сучасної йому мови актуальними із цих значень є лише 3–4, а багатозначність слова «верста» визначена лише словником.

На думку О. Потебні «дійсне життя» цього слова й всіх інших слів відбувається в мовленні: «Кажучи «п'ять верст», я розумію під <словом> «верст» не ряд, не вік тощо, а тільки міру відстані. Слово в мові кожен раз відповідає одному акту думки, а не кільком, тобто кожен раз як <воно> вимовляється чи розуміється, має не більше одного значення» [2, с. 4].

Грунтуючись на тезі, що функціонування («дійсне життя») слова відбувається в мовленні, О. Потебня заперечував наявність багатозначних слів і натомість стверджував, що існують не багатозначні, а однозвучні слова (однакові за вимовою, омоніми), кожне з яких є самостійним. Однозвучність, на думку мовознавця, можна пояснити або спільністю походження цих слів (наприклад, рос. верста – міра відстані, довжини і верста – висока (довга) людина. Однозвучність цих слів, за О. Потебнею, зумовлена тим, що друге слово є похідним від першого), або дією звукових процесів мови, що не залежать від значення слова (наприклад, рос. род (родіна), що вимовляється як [рот] і рот (ротова порожнина. Однакове звучання цих слів є результатом процесу оглушення приголосних у кінці слова) [21, с. 5].

Аналізуючи семантичну структуру слова, О. Потебня зазначав, що воно складається не з двох (форма (звукова оболонка) і зміст), а з трьох елементів: форми (звука, звукової оболонки), змісту (значення слова) та представлення або знаку, який, на думку вченого, є внутрішньою формою слова і пов'язаний, з одного боку, зі змістом (є одним із

компонентів/складових значення слова), а з другого – з формою (є ознакою, що формально відтворена в назві).

Рис. 1. Семантична структура слова (за О. Потебнею)

З огляду такого розуміння семантичної структури слова, О. Потебня зазначав, що звук, зовнішня форма, є настільки необхідним для слова, що «без нього смисл слова був би просто недоступним», але він вказує на значення не сам по собі, а тому що «раніше мав інше значення» [2, с. 6]. Тобто звук бере участь у творенні слова, тому що раніше позначав слово, від якого утворилася нове. Учений підкреслював, що звук не є знаком, а лишень оболонкою чи формою знака (або знаком знака), тому «для знака в даному слові потрібне значення попереднього слова» [2, с. 6–7].

Знак, як представлення слова, спирається на визначення предмета, який став основою його назви. Слово, у розумінні О. Потебні, не може відобразити всі властивості та якості предмета, воно представляє лише одну (виділення – авт.) з його ознак. Наприклад, слово «підсніжник» вказує на відому квітку з родини амарилісових, у якої є багато ознак і властивостей, але саме слово називає лише одну її ознаку: той, що знаходить під снігом, проростає з-під снігу.

Розвиваючи цю думку, О. Потебня аналізує просту побутову ситуацію: дитині, показуючи абажур лампи, просять сказати, що це таке. Малюк бачив цей предмет щодня, але він його не цікавив раніше, тому дитина називає абажур «кавунчиком». Зрозуміло, що в цьому випадку вона має на увазі не колір (шкірка – зелена, осердя – червоне), не смак (солодкий), а форму

предмета – кругу. Тобто з ознак-характеристик відомого їй слова (кавун) в результаті нескладного процесу мислительної діяльності дитина обирає лише одну ознаку, яка, на її думку, найбільш точно характеризує інший предмет (абажур) і таким чином утворює новий знак. Потебня резюмує: «Із значення попереднього слова у нове увійшла одна ознака, а саме кулеподібність. Ця ознака і є знаком нового слова... Одне слово, в результаті своєї складності, може послужити джерелом для кількох значень, тобто кількох інших слів. Отже, знак стосовно до значення попереднього слова, є лише вказівкою, відношенням до цього значення, а не його відтворенням. Згідно з цим не треба плутати знак у слові з тим, що зазвичай називають власним значенням слова, що протиставляється значенню переносному. Власне значення слова є усім значенням попереднього слова по відношенню до наступного...» [2, с. 7–8]. Відповідно в кожному конкретному випадку треба враховувати, що слово як «дійсне явище» має лише одне значення, тому не вартує говорити про «власне» (пряме – авт.) чи «переносне» значення слова, бо «попереднє значення є ... значенням не того слова, яке розглядаємо, а іншого. Кожне значення слова є власним, і в той же час кожне ... – похідним, хоча б те, від якого було утворене, і було нам невідоме» [2, с. 8].

Отже, знак, на думку О. Потебні, є лише вказівкою для значення наступного слова, своєрідним натякам, що створює за потреби можливість «зупинитися на ньому і поступово привести його в свідомість...» [2, с. 8–9]. Таким чином, знак є лише «представником» того чи іншого образу в мисленні, тому вчений називав його «представленням».

Аналізуючи процес функціонування слова в мовленні, О. Потебня наголошував, що воно, зазвичай, «виражає не всю думку» (відображає не повне значення), яка становить його зміст, а лише одну з ознак (одне із багатьох значень). «Образ столу може мати багато ознак, але слово стіл означає тільки постлане (корінь стл той же, що в дієслові стлати), і тому воно може однаково означати будь-які столи, незалежно від їх форми, величини, матеріалу. Під словом вікно (рос. окно – авт.) ми

зазвичай розуміємо зазвичай раму зі склом, тоді як, судячи з його подібності до слова око (у значенні органу зору, воно означає: те, куди дивляться або куди проникає світло, і не включає в себе жодного натяку не тільки на раму і т. п., але навіть на поняття отвору» [3, с. 97]. Знак (представлення) таким чином здійснює зв'язок представленою (використаною) значення із попереднім, вихідним для нього значенням.

Якщо знак (представлення), за О. Потебнею, містить лише одну ознаку слова, то значення слова включає в себе множинність ознак і є відображенням предмета або явища дійсності. Виходячи із цього положення, мовознавець робить висновок про існування двох семантичних рівнів слова: об'єктивного, або «ближнього етимологічного» значення слова та суб'єктивного, або «дальнього» значення. Ближнім значенням вчений вважав семантичний мінімум, необхідний для розуміння слова, при цьому зазначає, що воно «завжди містить в собі тільки одну ознаку» [3, с. 98] і «становить дійсний зміст думки під час вимовляння слова» [2, с. 10]. Саме «ближнє або формальне значення слова разом із представленням робить можливим те, що мовець і слухач розуміють один одного. У кожного з них чуттєві сприйняття різні відповідно до відмінності органів чуття... Ще більш відмінні в них комбінації цих сприйняття, так що коли один говорить, наприклад, «це не клен» (дерево), то для іншого речове значення цих слів зовсім інше. Обоє думають при цьому про різні речі, але так, що їхні думки мають спільну точку дотику: представлення (якщо воно є) і формальне значення слова...» [2, с. 10–12].

Натомість «дальнє значення слова», на думку О. Потебні, включає всю множинність ознак [3, с. 98] і є результатом пізнання явища дійсності, яке називають цим словом: «Слово як представлення слугує лише точкою опори або місцем прикріплення різноманітних ознак. Життя слова з психологічної, внутрішньої сторони полягає в застосуванні його до нових ознак, і кожне таке застосування збільшує його зміст» [4, с. 222].

Отже, хоча лінгвофілософська концепція О. Потебні хоч і залишилася теоретично незавершеною, а чимало питань,

визначених дослідником як «мовознавчі проблеми», були окреслені ним схематично або визначені кількома тезами, є всі підстави стверджувати про важливість здійснених мовознавцем досліджень семантичної структури слова (зокрема трактування «ближнього» і «дальнього значення») для подальших теоретичних пошуків в царині семантики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білодід О. І. Граматична концепція О. О. Потебні. Київ : Вища школа, 1977. 304 с.
2. Потебня А. Изъ записокъ по русской грамматикеѣ : в 4 т. Том 1. Введение. Воронежъ : Въ типографіи Н. Д. Гольдштейнї, 1874. 162 с. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Potebnia_Oleksandr/Iz_zapiskov_po_russkoj_grammatike_Vvedenie_tom_i_ros.pdf? (дата обращения: 01.10.2021).
3. Потебня А. Мысль и язык. *Слово и миф*. Москва : Правда, 1989. С. 17–200. (Из истории отечественной философской мысли).
4. Потебня А. Психология поэтического и прозаического мышления. *Слово и миф*. Москва : Правда, 1989. С. 201–235. (Из истории отечественной философской мысли).

Руденко М. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ТЕКСТ В ЕСТЕТИЧНИХ ВИМІРАХ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

З 1970-х років ХХ століття відбувається поворот у свідомості постіндустріальної особистості. Як вважають культурологи, на заміну європоцентричності приходить глобальна поліцентричність, формується постколоніальний світ. Постнекласична наука відповідає сучасному образові світу як сукупності нелінійних процесів. Нове знання виникає на стику наук. Виникають нові ціннісні орієнтири науки – екологічної

індустрії, людських якостей знання. На противагу традиційним цінностям – грошам, владі, індустрії, які зазнали реконструкції, приходить інформація – головний орієнтир і валюта.

Змін зазнають і художні виміри життя людини. Як наголошує О. Л. Шевнюк, характерними рисами постмодернізму є деканонізація традиційних цінностей, реконструкція естетичного суб'єкта, стильовий синкретизм, інтертекстуальність, цитатність як метод художньої творчості, фрагментарність і принцип монтажу, іронізм, пародійність, гедонізм, естетизація потворного, змішування високих і низьких жанрів, театралізація усіх сфер культурного буття, репродуктивність і тиражування, орієнтація на споживацьку естетику, запозичення принципів інформаційних технологій. І, як далі зазначає дослідниця, у культурі постмодернізму поєднуються толерантність, плюралістичність, відкритість, антитоталітарність як заперечення влади над природою й особистістю і водночас – втрата ціннісних критеріїв, емоційності, цинізм, поверховість, естетична вторинність [3, с. 310–311].

Оскільки модернізм бачив світ як хаос, то, на противагу йому, постмодернізм опановує цей хаос, робить його середовищем існування для людини. Якщо класичні цінності апелюють до образності, суб'єктності, то сучасна естетична концепція спирається на зовнішнє, на конструювання, антиієрархічність, об'єктність. Попередня стильова течія була живлена свободою самовираження митця, останній у наш час оперує вже відомими чужими кодами. «У постмодернізмі авангардистській установці на новизну протистоїть бажання опанувати досвід світової культури шляхом її *іронічного цитування*... Сприйняття світу як грандіозного звалища накопичених людством артефактів, традицій, образів, стилів, за умови того, що немає системи координат, принципової ієрархії цінностей, перетворює художній текст на випадковий бриколаж, який постулює хаос як спосіб організації» [3, с. 311].

Відтак виникають різноманітні форми, серед яких варто зосередитись на пастиші, палімпсесті, гіпертексті.

Пастиш – своєрідне відтворення духу та стилю наслідуваного зразка. Олексій Волков, автор статті «Пастиш» [1, с. 401] у «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» розглядає як пастиш літературно-критичне «проникнення» в чужі стилі і згадує, як молодий Марсель Пруст склав книгу «Pastisches et mélanges»: одну і ту саму умисне примітивну детективну історію викладено в літературних стилях О. де Бальзака, Г. Флобера, бр. Гонкурів, критика Ш. Сент-Бьова, істориків і філософів Жана Мішле, К. де Сен-Сімона, Ж. Ренана. Це була начебто гра, вправління, але дуже показові та вагомі. Що цікаво, слід розрізняти пародію і пастиш, адже останній не має такої заперечувальної конотації.

Колаж – довільне поєднання відносно автономних за змістом фрагментів. Як зазначає Н. Лихоманова [1, с. 255], колаж був введений представниками літературного авангарду як експериментальний прийом побудови твору, який передбачає особливу семантичну насиченість тексту та підвищену інтерпретаційну діяльність читача. Колаж широко вживався Г. Аполлінером, Дж. Джойсом, Т.-С. Еліотом, П. Целаном. У постмодернізмі з його фрагментарністю, розірваністю, композиційною аморфністю колаж отримує нове наповнення. Він має композиційно-змістовий характер і є визначальним чинником стильового та семантичного навантаження тексту. Колаж зустрічаємо у Х. Кортасара, Дж. Барнса, Ю. Іздрика.

Гіпертекст – текст із фрагментами, що пов'язують його з іншими текстами. Дає змогу читачеві обрати один із багатьох шляхів його прочитання. Поняття запропоноване в 1967 році Т. Нельсоном та Д. Енгельгардом. Отже, кожен текст вводиться у простір раніше написаних текстів, набуває візуальної багатоплановості, може сприйматись у будь-якій послідовності. На відміну від лінійного тексту як наслідку ієрархічно впорядкованої послідовності, гіпертекст самоконструється, надає змогу уникати традиційної бінарності смислових опозицій, робить їх децентрованими, рівноправними (за принципом розрізнення Ж. Дерріди, що зумовлює, зокрема, появу відкритої композиції. Настанова на гіпертекстуальну

свідомість спонукає до появи текстів, аналогічних словнику чи енциклопедії, вибір кута зору при прочитанні яких залежить від реципієнта. Проте гіпертекст має і певні обмеження. Він може розгортатись лише в локальному контексті з вузьким колом доступних для огляду зв'язків (мала проза, вірш чи одноактівка), однак не охоплює такі жанри як поема або роман. Тому новий текст, не сягаючи рівня поліфонічності, обертається довкола обмеженої кількості текстів, на які він посилається. Цим він відрізняється від інтертексту, що може розгортатись у необмежених проекціях міжтекстуальних зв'язків. [2, с. 229]

Такі форми, як пастіш (попурі, колаж), палімпсест (нашарування різних текстів), гіпертекст (аналог комп'ютерної літератури, яку можна читати з будь-якого місця, замінюючи події, героїв), виступають моделями співіснування в різних культурних системах, у плюралістичному світі. Це такі тексти, як роман «Ім'я троянди» Умберто Еко, роман «Хозарський словник» Мілорада Павича.

Питомою рисою постмодерної естетики є розмивання кордонів між літературою і філософією, історією і кіно, театром і музикою, відбувається руйнування традиційних жанрів і стилів. Це спричинило антагоністичні тенденції: посилення інтелектуалізації творчості та прагнення до видовищності, атракційності. Найголовніше, на що слід звернути увагу, це синтез елітарної і масової культури. Тобто в одному і тому самому художньому творі знайде для себе смисли і вибагливий та освічений, і невибагливий глядач та читач.

Як зазначає О. Шевнюк, перенесення акценту творчості автора на творчість читача (глядача) потребує принципової здатності останнього до інтерпретації, до розуміння множинності смислів тексту, тобто відповідного інтелектуального, естетичного, духовного досвіду. Зміст постмодерністського твору виникає лише в акті його безпосереднього сприймання, а творчість автора потребує визнання «сьогодні і зараз», відповідної реклами. Симулякр, імідж посідає те місце, яке традиційно належало образу. Симулякри перекомбінують традиційні естетичні коди за

принципом реклами, конструюють об'єкти творчості як новомодні новинки, провокують дизайнізацію мистецтва, акцентуючи на творенні споживацького середовища речей, що привертає загальну увагу до творення візуального простору і, відповідно, домінантними стають візуальні мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
2. Літературознавча енциклопедія. У двох томах. Т. 2. / Авт.-укл. Ю. І. Ковалів. Київ, 2007. 624 с.
3. Шевнюк О. Л. Культурологія : навч. посібник. Київ, 2004. 353 с.

Пашко М. З.¹, Заяць І. В.²

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України¹;
Тернопільська ЗОШ І-ІІІ ст. № 23²*

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

В океані інформації кожен громадянин, зокрема майбутній фахівець, потребує надійного компасу, який допоможе йому орієнтуватись. Сучасний світ вимагає від нас створення правильних дописів у соцмережах, знань про те, як захистити особисті дані, не стати жертвою кібербулінгу та фішингу (вид шахрайства, метою якого є виманювання в довірливих користувачів мережі персональних даних клієнтів), уміти перевіряти інформацію та успішно «вигулькнути» з інформаційної бульбашки.

Медіаграмотність належить до таких базових навичок кожної людини, а тим більше майбутнього фахівця, як вміння читати, писати, рахувати. Отже, медіаграмотність – це не просто сучасний тренд, а життєва необхідність.

Споживач інформації може проаналізувати, скільки часу проводить в медіапросторі:

- телебачення (інформаційні новини, музика, політика, спорт, розважальний контент і т. д.);
- соціальні медіа (Facebook, Instagram, Telegram, Pinterest, Viber);
- Інтернет (новини, довідкова інформація, навчання та саморозвиток, форуми, розважальний контент);
- радіо (новини, авторські передачі, музика та розважальний контент);
- друковані медіа (книги, журнали, газети, професійні друковані матеріали).

Якщо до цього часу додати ще інформацію, яку громадянин споживає з різних джерел, так би мовити «фоново», то може з'ясуватися, що в нашій добі більше, ніж 24 години. Отже, можливо, варто змінити деякі пріоритети.

Необхідно відмітити й те, що будь-який користувач гаджета обирає інформацію за заголовком – таким, що привертає увагу, викликає емоції. Йдеться про клікбейт.

Клікбейт (англ. *clickbait*, від *click* «клацання» та *bait* «наживка») – стаття, у якій використаний сенсаційний заголовок, щоб привернути увагу. 70 % користувачів читають тільки заголовки. 59 % читають та поширюють саме заголовки, а не весь матеріал. За допомогою «клікбейтів» нами маніпулюють, заманюючи на сайти з метою підвищення трафіку або через свідоме бажання спотворення інформаційної картини [2].

Facebook тримає нас у жорстких інформаційних бульбашках. Постійно бачимо дописи певних людей, а не всіх друзів зі списку, лише певні теми і лише рекламу на певні теми.

Алгоритми пошукових систем та соціальних мереж підбирають користувачам інформацію, яка їм до вподоби та відповідає їхнім очікуванням та реакціям в Інтернеті. На основі кліків та лайків створюється психологічний портрет користувача. Користувач отримує безкоштовно інформацію у вигляді фактів, новин, суджень, припущень, повідомлень про

події, коментарів, висновків, емоцій, закликів до дії, гіпотез, узагальнень, стереотипів, результатів досліджень. Отже, важливою навичкою медіаграмотності майбутнього фахівця є вміння розрізняти факти і судження.

Факт – це те, що:

- відбулося в реальності, зафіксоване;
- можна довести;
- можна підтвердити іншими фактами;
- можна перевірити;
- не змінюється за сутністю з часом.

Натомість судження:

- думки, погляди, припущення, міркування, відчуття надії, сподівання тощо;
- може змінюватися залежно від настрою та мети людини;
- для повідомлення використовуються слова: думати, вважати, припускати, відчувати, сподіватися, висловлювати;
- зазвичай сприймається невідривно від того, хто його повідомляє, і не існує без свого автора;
- в медіа зазвичай надаються в рубриках «Думка», «Погляд», «Редакторська колонка», «Авторські статті».

Достатньо часто людина стає заручником фейкових новин, що характеризуються:

- шокуючим характером, потужною емоційністю повідомлення; «розумністю» трактувань, оцінок;
- відсутністю посилання на будь-яке джерело;
- узагальненим посиланням до авторитетів, вагомих джерел;
- нав'язуванням матриці сприйняття, події, моделі, реакції;
- формуванням стереотипу – «я знаю про подію все»;
- знеціненням критичного мислення: «навіщо мені аналізувати факт – за мене це зроблять інші»;
- руйнуванням у споживачів інформації сталих морально-етичних норм.

Таким чином, щоб розпізнати фейк, потрібно:

- звернути увагу на джерело (у новій закладці дослідити сайт, його місію, контактні дані);
- перевірити, хто автор, чи це реальна особа;
- дату публікації;
- прочитати весь матеріал, заголовки можуть бути клікбейтними;
- зважати на свої перестороги, порадитися з експертами.

Для того, щоб перевірити інформацію, можна скористатися ресурсами, зокрема сайт перевірки інформації Vox Ukraine [1], проєкт «БезБрехні» [3], який викриває фейки, бореться з маніпуляціями і національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр» [4]. Організація із захисту споживачів у кіберпросторі створила онлайн-сервіс BezBid [5], який перевіряє вебресурс на вразливість, справжність, законність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/>
2. Заголовки: на що звертати увагу. URL: <https://verified.ed-era.com/ua/manipulation/part-b>.
3. Фактчек-проєкт «БезБрехні». URL: <https://without-lie.info/>.
4. Фільтр. Національний проєкт з медіаграмотності. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/>.
5. BezBid: онлайн сервіс інтернет-гігієни країни проти кіберзлочинності. URL: <https://bezbid.com/>.

Гнатишин С. І.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ФУНКЦІЇ БЛОГОСФЕРИ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Блоги як новий вид масової комунікації, який здійснюється через Інтернет, стають все більш популярними та масовими. У цьому контексті зацікавлення викликають такі, що ведуть

професійні журналісти, які завдяки веденню блогу мають унікальну можливість вільніше висловлювати власні думки, тісніше спілкуватися із відвідувачами сайтів, краще розуміти свою цільову аудиторію та бути їй кориснішими.

Досліджуючи важливу роль блогів у формуванні сучасного обличчя Інтернет-журналістики, та їх беззаперечну актуальність, можемо зауважити, що блоги виконують досить важливі функції. Також варто зазначити, що на сьогоднішній день думки дослідників щодо цього питання досить різняться. Найбільш поширеною є думка, що усі електронні щоденники, незалежно від їхнього типу, виконують такі функції:

- 1) комунікативну;
- 2) самопрезентації;
- 3) розваги;
- 4) згуртування та утримання соціальних зв'язків (соціалізації);
- 5) мемуарів;
- 6) саморозвитку або рефлексії;
- 7) психотерапевтичну функції.

Розглянемо докладніше реалізацію комунікативної функції онлайн-щоденника в Інтернеті. Взаємодія авторів інтернет-щоденників у рамках даного середовища опосередкована рядом специфічних особливостей, першою з яких є роз'єднаність учасників комунікації в часі і просторі, що вимагає від учасників комунікації вироблення певних норм, регулюючих процедури взаємодії, і в той же час специфічних для даного виду комунікації. Ще однією особливістю блогосфери є багатокористувацький характер даного середовища, що позбавляє можливості припустити, з ким саме автор вступає в комунікацію за допомогою того чи іншого повідомлення. Винятком є ті блоги, в яких автор обмежує коло осіб, котрі можуть читати чи коментувати його публікації.

У науці виділяють низку вузких функцій комунікації, як-от: інформаційна, питальна, функція констатації, функція встановлення контактів. Інформаційна функція найширше реалізується саме в блогосфері, адже тут блогери висвітлюють

різні життєві моменти і ситуації, аналізують поточні події, тобто обмінюються інформацією. Поряд з інформаційною стоїть функція констатації, яка служить для простого нейтрального повідомлення факту. Вона широко представлена у всіх постах української блогосфери. Питальна функція найширше, на нашу думку, представлена у заголовках постів у блогах. Інтернет апріорі є сферою встановлення первинних контактів між користувачами, то часто блогери створюють спільноти та, спілкуючись, корегують чи критикують один одного.

Функція інформування завжди була однією з головних функцій засобів масової комунікації, проте останнім часом вона набула особливого значення. Це пов'язано із швидким розвитком нових технологій, які дозволяють висвітлювати новини надзвичайно оперативно, або ж, одночасно із самою подією. На сьогоднішній день це можливо завдяки прямим трансляціям в режимі реального часу на ютубі, в інстаграмі, фейсбуці. Контент, який найбільше переглядають користувачі блогів – трансляції подій у прямому ефірі, а саме конференції та презентації доповідачів, концерти, події та фестивалі.

Прямі трансляції – це прекрасна можливість для блогерів будувати творче спілкування зі своєю аудиторією, а також отримувати кращі охоплення. Завдяки цьому автор не тільки викликає більший інтерес до контенту, але і наближається до своїх підписників. Завдяки ефірам блогери також можуть поділитися емоціями, які супроводжують їх просто під час заходу. Більше того, створюючи живий вебінар, виникає можливість спілкуватися в прямому ефірі під час лекцій, а використовуючи прямий ефір в особистому брендингу, підтримуються дружні відносини з аудиторією.

Таким чином, ми можемо зазначити, що одним із першочерговим завдань блогів на сьогодні є оперативне, миттєве повідомлення про певну новину чи подію, тож останнім часом багато блогів перетворилися фактично на стрічку новин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні тренди сучасного комунікативного простору : колективна монографія / за заг. ред. В. Д. Демченка. Дніпро : ГРАНІ, 2020. 100 с.

2. Тонкіх І. Ю. Функції блогів на сайтах українських Інтернет-ЗМІ. *Діалог*. 2012. Вип. 15. С. 341–350.

3. Blogosphere research: a mixed-methods approach to rapidly changing systems / D. Karpf. *IEEE Intelligent System*. No 24 (5). 67–70 pp. URL: <http://davekarpf.files.wordpress.com/2009/11/ieee-invited.pdf>.

Хвалибога Д. В.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Формування компетентного фахівця медичного профілю неможливе без урахування ціннісно-мотиваційної сторони цього процесу. У зв'язку з цим простір професійної підготовки медичного працівника розглядається крізь призму аксіологічного підходу. Як наслідок, центральною категорією виступають професійні цінності. Акцентуація на професійних цінностях медичної діяльності в США зумовлена сучасними процесами гуманізації медицини, що можна розглядати як базовий механізм стабілізації негативних процесів дегуманізації та знеособлення, характерних як для сучасної культури, так і для медичної практики.

З метою розвитку ціннісної сфери студентів у медичних школах США значна увага приділяється організації їх позааудиторної та самостійної роботи. У кожній зі шкіл діє система самостійної діяльності, яку організовано певним структурним підрозділом університету – Управлінням з роботи зі студентами, яке, як правило, має велику кількість підзвітних

відділів. Його основним завданням є будь-яка робота зі студентами, що сприяє їх особистісному зростанню. Цей напрям діяльності отримує серйозне фінансування. В системі магістерської освіти США існує спеціальність «Робота зі студентами», з якої можна отримати ступінь магістра освіти (Master of Education) за спеціалізацією «Робота зі студентами» (Student Affairs Specialization). В основному штат цих відділів складається з кваліфікованих фахівців із таким ступенем [1, с. 111].

Наприклад, у Медичній школі Гарвардського університету роботою зі студентами, зокрема формуванням їх ціннісної сфери, займаються декілька відділів: Управління у справах студентів (Office of Student Affairs), Управління з підбору кадрів та питань полікультурності (Office of Recruitment and Multicultural), Управління програми «Науковці в медицині», Управління з підтримки людей з інвалідністю (Office of Disability Services) та інші. Управління в справах студентів включає багато окремих відділів, які курують різні напрями діяльності студента. Наприклад, управління з питань фінансової підтримки займається питаннями оплати навчання, студентськими кредитами, стипендіальними програмами. Ефективність діяльності цього відділу школи підтверджена фактом, що за 2018 рік сума студентського боргу в Медичній школі становила 110548 \$, порівняно із загальнодержавними показниками 172551 \$ у державних медичних школах і 186407 \$ – у приватних [2].

Значну роль у формуванні цінностей та мотивацій відіграє студентське самоврядування, центральним ядром якого є студентський уряд (Student Government) – офіційний адміністративний орган, який представляє інтереси студентів перед адміністрацією школи і будь-якими іншими організаціями. На чолі студентського уряду стоїть його президент. Уряд складається з трьох органів – Сенату (Senate), судової (Judicial) і виконавчої гілок (Executive). Сенат окремої школи включає представників різних її підрозділів, а Сенат університету – представників різних коледжів чи факультетів

університету. До функцій Сенату входить формування бюджету, обговорення складних питань і контроль за діяльністю інших гілок студентської влади. Студентський сенат відповідає за адекватне використання грошей студентського уряду, діяльність якого фінансується за рахунок студентських внесків і з бюджету вищого навчального закладу, формуючи спеціальний фонд студентства. Так, загальний бюджет студентського уряду Східно-Мічиганського університету, за даними керівника студентського уряду, становить 300000 доларів. Студентські внески використовуються для підтримки і проведення різних університетських студентських програм [1, с. 115].

Інтеграція навчальної і позааудиторної діяльності реалізується за допомогою роботи студента з консультантами (Advisor), який знайомить його з правилами життя в університеті, розповідає про різні варіанти кар'єрного росту, вимоги до них. Індивідуальна робота включає вивчення вподобань студента, його уявлення про майбутню професію, про те, які якості він хотів би у себе розвинути в процесі навчання, як проводити вільний час. На підставі отриманих відомостей на студента заповнюється велика інформаційна карта. Кабінет консультанта часто розташований в гуртожитку, де він проводить як навчальні заняття, так і індивідуальну роботу. Крім організації навчальної роботи, консультант займається і дозвіллям студентів.

Ще одним засобом формування ціннісно-мотиваційної сфери є участь у волонтерських програмах. Служіння суспільству, яке проявляється у формі волонтерства, є однією з найважливіших цінностей, які прищеплюються в процесі навчання в університеті. В навчальний процес починають активно включати «безоплатну працю» в клініках, притулках, геронтологічних центрах, Зацікавленість студентів в такій діяльності мотивується можливістю найкращим способом вивчити професію. Ідея залучення студентів до суспільно корисної діяльності базується на основних положеннях прогресивної освіти (Д. Дьюї) і прагматизму (У. Джеймс), які підкреслюють важливість практики і досвіду в навчанні. На

думку сучасних американських дослідників, суспільно корисна діяльність сприяє особистісній та соціальній трансформації індивіда, забезпечуючи формування критичного мислення студентів і практичне оволодіння необхідними для життя навичками [1, с. 112]. Пошуком волонтерських проєктів займається волонтерський відділ медичних шкіл, який забезпечує зв'язок між соціальними службами конкретного штату і студентами школи. Співробітники відділу формують банк даних волонтерських можливостей.

Характерною рисою організації позааудиторної діяльності в США є визнання лідерства як цінності. В останні роки дедалі поширенішими стають розробка і здійснення лідерських програм. Необхідність розвитку лідерських якостей розглядають як одне з основних завдань вищої школи США. З 1980-х рр. лідерство стало предметом вивчення соціологічних, психологічних і економічних дисциплін. Досліджуються шляхи і способи розвитку лідерських якостей особистості. Виникає «філософія лідерства» (американці часто використовують слово «філософія» в сенсі «позиція», «світогляд».) У контексті позааудиторної роботи лідерство означає соціальну активність або активну життєву позицію. В такій позиції молодого фахівця зацікавлені насамперед роботодавці. Вона є гарантом того, що молодий лікар буде носієм свіжих ідей, неординарних підходів, сміливих рішень. В американських медичних школах є спеціальні відділення, які пропонують різноманітні лідерські програми.

Таким чином, формування особистості майбутнього лікаря є багатоплановим і пріоритетним процесом для медичних шкіл у США. Втілення засад особистісно орієнтованого підходу стало запорукою ефективного формування кваліфікованого фахівця медичного профілю. Це зумовлено зорієнтованістю американської медицини на потреби й інтереси пацієнта. Індивідуалізованість прийомів, методів, форм роботи зі студентами, розгалужена мережа консультаційних послуг сприяють ефективному просуванню кожного студента по кар'єрній ієрархії. Іншою перевагою фахової підготовки лікарів

у США є акцент на розвитку їх ціннісно-мотиваційної складової, яка відіграє важливу роль у становленні компетентного медика. Сприяє цьому налагоджена система організації позааудиторних форм роботи, зосередження на проблемах полікультурного навчального середовища, гуманізація форм роботи з іноземними студентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпніч Т. І. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США ; наук. ред. А. В. Вихрущ. Тернопіль : ТДМУ, 2018. 412 с.

2. Financial Aid for MD Students / Harvard Medical School. URL: <https://meded.hms.harvard.edu/md-financial-aid> (дата звернення 10.07.2021).

Гантімура Н. І.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Комунікативна взаємодія та комунікативна культура завжди були у центрі уваги багатьох науковців. Тим більше, що концепція комунікативної взаємодії виникла як логічний розвиток попередніх теоретичних форм рефлексії людського спілкування. Відтак, в змістовно-термінологічному сенсі поняття «комунікація» перебуває в одному ряду з близькими за змістом поняттями «взаємодія», «людські стосунки», «взаємообумовленість», «взаємовплив» тощо.

Взаємодія почасти окреслюється в межах психолого-педагогічної науки як одне з найбільш концептуальних, базових понять: взаємодія сприймається як точка осмислення всіх інших соціально-психологічних феноменів (спілкування, сприйняття,

взаємовідносини).

Відтак, на думку науковців, спочатку виникає власне взаємодія, а тоді вже психологічні та інші суспільні відносини між людьми.

Основою комунікативної взаємодії виступає мова і мовлення. У психолого-педагогічній науці мову розділяють на зовнішню, орієнтовану на інших, та внутрішню, призначену для самого себе. У свою чергу, зовнішня мова може бути усною (діалогічною чи монологічною) або ж письмовою [2, с. 125–130].

Комунікативна взаємодія як діалог може виступати в кількох основних формах: фактичній (обмін мовними висловлюваннями переважно для підтримання самого діалогу), інформаційній (обмін інформацією найрізноманітніших властивостей), дискусійній (виникає при зіткненні різних точок зору) та сповідальній (виникає в тому випадку, коли людина прагне висловити й розділити з іншим свої глибокі почуття й переживання) [3, с. 5–9].

У науковій літературі виділяють три головні категорії засобів комунікативної взаємодії:

1. Експресивно-мімічні засоби (посмішка, погляд, міміка, виразні рухи рук і тіла, виразні вокалізації), які виступають як вияв емоційного стану учасників комунікативної взаємодії. Як жести, адресовані іншому, ці засоби поєднують індивідуальний емоційний стан з прийнятними в межах окремого соціального середовища чи професійної належності нормами й еталонами і стають знаком, зрозумілим для інших людей.

2. Предметно-дійові засоби (локомоторні й предметні рухи, а також пози, що використовуються у спілкуванні) виникають у спільній діяльності і являють собою перетворені для цілей комунікативної взаємодії предметні рухи й статичні пози. За їх допомогою учасники комунікативної взаємодії виражають свою готовність до спілкування.

3. Мовні засоби (висловлювання, питання, відповіді, репліки тощо) мають принципове значення. Загалом, можна говорити про вербальні та невербальні (екстравербальні) засоби комунікації. [2, с. 86–98].

Як процес, комунікативна взаємодія виявляє такі головні характеристики, як суб'єкту характеристику (різні конфігурації взаємодії учасників комунікації, наприклад, педагог-вихованець, вихованець-педагог та ін.), предметну характеристику (вона окреслює сутність і особливості предмета комунікативної взаємодії, який визначає її характер – суто професійна комунікація, особистісно-професійна, особистого характеру); емоційно-почуттєву характеристику (якою окреслюється емоційне наповнення комунікативної взаємодії, наявність суперечностей у взаємодії, темпи розвитку протистояння чи навіть конфлікту, можливість примирення чи подальшого розгортання конфліктної ситуації); результативну характеристику (визначає рівень, зміст та сутність очікувань учасників комунікативної взаємодії).

Як спілкування, комунікативна взаємодія є процесом взаємообміну інформацією, значущою для учасників взаємодії, з відповідним емоційно-почуттєвим фоном та змістом. У спілкуванні здійснюється сприймання та розуміння партнерів по комунікативній взаємодії, а також формуються такі прояви цієї взаємодії, як імітація, навіювання, засвоєння норм і правил взаємодії. Цей процес здійснюється між учасниками взаємодії, кожен з яких є носієм активності і передбачає таку само активність у своїх партнерів [1, с. 10–14].

Особливим видом комунікативної взаємодії є взаємодія, яка має місце серед учасників освітнього процесу: особливий вид суспільних відносин, демократичних за своєю суттю, (партнерських), які залежать від якостей, індивідуальних особливостей студентів так само, як і від особистості викладача, його професіоналізму, особливостей його педагогічного такту, майстерності, стилю і його авторитету як керівника. При цьому, співробітництво, співтворчість можна вважати одним із сприятливих, продуктивних видів взаємодії в системі «викладач-студент». Педагогічне співробітництво спрямоване на розвиток самодіяльності студента, що веде до реалізації його творчого потенціалу в подоланні проблем-перешкод для успішного здійснення професійно-життєвих планів.

Отже, комунікативна взаємодія може розглядатися як багатоаспектний феномен, що окреслюють як технологію, діяльність, процес, спілкування, вияв компетентності у спілкуванні, конфлікт та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дементьєва Т. І. Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2005. 18 с.

2. Довгополова Я. В. Формування толерантних відносин студентів у полікультурному середовищі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Харків : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2007. 206 с.

3. Савіна Л. І. Комунікація як чинник розвитку суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук. Одеса : Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова, 2004. 14 с.

Хвалибога Т. І.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В США

Важливим компонентом професійної компетентності лікаря є його комунікативна компетентність. Комунікативна спрямованість медичних працівників відіграє найважливішу роль при підготовці фахівців будь-якого кваліфікаційного рівня. Аналіз цього, одного з найважливіших компонентів професіоналізму медика, зумовлює необхідність дослідження особливостей навчання закладів тих країн, де є позитивний досвід комунікативної підготовки медичних працівників.

Високий рівень підготовки лікарів США, рівень конкурентоспроможності американської медицини в світі, якість медичних послуг визначають актуальність аналізу досвіду США.

Як показує аналіз американської системи охорони здоров'я, лікар – один з найважливіших фахівців у роботі з пацієнтами. По-перше, професія лікаря є однією з найважливіших для функціонування суспільства, а по-друге, система медичного обслуговування побудована таким чином, що люди постійно звертаються за допомогою, а не займаються самолікуванням, як це буває в інших країнах і ускладнює роботу медичних працівників. Це є однією з найбільших переваг американської системи. Люди не соромляться, а головне, не зволікають зі зверненням до фахівців.

Лікуючий лікар знає повну картину стану пацієнта, призначає основні процедури, стежить за змінами в стані хворого, спілкується безпосередньо з пацієнтом і з його родичами. Це все вимагає культури мовлення, високого професіоналізму, відповідальності та високого рівня комунікативної підготовки.

Для дослідження основних особливостей розвитку комунікативних умінь студентів-медиків у медичних коледжах та університетах США звернемося до аналізу навчальних дисциплін, у межах яких здійснюється цей розвиток. *Докторська програма Коледжу лікарів і хірургів Колумбійського університету (College of Physicians and Surgeons at Columbia University) передбачає вивчення дисциплін у три блоки – основний курс (Fundamentals Curriculum), клінічний курс (Major Clinical Year) і диференціація та інтеграція (Differentiation & Integration Curriculum). У межах першого блоку вивчається дисципліна «Основи клінічної медицини» (Foundations of Clinical Medicine), однією із цілей якої є вивчення особливостей спілкування лікаря з пацієнтом, навчання правильного опитування пацієнта, основ медичної етики. У межах другого блоку, під час вивчення двотижневого обов'язкового курсу «Механізми та практика» «Mechanisms and Practice»,*

опановуються навички прийняття рішення, роботи в команді та спілкування з пацієнтами. Окрім цього, в ході вивчення навчальних планів університету при вивченні дисциплін майбутніми лікарями особливий акцент робиться на взаєминах лікаря і пацієнта [1].

Аналіз програми на здобуття ступеня доктора медицини у Школі медицини Гейзеля при Дартмутському університеті (Geisel School of Medicine at Dartmouth University) засвідчив, що розвитку комунікативних вмінь відводиться особлива роль. Одним з основних предметів перших двох років навчання є курс «Основи лікарської справи» (On Doctoring), у ході вивчення якого студенти опановують тонкощі спілкування з пацієнтами, їх родичами, колегами, вчать проводити опитування пацієнта, виробляють свій власний стиль спілкування та поведінки, вивчають основи медичної етики, правила ведення медичної документації та ділової кореспонденції [2].

Можемо зробити висновок, що комунікативна культура є основою професійної діяльності будь-якого медичного працівника в США. Американська медична система яскраво засвідчує це, а аналіз програм медичних коледжів та університетів доводить важливість комунікативної підготовки майбутніх лікарів.

Окремо варто відзначити особливості формування іншомовної комунікативної компетентності, яке відбувається в ході курсів з вивчення медичної термінології іноземними мовами. Хоча, на відміну від українських медичних закладів освіти, іноземна мова за професійним спрямуванням не входить до навчального плану медичних шкіл в США, в їхніх ВМНЗ існує низка елективних курсів, у ході яких студенти, які бажають подовжити наукові дослідження чи клінічну діяльність в інших культурних середовищах, мають змогу засвоїти медичну термінологію обраною мовою. Наприклад, в Медичній школі Гарвардського університету студенти мають змогу вивчати іспанську, португальську та китайську мови. Здійснення такої іншомовної підготовки відбувається в межах Програми медичної комунікації (The Medical Language Program), яка

проголошує своєю метою забезпечити студентів навичками іноземної комунікації. Це дасть змогу надавати медичну допомогу з урахуванням культурних особливостей і мовного розмаїття регіону, дозволить усвідомити імовірні мовні бар'єри при досягненні рівності у наданні медичних послуг.

Вивчення зазначених іноземних мов відбувається на першому і третьому роках навчання і проходить щотижнево впродовж одного чи двох семестрів. Зміст дисциплін охоплює і безпосередній розвиток мовленнєвих вмінь спілкування, і надання студентам знань про культурне середовище носіїв відповідної мови. У Медичній школі є тривала традиція іншомовної професійної підготовки студентів. За останні 50 років понад 1000 випускників отримали підготовку в межах програми вивчення китайської, іспанської, португальської та гаїтянської креольської мов.

У 2020–2021 н. р. у Медичній школі проводяться заняття за такими напрямками: китайська мова (проміжний рівень), осінній / весняний семестр; португальська мова (проміжний рівень), осінній семестр; іспанська мова (високий рівень), осінній / весняний семестр; іспанська мова (просунутий рівень), осінній / весняний семестр. Окремо пропонується інтенсивний курс іспанської медичної термінології для студентів з початковим та проміжним рівнями володіння на третьому і четвертому роках навчання. Курс триває щоденно впродовж чотирьох тижнів, навчання проводять викладачі з країн Латинської Америки у формі індивідуальних занять.

Крім вивчення іноземної медичної термінології, студенти мають змогу подати заявку на проходження клінічної практики в країні, мову якої вивчають. Керівник програми Р. Моліна зазначає, що володіння однією з іноземних мов забезпечує значно вищий рівень задоволеності пацієнтів медичними послугами, які надають випускники, та кращу інтеграцію медичних досліджень [3].

Таким чином, послідовне втілення засад компетентнісного підходу стало запорукою ефективного формування кваліфікованого фахівця медичного профілю в США. Наявність

чітко регламентованих компетентностей, які складають професіограму сучасного лікаря, зокрема комунікативної, уможливує дієве формування компонентів кожної з них у межах спеціально розроблених навчальних, дослідницьких, виховних форм роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Columbia University Medical Center : Programs. URL: <http://www.cumc.columbia.edu/mdphd/programs#MD1> (дата звернення 3.04.2021).

2. Geisel School of Medicine : The MD Program Courses. URL: http://geiselmed.dartmouth.edu/ed_programs/mdprog/#3 (дата звернення 11.03.2022).

3. MD Program / Harvard Medical School. URL: <https://meded.hms.harvard.edu/md-program> (дата звернення 11.09.2021).

Палихата Е. Я.

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Проблема формування риторичних умінь, зокрема публічного мовлення студентів-філологів, здавна привертала увагу багатьох науковців – теоретиків і практиків. Риторика як наука і, власне, термін «риторика» сягають своїм корінням у сиву давнину грецької античності, коли оратори й ритори стародавнього світу визначили шляхи її розвитку. Риторичні уміння вважаються інструментом громадянського керування (Горгій), мовної організації державного устрою суспільства, наукою, здатною «знаходити можливі способи переконання» (Аристотель). Звідси виходить, що ораторське мистецтво є одним зі специфічних видів людської діяльності, яким

послугуються фахівці усіх галузей суспільного життя. Місія учителя-філолога – навчити школярів послугуватися усіма мовно-мовленнєвими знаннями й уміннями, засвоєними упродовж навчання в школі, у педагогічному ЗВО на філологічному факультеті. Учителю є керівником навчального процесу, свого роду менеджером, основою якого є публічна комунікація, спілкування.

Мета дослідження – схарактеризувати аспекти варіаційності міжособистісної мовленнєвої комунікації як показники лінгводидактичної грамотності майбутнього учителя-філолога.

Сутність міжособистісної комунікації полягає у відправленні повідомлення слухачам із таким оформленням інформації, що є зрозумілою для співрозмовників, які змогли б зрозуміти мовця і відповідно відреагувати. Для цього учитель і учні мають володіти одними й тими ж мовними нормами, послугуватися паралінгвістичними засобами та засобами логіко-емоційної виразності, правилами мовленнєвого етикету, який, «зберігаючи традиційну структуру етикетних виразів, не є закритою системою, бо йому властива динаміка й гнучкість» [1, с. 430]; уміти відтворювати і продукувати навчально-наукові монологічні, діалогічні та полілогічні тексти різних видів і жанрів.

Відзначимо, що жанрами монологічного публічного мовлення як учителя-словесника є: пояснення учителя на уроці, міні-лекція інформаційного характеру, розповідь учителя під час розвитку мовлення школярів, виступи учителя на позакласних чи позашкільних заходах, повідомлення вчителя на факультативних заняттях з української мови, під час обґрунтування матеріалів презентацій тощо. До жанрів публічного монологічного мовлення відносимо виступи перед педагогічним колективом: наукова доповідь під час проведення засідання науково-методичної комісії в школі; промова учителя-філолога з будь-яких питань, присвячених певним подіям; доповідь на районній чи обласній учительській конференції; доповідь на педагогічних читаннях; виступ на зборах

працівників школи; звітна доповідь учителя, що виконує доручений дирекцією школи вид діяльності тощо. Зазвичай учителі-філологи є класними керівниками, які повинні вміти працювати з батьками школярів, батьківським комітетом класу. Жанри публічного монологічного мовлення, зумовлені роботою класного керівника, є: виступ на загальношкільних батьківських зборах, на класних батьківських зборах, під час огляду педагогічної літератури, призначеної для батьків. Жанри публічного діалогічного і полілогічного педагогічного красномовства продукуються не одним, а двома чи декількома особами, які по чергово стають то мовцями, то слухачами під час обміну репліками. До цих жанрів належать: бесіда, дискусія, суперечка, диспут, нарада, прес-конференція, інтерв'ю, ділова гра, вечір запитань і відповідей, вікторина, «круглий стіл» тощо. Діалог у навчанні – це «форма педагогічної взаємодії учителя й учня в умовах навчальної ситуації, в ході якої відбувається інформаційний обмін, взаємний вплив і регулювання стосунків. Специфіка навчального діалогу визначається метою, умовами та обставинами взаємодії» [2, с. 96]. Поурочний діалог, що відбувається впродовж усього уроку між учителем і учнями в умовах закладів загальної середньої освіти називається *риторичним* [3, с. 155]. Поурочна риторизація проявляється під час діалогу між учителем і учнем; монологу учителя, що пояснює навчальний матеріал, чи монологу-відповіді учнів на уроці або здійсненні учнем словникових інформаційних повідомлень; полілогу (учитель і учні класу) під час проведення бесід – вступної, евристичної, підсумкової.

Студенти-філологи ЗВО ознайомлюються з методикою навчання риторики, удосконалюють уміння послуговуватися традиційними та інтерактивними методами навчання, актуальними для сучасного навчання школярів закладів загальної середньої освіти. Інтерактивні методи навчання створюють умови для залучення учнів до процесу пізнання, вироблення життєвих цінностей; створення атмосфери співпраці, взаємодії; розвитку комунікаційних якостей і здібностей; створення комфортних умов для навчання, які б

викликати у кожного слухача відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, неповторності, значущості, допомагають учителям в реалізації практичної мети на уроках вивчення риторики. Це методи: «мозкової атаки» для розв'язання невідкладних завдань за короткий проміжок часу, висловлення якомога більшої кількості ідей за невеликий проміжок часу, їхнього обговорення та класифікації; «круглий стіл» для проведення уроку, де учні мають знання з виучуваного матеріалу і можуть обґрунтовано поставити запитання до теми, що вивчається, серйозно аргументувати підходи до їхнього розв'язання; стормінг, брейнстормінг та інші.

Усвідомлення тотальної риторизації навчального процесу на уроках української мови відбувається, коли студенти-філологи вивчають методiku навчання риторики і засвоюють вимоги програми з практичної риторики для старшокласників, аналізують підручники з української мови для 10-11 класів, заглиблюються у методiku проведення занять із практичної риторики, ознайомлюються із системою вправ, актуальних для вивчення риторики: мовно-мовленнєвих (аналітичні, імітаційні, трансформаційні), умовно-мовленнєвих (креативні – побудова речень, надфразових єдностей, продукування реплік і діалогічних єдностей) і власне мовленнєвих (ситуаційні, ілюстраційні, текстові, тематичні). У природному мовленнєвому середовищі вчителі й учні схильні проявляти паралінгвістичні характеристики власного мовлення. Серед них: швидкість, гучність мовлення, інтонація, тон, тембр, паузи, що впливають на сприймання мовлення адресанта слухачами і вимагають умілого їх використання. Так само важливими вимогами до мовлення співрозмовників (учителів і учнів) є використання слів за призначенням, розуміння правильного їхнього значення. Чистота мовлення як його естетичність, краса, що з насолодою сприймається слухачем і створює атмосферу задоволення, як одна з комунікаційних ознак розглядається у трьох іпостасях: 1) в орфоепії (нормативна вимова звуків, звукосполучень, слів); 2) у слововживанні (відсутність нелітературних слів – діалектизмів, вульгаризмів, слів-паразитів, штампів, англійських

і російських запозичень тощо), 3) в інтонаційному оформленні (відповідність інтонації змісту висловлювання, відсутність брутальних, лайливих, лицемірних вібрацій голосу тощо).

Учитель-філолог на кожному занятті з риторики обов'язково має проводити роботу над суржилом, тому що його в усному мовленні найбільше. Словничок «Говоримо правильно і красиво» сприяє наведенню порядку в усному мовленні. Слова підлягають аналізу й наведенню прикладів.

Основне для майбутніх учителів української мови – усвідомити власну керівну роль у реалізації навчальної поурочної риторизації. Керівна роль учителя – це не що інше, як менеджмент в освіті, де учитель виступає як менеджер. Ця проблема є перспективою подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ : Рідна мова, 1998. 475 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.

3. Палихата Е. Я. Поурочна риторизація навчального процесу з української мови в умовах загальноосвітньої школи. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія* / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 352 с.

Царик О. М.

Західноукраїнський національний університет

НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У глобалізованому суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, яка готує людину до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей [3, с. 7]. Для

продуктивного дистанційного навчання важливе значення має педагогічна комунікація, якість якої впливає на результат навчання. До чинників, що впливають на результати навчально-педагогічної комунікації впродовж дистанційного навчання, належать дидактична якість інформаційно-логічної моделі навчального матеріалу, дидактична якість навчальних текстів, робота тьюторів та контроль навчання.

У дистанційному навчанні значна увага приділяється взаємодії студента з навчальним текстом. Розглянемо значення впливу сприйняття навчального тексту на результати комунікації. Проблема сприйняття тексту пов'язується із завданнями ситуативного управління психофізіологічним та емоційним станом студента, від чого залежить його працездатність та продуктивність засвоєння нових знань. Семантичні параметри тексту відображають емоційні стани особистості автора і одночасно служать фактором, що впливає на емоційний стан реципієнта. Фоносемантичні закономірності сугестивного впливу навчальних текстів можна використовувати для моделювання позитивного навчального текстового матеріалу, що підвищить його позитивний вплив на емоційний стан та ефективність засвоєння студентами змісту навчального матеріалу.

Важливим чинником розуміння навчального тексту є чітке визначення понять. Поняття є розумовими моделями об'єктів вивчення. Вони дозволяють звільнити мислення людини від безпосереднього зв'язку з об'єктом вивчення та направити його на цілеспрямоване уявне оперування.

З погляду активної навчальної діяльності можна назвати необхідність інтерактивної взаємодії студентів з навчальним текстом. Одну з можливостей взаємодії дає гіпертекстовий спосіб представлення навчального матеріалу, що дозволяє працювати з матеріалом, відбирати необхідний матеріал. Електронні засоби оформлення дозволяють використовувати як гіпертекстовий, а й мультимедійний спосіб подання навчальної інформації. Тобто використовувати одночасно з лінійним текстом зображення, схеми, відео, звук, оскільки використання

малюнків здатне покращити комунікацію [1, с. 19]. Мультимедійний спосіб представлення інформації дозволяє реалізувати у навчанні принцип дієвої наочності. Для цього в даний час можна використовувати інтерактивну візуалізацію об'єктів, процесів і явищ за допомогою представлення їх комп'ютерних моделей. Створення таких моделей здійснюється на основі існуючих програмних засобів моделювання з урахуванням результатів досліджень у галузі когнітивної комп'ютерної графіки.

Відповідно до когнітивної теорії збереження інформації, метою кращого розуміння і запам'ятовування, треба збільшувати час для опрацювання навчального матеріалу. Це можна здійснювати за допомогою мультимедійного підходу до представлення навчального змісту. До факторів, що впливають на збереження інформації в довгостроковій пам'яті, можна віднести емоційне забарвлення, мотивацію, інтерес, контекст запам'ятовування.

Дидактична якість інформаційно-логічної моделі навчального матеріалу також відіграє важливу роль у процесі дистанційного навчання. Під інформаційно-логічною моделлю навчального матеріалу розуміють систему дидактично обробленої наукової інформації, що є предметом вивчення навчальної дисципліни, для співорганізації та представлення елементів якої обґрунтовані структура, зв'язки, форма, стратегія викладу. Інформаційно-логічна модель навчального матеріалу формується в результаті моделювання навчального матеріалу та задає оптимальний спосіб засвоєння даного матеріалу студентами. Процес підготовки навчальної інформації називають моделюванням навчального матеріалу, оскільки підготовка навчальної інформації належить до етапу моделювання проєктувальної діяльності педагога [2, с. 32]. У процесі підготовки навчальної інформації використовуються основні логічні операції, прийоми, практичні дії моделювання, у результаті якого будуються різноманітні інформаційні моделі. Моделювання навчального матеріалу допомагає здійснити у навчанні основні дидактичні принципи: свідомості та

активності, наочності, систематичності та послідовності, міцності, науковості, доступності, зв'язку теорії з практикою.

До функцій, що реалізуються тьютором, належать обговорення змісту курсу, надання зворотного зв'язку про успіхи студента, оцінка завдань та тестів, допомога студенту в плануванні роботи, мотивування студента, вирішення адміністративних питань, контроль над проектами, проведення занять, зберігання записів студента.

Контроль за здійсненням процесу навчання дозволяє отримати інформацію, аналізуючи яку суб'єкти навчальної комунікації можуть оцінити результати своєї діяльності та внести відповідні корективи. Особливості організації контролю залежать від методу управління навчанням. При використанні модулів системи дистанційного навчання можна здійснювати контроль на основі результатів вбудованих механізмів тестування, що відстежують певні параметри вивчення модулів.

Отже, поєднання традиційних та дистанційних технологій навчання дозволяє побудувати гнучку систему навчання, орієнтовану на формування у студентів не лише комунікаційних, а й інформаційних компетенцій. Останні дозволяють розвивати вміння та навички безперервного самостійного набуття знань впродовж усього їхнього професійного життя.

Необхідно використовувати гіпертекстовий та мультимедійний способи подання навчального змісту, застосовувати процедури систематизації, структурування та узагальнення навчальної інформації, збільшувати час на навчальний матеріал, дотримуватись рівневої обробки навчального матеріалу для досягнення необхідної якості запам'ятовування, формувати навчальні тексти, враховуючи фактори, що впливають на збереження інформації в довгостроковій пам'яті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kade, J., & Seitter, W. (2007). *Pädagogische Kommunikation*. Bd. 1. Opladen, Farmington Hills: Barbara Budrich.

2. Meseth, W., Proske, M., & Radtke, F.-O. (2011). Was leistet eine kommunikationstheoretische Modellierung des Gegenstandes «Unterricht». In W. Meseth, M. Proske & F.-O. Radtke (Hrsg.), Unterrichtstheorien in Forschung und Lehre (S. 223–240). Bad Heilbrunn: Klinkhardt.

3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ :: ВЦ «Академія», 2006, 256 с.

Драч І. Д.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО – КЛЮЧОВА КОМУНІКАТИВНА НАВИЧКА СТУДЕНТА-МЕДИКА

Є такий трюїзм – Гугл знає все. Ця пошукова система швидко розуміє із півслова і часто знає більше, ніж пошукувач. У запиті із двох слів «комунікативні навички» цей найвпливовіший статист сьогодення самостійно дописує останнє слово – «лікаря». І вони справді надважливі, адже є обумовленими як інтелектуально, так і мотиваційно. Насамперед це вагома соціально-професійна характеристика, що базується на комунікативних здібностях, вміннях і знаннях та дозволяє лікарю самостійно й відповідально реалізовувати ефективні й адекватні комунікативні дії в конкретних ситуаціях. Проте оволодіння комунікативною компетентністю в медицині передбачає засвоєння багатьох складових, окрім спілкування з пацієнтом та колегами.

У традиційному підході до методики навчання в негуманітарних, зокрема, медичних закладах вищої освіти характерним було засвоєння навичок спілкування внаслідок вивчення низки розрізнених теоретичних предметів, а на практиці – за механізмом наслідування стилю поведінки лікарів-викладачів-науковців, які слугували взірцем. Втім, сьогодні

такий підхід уже показав низку недоліків. Сучасний досвід свідчить, що оволодіння цією компетентністю повинно починатися ще до початку роботи в клініці чи на науковій ниві та вимагає виділення окремого циклу занять для формування початкових навичок спілкування, зокрема наукового. Це було впроваджено в 2017 навчальному році в Тернопільському національному медичному університеті. Тоді було запроваджено курс з «Академічного письма» для забезпечення теоретичної та методичної бази формування академічної комунікативної компетентності студентів. В сучасних умовах безперервного динамічного розвитку медичної і фармацевтичної науки здатність до ефективної комунікації повинна стати набутою, тому її необхідно розвивати та тренувати. Щоб відповідати сучасним вимогам до лікаря, стоматолога, фармацевта, треба приділяти увагу у такій підготовці фахівців медичного профілю як на додипломному, так і на післядипломному рівні.

Система вправ і завдань з «Академічного письма» в ТНМУ охоплює ті види письмових та усних робіт студентів, за допомогою яких вони навчаються письма саме як виду творчої продуктивної мовленнєвої діяльності. Тобто такі вправи навіть можуть безпосередньо не стосуватися професії чи наукової діяльності майбутнього випускника, якщо вони спрямовані на розвиток мовної особистості.

Призначення академічного письма полягає не лише в тому, щоб навчити писати наукові тексти, потрібні для наукової студентської чи професійної наукової діяльності. Передусім його мета є навчальною, тобто академічною у вузькому сенсі. Воно вчить письма як творчого процесу взагалі, маючи для цього більше можливостей, ніж курс української мови за професійним спрямуванням. Наприклад, працюючи над написанням документів, рефератів, у студентів є відносно мало можливостей навчитися писати по-справжньому творчо, оскільки такі теми і завдання є стандартизованими та клішованими, а підготовка рефератів, видів робіт, які передбачають конспектування, переважно базується на прочитаних або прослуханих текстах. Академічні тексти студент

пише творчо, «від себе», він розвиває вміння не тільки продуктивного письма, а й творчого мовлення взагалі. Це дає, в тому числі, можливість для самовираження, самоствердження засобами мови, які в майбутньому проектується на створення наукових текстів. Тим самим підвищується ефективність навчання письму як виду мовленнєвої діяльності.

Особливим видом академічного письма є так зване креативне, або творче, письмо. Це такий лінгводидактичний вид роботи, коли студенти пишуть текст, опираючись виключно на власну фантазію, уяву та життєвий досвід. Наприклад, довільні розповіді, мотиваційний лист, аргументоване есе. У цих завданнях головне не те, що студенти пишуть, а те, що робота ведеться з максимальним використанням власної фантазії автора. Тим самим створюються найкращі умови для його самовиявлення, долається своєрідний бар'єр, природна боязнь висловити власну думку в реальній академічній ситуації.

Таким чином, методика навчання академічного письма, з одного боку, складається з двох типів вправ: системи завдань для навчання техніки письма та системи вправ для навчання письма як виду мовленнєвої діяльності. У свою чергу, система вправ для навчання письма як виду мовленнєвої діяльності теж поділяється на дві підсистеми: підсистема вправ для навчання практичного письма та підсистема вправ для академічного письма. А підсистема вправ для академічного письма містить окремий підрозділ вправ для творчого письма. Водночас проект SAIP, в рамках якого академічне письмо було впроваджене як окрема дисципліна в ТНМУ, передбачає опрацювання трьох модулів: «Усне й писемне мовлення. Написання тексту», про що, власне, йшла мова, але також «Формування академічної культури студента» і «Робота з джерелами. Укладання бібліографії». Ця тримодульна схема відображає важливість у професійному спілкуванні не лише навички творення тексту, але чесного, а точніше – добросовісного спілкування, в якому обов'язковою є довіра до достовірності прочитаного чи почутого та способів верифікації інформації, що є однією із закономірностей засвоєння наукової мови.

Академічне письмо, яке сьогодні викладають у ТНМУ як на додипломному, так і третьому рівні освіти, в аспірантурі, покликане розвивати одну із найнеобхідніших навичок медика-професіонала – комунікативну.

Кітура Г. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПАРАДИГМІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасні тенденції розвитку медицини та медичної освіти висувають нові вимоги до якості професійної підготовки майбутніх лікарів. Медична сфера в Україні потребує добре підготовлених фахівців, що володіють належним рівнем готовності до професійної комунікації. Завданнями сучасних медичних закладів вищої освіти є формування спеціаліста, здатного до іншомовного спілкування в різних життєвих і професійних ситуаціях.

Важливою особливістю підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації є спрямованість студентів на оволодіння нормами міжкультурного, професійно-орієнтованого іншомовного спілкування, що є важливою умовою налагодження міжнародних, ділових контактів, мобільності студентів із метою обміну досвідом, організації та проведенні досліджень, стажувань у сфері медицини; ознайомлення з іншомовною медичною літературою, а також новинами у сфері зарубіжної медицини. Володіння вміннями та навичками іншомовної професійної комунікації розглядається як обов'язковий компонент професійної підготовки сучасних лікарів, оскільки сприяє ефективному формуванню їхньої професійної компетентності.

Проблема формування комунікативної культури у процесі вивчення іноземних мов ставала об'єктом дослідження багатьох вчених (М. Байрам, Є. Верещагін, Г. Іванішин, Р. Мільруд, Ю. Орел-Халік, Є. Пасов, Н. Тарасюк, Ю. Юсеф та інші).

У дослідженнях іншомовну комунікативну компетентність тлумачать як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус. Особливу значущість ця проблема має у процесі іншомовної комунікації в умовах глобалізації суспільства.

Іншомовна комунікативна компетенція як важливий компонент комунікативної культури, як відомо, є невід'ємним складником підготовки студентів навчальних закладів вищої освіти. Підготовка майбутніх лікарів до іншомовної професійної комунікації відбувається під час вивчення іноземних мов. Як вважає Л. Крисак, знання іноземної мови дозволяє сучасному фахівцю здійснювати професійне іншомовне спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях. Науковець стверджує, що професійно зорієнтована підготовка майбутніх лікарів до іншомовної комунікації буде успішною, якщо створити умови для практичного використання іноземної мови як засобу здійснення видів професійної діяльності, що охоплюють лікувальну, профілактичну, діагностичну, реабілітаційну, психолого-педагогічну, організаційно-управлінську та науково-дослідну функції. Досягнення високого іншомовного комунікативного рівня майбутнього лікаря можливе за умов упровадження ігрового моделювання на заняттях, проведення занять дискусійного характеру, що значно активізують мовленнєві дії, орієнтації на професіоналізацію та міжпредметну інтеграцію, застосування інформаційно-комунікаційних технологій; розробки комплексу вправ, що відображає специфіку та динаміку розвитку професійно орієнтованих комунікативних умінь майбутніх лікарів [1, с. 189-190].

Варто зазначити, що особливістю підготовки майбутніх лікарів до професійної іншомовної комунікації є використання

під час занять інноваційних форм і методів навчання, зокрема ділових, рольових ігор, семінарів-дискусій, ситуаційних вправ (кейси), інтерактивних форм і методів проведення занять на основі діалогічно-полілогічної взаємодії (навчальні тренінги, дидактичні ігри, диспути, дискусії тощо), а також поширення досвіду використання сучасних методик навчання. Суттєвим у процесі навчання студентів є моделювання феноменів професійної іншомовної комунікації, аналіз комунікативних ситуацій. Тому, професійно-комунікативними вміннями студентів-медиків, необхідних для їхньої повноцінної фахової діяльності в майбутньому, є: уміння встановлювати психологічний контакт із людьми, забезпечувати взаємини, необхідні для спільної діяльності у лікуванні; мовленнєві вміння (здатність ефективно використовувати загальнонавчальну лексику та спеціальну термінологію та професійні слова з метою забезпечення успішності мовленнєвого акту, ознаками якої є змістовність, доступність, зрозумілість, доречність, різноманітність, виразність, естетичність) [2].

Аналіз наукової літератури свідчить, що формування комунікативної культури студентів медичних закладів вищої освіти під час вивчення іноземних мов вимагає дотримання таких принципів: гуманізації, індивідуалізації та диференціації, варіативності, емоційної виразності, компетентності, неперервності й наступності [3].

Отже, формування іншомовної комунікативної культури студентів медичних закладів вищої освіти реалізується користувачами мови в різних видах мовленнєвої діяльності, пов'язаних зі сприйняттям, породженням та інтерактивними діями. Вважаємо, що комунікативна культура студента утворюється на ґрунті особистісних, мотиваційних компонентів, прояву загальної культури особистості під час різних видів спілкування, а також комунікативних знань, сформованих мовленнєвих умінь і навичок, іншомовних зокрема. Важливе місце при цьому посідає міжособистісне спілкування студентів між собою, із викладачами і кураторами груп, публічні виступи на семінарах і конференціях тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крисак Л. Підготовка студентів медичних спеціальностей до англомовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення. *Збірник наукових праць УДПУ*. 2014. Ч. 1. С. 188–194.

2. Скубашевська О. С. Мовні стратегії інноваційної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 4. С. 51–55.

3. Юсеф Ю. В. Гуманітаризація освіти у процесі підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_4_45.

Ворона І. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ

Дискурсивна компетенція – це здатність мовної особистості будувати й сприймати цілісні дискурси різних типів (усні і писемні) відповідно до комунікативного наміру в межах конкретної ситуації спілкування з урахуванням специфіки їх семантико-прагматичної і граматичної організації на макро- і мікрорівні та взаємозв'язку екстралінгвістичних і лінгвістичних компонентів. Наявність дискурсивної компетенції у студентів передбачає їхнє вміння створювати і сприймати різні типи дискурсів відповідно до ситуації спілкування, а саме: під час мовленнєвого акту дотримуватися параметрів одного типу дискурсу або використовувати різні типи дискурсів залежно від зміни комунікативної ситуації. Здатність розуміти і відтворювати різні тексти в різних людей неоднакова. Можливо, це пов'язано з тим, що кожний індивід обертається у своїй особливій – сімейній, громадській і професійній сферах, де і зустрічається з певними дискурсами. Проте рідною мовою

необхідним для спілкування набором дискурсів володіє кожен. Цей набір дискурсів набувається завдяки безперервному спілкуванню і взаємодії з іншими комунікантами, мова яких є зразком у різних життєвих ситуаціях. У результаті необхідна номенклатура дискурсів входить в особистісний досвід комуніканта. Під час вивчення іноземної мови навчальна аудиторія залишається основним місцем, де використовуються дискурси, властиві іншій культурі. Саме там студент, який вивчає іноземну мову, має можливість навчитися вибирати, залежно від ситуації, відповідний дискурс і будувати свою промову не тільки правильно, але і по-різному, не використовуючи ідентичні лексичні одиниці і граматичні форми, не починаючи своє висловлювання завжди однотипно, розмовляючи з представниками різних соціальних груп, спілкуючись особисто або телефоном, на вулиці або в помешканні, навіть якщо предмет розмови у всіх випадках однаковий [1].

Незважаючи на достатній рівень знань із граматики, студенти – майбутні фахівці медичного профілю не завжди відповідним чином добирають граматичні конструкції та мовленнєві формули. Значні труднощі виникають і під час вибору стилістично виправданих лексичних засобів, оскільки у студентів майже не сформовано уявлення про системну організацію лексики. Так, використовуючи з дидактичними цілями англомовні тексти професійно спрямування, такі як наукова стаття, стаття з довідника, діловий лист, фрагменти навчальних текстів, слід звернути увагу на низку конвенцій, притаманних британській медичній спільноті, наприклад, на суворі обмеження щодо вживання наказового способу, категоричності висловлювання, повного категоричного заперечення, заперечних часток, заперечних конструкцій тощо. Тому дискурсивна компетенція у складі комунікативної компетенції майбутнього фахівця медичного профілю є одним зі способів вирішення подібних проблем. Це сприяє розвитку у студентів лінгвістичної спостережливості у різних контекстах, що, у свою чергу, веде до усвідомленого сприйняття

відповідних стилістичних, лексичних засобів, граматичних структур та до відповідного їх застосування при утворенні текстів. При дискурсивному підході слід звернути увагу студентів на взаємозв'язок між мовною формою, її змістом, функцією, ситуацією спілкування.

Дискурсивна компетенція особистості реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприйманні, усвідомленні, відтворенні (усному чи писемному). Набуття навичок творення/сприйняття дискурсу передбачає три етапи: а) ознайомлення (вступна бесіда викладача з посиланням на комунікативну мету спілкування, представлення дискурсу, контроль розумінню та аналіз ситуації); б) тренування (сприйняття та аналіз кількох дискурсів одного типу, вправи для закріплення мовних засобів, відтворення дискурсів); в) практика: кероване спілкування (творення/розуміння дискурсів), вільне спілкування (творення/розуміння акту спілкування з використанням вивчених типів дискурсів на основі проблемної ситуації іншомовного культурного середовища).

Кожен із цих типів діяльності може бути пов'язаний із текстами в усній або писемній формах, або в обох. Для формування комунікативної мотивації необхідно створювати сприятливі дидактичні умови, використовувати особистісну індивідуалізацію, що припускає врахування контексту діяльності студенту його життєвого досвіду, сфери його інтересів, бажань, духовних потреб, світогляду емоційно-почуттєвої сфери й статусу особистості в колективі. Із зазначеного вище випливають такі методичні висновки: студенти, зокрема ті, які вже мають певний рівень володіння іноземною мовою, не повинні заучувати тексти як зразки мовної реалізації певного змісту/теми, натомість, їх слід навчати сприймати та створювати дискурси беручи до уваги комунікативну мету та ситуацію спілкування. Мовленнєві уміння, необхідні для виконання цих дій, досить складні, тому їх формування потребує цілеспрямованого неперервного,

систематичного навчання, створення сучасного методичного арсеналу викладача.

Низький рівень сформованості дискурсивної компетенції у студентів пояснюється труднощами у доборі мовленнєвих засобів, які б відповідали контексту спілкування. Щоб допомогти студентам уникнути труднощів спілкування, використовується метод аналізу ситуацій (кейс-метод), якому притаманні педагогічні можливості й реалізація яких дозволяє студентам активно взаємодіяти, взаємонавчатися (колективно, в групах, навчатися у співпраці), коли викладач і студент рівноправні, а домінування одного учасника навчального процесу над іншими неможливе. Студенти вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати рішення.

Отже, дискурсивна компетенція – це здатність людини створювати зв'язні відрізки мовлення з урахуванням граматичних, лексичних та синтаксичних правил, комунікативної ситуації та екстралінгвістичних чинників, які є невід'ємними складниками процесу комунікації; логічно організовувати висловлювання в цілісні тексти та представляти їх відповідно до стилю мовлення та принципів риторичної ефективності. Формування іншомовної дискурсивної компетенції студентів передбачає зміщення акценту з мовної форми тексту, що виступав зразком використання дискурсивних моделей в усному дискурсі, на способи й засоби вираження і досягнення комунікативних цілей партнерів зі спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія* ; під заг. ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.

**FUTURE PHYSICIANS' PROFESSIONAL
COMMUNICATION SKILLS TRAINING AS AN ESSENTIAL
PART OF MEDICAL PRACTICE**

Competency-based learning refers to systems of instruction, assessment, grading, and academic reporting that are based on students demonstrating that they have learned the knowledge and skills they are expected to learn as they progress through their education [3]. After the reorganization and dynamic development of the health care system, the requirements for the training of future *physicians* are growing. In addition to mastering relevant disciplines, students of medical schools should gain experience in the formation of professionally important personal qualities. Good communications and counseling techniques can be taught and practiced to increase clinical competence. Like many other people-based professions, communication skills are essential for medical practice.

Traditional education in medical institutions in Ukraine provides students with theoretical and practical knowledge of disease processes, methods of diagnosis and treatment, but does not attach importance to communication skills which are one of the most important in communicating with patients. Physician's personal and communication skills have a significant impact while the first contact patient interviews, probing for associated and additional problems, counseling the patient, explaining treatment options, its complications and advising follow-up. It is also necessary for explaining risks to the patient, counseling in case of bereavement or mishap, providing information about a surgical procedure its complications, taking an informed consent, and lot more other areas of patient care [2, p. 41]. Among medical students, as well as among qualified health care workers, there is a low level of communication skills, insufficient development of skills to build professional relationships with colleagues, inability and unwillingness to build trusting relationships with patients, low level of empathy. On the

other hand, professional communication competence, when it is at a sufficiently high level, allows you to get the necessary information, implement the knowledge gained in dialogue with colleagues and patients, improve professional skills.

Communication is a process of exchange of information, thoughts, assessments, feelings between people. It is necessary to distinguish between informal and formal communication. Informal communication does not have clearly regulated principles; its purpose and structure are mostly determined by personal relationships and are subjective. Formal communication is determined by human social functions, has a clearly defined form and content. Professional communication is formal, carried out in accordance with established rules and aimed at establishing and maintaining relationships between colleagues, partners and organizations [1, с. 109].

The formation of professional communication of the future *physician* is a pedagogical process, the ultimate goal of which is to master the system of principles, methods and techniques aimed at effective communicative interaction with colleagues and patients. Professional and communication competence of future physicians should ensure a high level of performance in his professional activity.

The urgent task of training *future physicians* in the field of professional communication is to find effective methods and techniques for the formation of professional communication competence. The communication skills training can be incorporated in undergraduate training.

REFERENCES

1. Мікаєлян В. В. Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичного університету як запорука успішної медичної практики. *Наукові записки Вінниць. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2017. Вип. 52. С. 108–112.

2. Choudhary A., Gupta V. Teaching communications skills to medical students: Introducing the fine art of medical practice.

International Journal of Applied and Basic Medical Research. 2015. № 5 (Suppl. 1). P. 41–44.

3. Competency-based learning. URL: <https://www.edglossary.org/competency-based-learning>.

Fedchyshyn N. O.

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

THE PECULIARITIES OF THE DIGITAL TECHNOLOGY USE IN THE LANGUAGE TRAINING OF FUTURE DOCTORS

With the introduction of digital technologies the learning process becomes mobile, differentiated and individual. Information technology will not replace the teacher, but only give him new opportunities, allowing this person to enjoy the process of communication and cognition, help him automate much of his work, freeing up time for search, communication, self-improvement, individual work with students, provide feedback for communication, increase the efficiency of management in the educational process and education in general.

Information and digital competence involves the confident and critical application of information and communication technologies by a person of the XXI century in everyday life, in professional activities, public space and private communication.

Digital technologies make life easier by optimizing routine processes, leveling borders in the educational space that extends beyond their country and continent. On the other hand, such total implementation increases the requirements for the level of professional training of employees, encouraging competition in the labor market. Meanwhile, there is a need for a highly qualified specialist who has certain competencies, can solve problems independently and (or) as part of a team effectively, show activity, responsibility, perseverance and creativity. Digitization is a reflection of the modern paradigm of society development, when

competitiveness and efficiency appear as vital qualities. Digitalization simplifies the educational process, making it more flexible, adapted to the realities of modern times, which ensures the formation of competitive professionals [1; 3].

The issue of forming the information competence is researched in the works of such scientists as V. Bykhov, M. Leshchenko, O. Ovcharuk, S. Sysoeva and others.

Digitization (digitalization) of the educational process for training future doctors is caused by the need for widespread introduction of innovative technologies, the emergence of new requirements for professionals, in particular the formation of key foreign language competencies.

To enable the implementation of reforms and building a country in the digital world, it is necessary to master the art of critical thinking, the basics of media literacy, be ICT literate and able to use digital technologies in professional activities effectively [2].

The benefits of the digital transformation of education are obvious. In particular, it is the provision of favorable conditions for such points as the development of skills to learn independently, to identify the most valuable material for self-development; formation of personality mobility, ability to quickly adapt to changing conditions unpredictably and rapidly; strengthening motivation for self-education and self-development; reaching a diverse audience (content becomes personalized), ensuring cooperation and integrativity; construction of individual educational trajectory; learning in the most comfortable conditions i.e. at a comfortable pace, but with optimal use of time set aside to perform certain tasks. Digitalization provides a transition from "education for all to education for everyone". Thus, a modern educational space is being developed, which has all the conditions for mastering basic (supra-professional) competencies.

Back in 2016, the updated Digital Competence framework (DigComp 2.0) presented by the EU identified 5 blocks of competencies. These include information literacy, the ability to evaluate, use and manage data, interact using digital technologies, create, modify and improve digital etiquette, solve problems with

computer hardware and software, as well as identify the need for new digital skills [4]. Every year the need to master these competencies only increases.

On the other hand, such technologies do not exclude the work of a foreign language teacher, as they are not intended to replace him. Their potential is directed to something else i.e. addition, improvement, diversification, optimization. However, the functions of the teacher are changing dramatically. The ability to work with a lot of information, to solve problem situations, to defend one's own position and to be ready for constructive dialogues is a priority. To achieve the digitalization of the education system, such changes should not be limited to the audience or class (using digital technology), they should permeate all areas and activities of the educational institution, ensuring the transition to a fundamentally new, higher level. Digital technologies have didactic potential, which provides the freedom to search for information, its personalization (focus on the needs of students i.e. different levels of complexity, pace, presentation of material), interactivity, multimedia, subculture. Such innovations create a situation of comfort. Accordingly, the formed digital competence allows the teacher not only to use digital technologies for professional interaction with colleagues, students, their parents, their own professional development, providing learning strategies focused on students, their evaluation, improving feedback in the learning process, but also involves the acquisition of skills and experience in the formation of information and digital competence of students.

The coronavirus pandemic and long-term quarantine and war have become a severe challenge for educational institutions, especially for those who lack flexibility in the organization of the educational process, but circumstances have forced them to look for effective forms of work and stimulate modernization and introduction of new technologies. Nowadays, digitalization is a key factor in improving the education system. In addition to affecting the effectiveness of the educational process directly, digitalization provides a chain of indirect benefits, in particular the optimal use of time for more effective formation of key competencies.

Digitalization makes the educational process more personalized, accessible and flexible. This, in turn, provides a comfortable environment for self-study, effective development and career growth.

This study confirmed the relevance of digitalization of educational space in the context of key competencies and proved the need for further development of the problem, including finding more effective ways to implement digitalization as a set of tools that optimize learning, personalization and automation of routine educational processes.

REFERENCES

1. Ovcharuk O. Ramka tsyfrovoy kompetentnosti dlia hromadian : yevropeiska stratehiia vyznachennia rivniakompetentnosti v haluzi tsyfrovyykh tekhnolohii [*Digital Competence Framework for Citizens: A European Strategy for Assessing Level of Competence in Digital Technology*]. Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. 2018. №1(98). C. 31–38.

2. Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia : Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) vid 18 hrudnia 2006 r. [*On core competences for life long learning: Recommendation 2006/962 / EU of the European Parliament and of the Council (EU) of 18 December 2006*]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

3. Tymchenko O. Formuvannia informatsiino-tyfrovoy kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv osvity [*Forming the information and digital competence of future educators*]. Narodna osvita : elektronne naukove fakhove vydannia. 2019. Vyp. № 1 (37). URL:https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5548.

4. Dig Comp2.0 : The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase1: The Conceptual Reference Model / R. Vuorikari, Y. Punie, S. Carretero, L. Vanden Brande. Luxembourg : Publication Office of the European Union, 2016. doi:10.2791/11517.

VOCABULARY TEACHING TECHNIQUES IN DEVELOPING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SKILLS OF MEDICAL STUDENTS

Communication is a critically important skill for all physicians to master in their clinical practice. Much has already been written on the topic of teaching communication skills to physicians from a variety of perspectives and approaches.

Developing students' vocabulary skills has a significant role in improving their over-all proficiency in foreign language. The present study aims at exploring the importance of vocabulary teaching in helping the students to improve their level of proficiency in English.

The main tasks are to investigate the employment of different approaches, techniques and strategies in vocabulary teaching for developing communicative skills, to present guidelines for language mastering through professional texts reading.

Vocabulary is central to English language teaching because without sufficient vocabulary students cannot understand others or express their own ideas. David Wilkins wrote that «... while without grammar very little can be conveyed, without vocabulary nothing can be conveyed» [6, p. 111–112].

Learning vocabulary is often perceived as a tedious and laborious process. We can use different approaches for presenting vocabulary items and revision. Some educators and methodologists suggest the following types of vocabulary presentation techniques:

- visual techniques;
- verbal explanation;
- using dictionaries;
- using games.

Visual techniques pertain to visual memory, which is considered especially helpful with vocabulary retention. Students remember better the material that has been presented by means of visual aids.

Verbal explanation pertains to the use of illustrative situations, synonymy, opposites, definitions and categories. Using dictionaries is one of the student-centered learning activities. Students can use a variety of dictionaries: bilingual, monolingual, pictorial, thesauri, etc. [2].

From my teaching experience I have noticed how enthusiastic students are about practicing language by means of games. Games are highly motivating and they can give shy students more opportunity to express their opinions and feelings. There is a large variety of word games, puzzles, crosswords that are useful for practicing and revising vocabulary and developing students' communicative competence.

As it was mentioned above, vocabulary learning can be done with a variety of techniques. There are some steps to follow for improving vocabulary skills and making comprehension, speaking, reading easier and more efficient:

- to be aware of words;
- to read;
- to use dictionaries;
- to use index cards to study;
- to review vocabulary words regularly;
- to try vocabulary-building books;
- to use the words.

• Many students with poor vocabulary do not pay attention to the words around them. The first step to better vocabulary is to start paying attention to words. Whenever a student hear a word that she (he) does not know she (he) should write it down on a list, notebook or index card [5].

• Some students think that they can increase their vocabularies just by reading. This is only partly true. Reading can help to find new and interesting words, but it will not necessarily help to enrich vocabulary unless the students make a serious effort to learn their meanings [4]. Students should read medical scientific literature, new books, medical magazines, guidelines to identify words that they do not know and write them down.

- Students will need some dictionaries for home use. Electronic dictionary is considered to be better than printed version. While reading the students should use dictionaries to look up the meanings of words.

- It is recommended to write every new word on an index card. Write the word itself on the front of the card, write the definition and a sentence using the word on the back of the card [5].

- It is necessary to review vocabulary words regularly. Students will look at the word and then try to remember the definition, and how it may be used in a sentence. Some teachers recommend to sort the cards into two stacks. Students put the cards containing the words for which they correctly guessed the definitions in one stack, and put the cards containing the words that they do not know in the other stack. The words that students do not know should be practised until they can remember the definition for every word. If students spend 15 minutes per day reviewing their cards, they will begin to develop better vocabulary in just a few weeks [5].

- Some students have great success with vocabulary-building books or Websites. These can be an excellent help for those students who enjoy doing exercises.

- Two other activities are conversation and puzzles. Using the words in conversation and doing crossword puzzles will help building student's vocabulary. According to vocabulary experts, students need to use a word at least ten times in conversation before the word becomes part of their usable vocabularies [1].

If teachers want students to remember new vocabulary, it needs to be learnt in context, practiced, and then revised to prevent students from forgetting. Teachers must make sure students have understood new words which will be remembered better if introduced in a «memorable way» [3].

A few simple tricks can help the students to comprehend the meaning of words from their context. Context is how a word is used in a sentence. The following tips can help the students to find the meaning of vocabulary words from the text itself:

- a. Definition clue in context
- b. Synonym clue in context

- c. Antonym clue in context
- d. Description clue in context
- e. Summary clue in context
- f. Visual clue in context
- g. Glossary

To conclude, acquiring professional communicative skills requires various approaches, methods, techniques and procedures. To be highly literate person and acquire communicative competence as foreign language users, students need to read much, well and do that all the time [2].

The large number of studies carried out by scholars, as well as the variety of approaches, activities and strategies proposed by methodologists have guided the teachers with valuable instructions in the field of language study.

REFERENCES

1. Edwards Stephen. 50Plus One Ways to Improve Your Study Habits. Chicago, 2007. 214 p.
2. Harmer Jeremy. Essential Teacher Knowledge: Core Concepts in English Language Teaching. Harlow : Pearson Education, 2012. 288 p.
3. Richards Jack C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2006.
4. Ray Rimaletta. Language Intelligence or Universal English. Xlibris LLC, 2013. 252 p.
5. Savignon, S.J. Communicative Language Teaching : Strategies and Goals. In Hinkel, E.(ed.) Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning. London : Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2005. P. 635–651.
6. Thornbury S. How to Teach Vocabulary. Longmen, 2002. 185 p.

PROJECT-BASED LEARNING TO DEVELOP COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE DOCTORS

The learner-centered medical English language training at I. Horbachevsky Ternopil National Medical University under the teachers' supervision activates the medical student's positive motivation to learn Professional English.

«Original formulation of motivation focused on motivational intensity, or how hard a student worked to learn the language. An additional component to motivation is the desire to learn the language» [1, p.16]. The main task of Foreign Languages Department teachers is to uncover the medical students' natural and intrinsic desire to learn medical English for positive personal and professional self-development during the learner-centered education at I. Horbachevsky Ternopil National Medical University.

Therefore, the motivated person is exactly a lifelong learner who displays the ability to learn across his/her life span.

The new strategic guidelines of modern education cause the necessity of forming positive motivation to self-improvement and usage innovative, learner-centered approaches to professional training and English language training of medical students which would form a researcher who is ready to be a lifelong learner.

Based on the foregoing, it is necessary to combine conventional and innovative educational methods during the learner-centered education at our university for effective English language training of medical students in order to facilitate their Professional English lifelong learning. The usage a learner-centered innovative technology «project method» ensures their positive motivation to learn Professional English for medical purposes and provides conditions for the development of their communicative skills.

In brief, project-based learning of future doctors in the higher educational establishment [2, p. 124–125]:

- makes teaching process more perfect, effective and individual;

- increases student’s motivation and interest to learning foreign languages;
- enlarges and varies the program of teaching foreign languages;
- develops student’s communicative skills more quickly in all kinds of language practice;
- prompts to more effective and rational usage of time in teaching process of foreign languages;
- provides an activity even for those students who, as a rule, prefer to keep silent;
- stimulates future specialists to discover their language abilities which forms their self-assurance;
- provides the comfort of student’s teaching, so that, they stop to be afraid of the negative mark;
- enlists students to solve certain problems which are assimilated to professional ones;
- makes teaching process more individual;
- stimulates student’s individual work (personal, paired, in groups);
- combines collective and individual forms of work;
- ensures necessities of future specialists in professional self-realization and self-development;
- activates student’s research and creative activity while learning foreign languages;
- helps to orient in the world information space and to choose the necessary information;
- expands student’s and teacher’s outlook;
- allows to take part in creative projects all over the world;
- permits to share with an experience of teaching foreign languages;
- develops critical thinking and the ability to make conclusions;
- makes the teacher’s work much easier, especially in a group with different students’ levels of knowledge: those who know foreign languages better can perform complicated projects, and at the same time weaker students can carry out easier projects.

Implementation of the project method with a combination of conservative methods enhances the quality of Professional English

training, varies its program, facilitates the development of medical students' communicative and creative skills, and ensures the Professional English lifelong learning. Training of a highly professional, competent doctor is an urgent social need, which requires higher medical education to focus on improving the level of future physicians' professional communicative skills. Nowadays, Professional English is a source of information and a means of developing the communicative qualities and skills of future doctors through the organization of the educational process.

REFERENCES

1. Gardner R. C. Correlation, causation, motivation and second language acquisition. *Canadian Psychology*. 2000. V. 41. P. 1–24.
2. Kolodnytska O. D. Motivation Learning and the Usage of Project Method. *Innovative Solutions in Modern Science*. Dubai, 2016. № 3 (3). P. 55–57.

Prokop I. A.

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF DEVELOPING ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCE

Speaking, listening, reading, and writing are regarded as the means of teaching competence in English communication [1; 3; 5]. Today's higher school foreign language education is focused on training grammatically correct speech through communication, i.e. on grammar training within communicative activity (learning by doing). From the teacher's standpoint, teaching of a foreign language grammar implies the use of grammatical constructions (models) for conveying certain ideas and is considered to be the process of grasping the meaning of the statement through communication, close to real-life situations (real-life communication). Thus, in communicatively directed learning, the language is viewed as the

system of expression of meaning, as well as of ensuring interaction and communication [4].

Political, economic and social conditions of today present new challenges for the training of specialists in different fields, foreign languages including. The concept of mastering the English language involves the ability to participate in communication process. Foremost, the process of communication implies oral communication as primary with respect to writing.

As a synthesis of the social, perceptive, reflective, auto psychological, psychological and pedagogical competences, as well as of related skills, communicative competence is among the basic characteristics of professional competence and professional training. High level competence provides effective communication within a team of professionals for the sake of achieving common objectives. Hence, communicative competence is attained through modelling communicative situations and developing trainings, which promote self-confidence, self-esteem, assertiveness as well as personal and social activity [2].

The structural components of communicative competence are: cognitive, regulatory, reflexive-status, and standard. The cognitive component implies high professional erudition, knowledge of applied communication strategies, methods of psychological influence, rules and techniques of rhetoric, polemic, reflective listening, etc. Regulatory component is the ability to dialogue, to persuade, to inspire, to change communication tactics, to provide self-protection against manipulation and psychological tricks, to take the lead in all types of communications and situations. Reflective-status component implies attractive image, awareness of one's status, opportunities and resources, high level of reflective culture that provides flexibility and adequate response to changes in communicative situations.

Organization of learning environment is a crucial factor in the development of communicative competence. Psychologically, formation of communicative competence is the process of creating communicative situations that would provide mechanisms for the development of the individual. Keeping in mind that social competence involves skills for efficient collaboration and

partnership, it seems to be reasonable to assume that social competence and evaluation of the quality of the subject's activity includes the ability to prevent and to control possible outbreak of conflict situations in the course of interaction between people.

As a component of general social competence, communicative competence is essential for professionalism development. The competences build-up and evolve alongside with the accumulation of life experience. However, they can be levelled owing to professional deformation. By and large, professional development of an individual in the chosen area can hardly be imagined without communicative competences.

Today, the universities are committed to humanizing the process of teaching foreign languages, the personality of students, their needs, interests and characteristics being in the focus of the teacher's attention. This, in its turn, involves significant transformation to communication process at the lesson, which is now an active interaction and cooperation of the teacher and students rather individual speech actions or the exchange of communicative patterns.

REFERENCES

1. Brown H. D. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy. Longman, 2011. 480 p.
2. Johnson D. H., Johnson F. P. Joining together : Group theory and group skills. 12. ed. New Jersey : Prentice-Hall, 2017.
3. Harmer J. The practice of English Language Teaching. Longman, 2013. 371 p.
4. Lester S. Professional standards, competence and capability. Higher Education, Skills and Work-based Learning, v. 27, n. 7, p. 31-43, 2014. DOI: 10.1108/ HESWBL0420130005.
5. Littlewood W. Communicative language teaching. Cambridge: Cambridge university press, 2019. 60 p.
6. UKEssays. Communicative competence in language teaching. 2018. Available in: <https://www.ukessays.com/essays/englishlanguage/communicativecompetenceinthelanguageclassroomenglishlanguageessay.php?vref=1>. Access: 11 sep. 2019.

DYDACTIC BACKGROUND OF LEARNING ENGLISH ON THE BASIS OF SWEDISH EDUCATIONAL INSTITUTIONS

In recent years, foreign language adult education in Europe has become particularly relevant due to the desire of the world community to unify international scientific experience; response to the intensification of migration as well as to the socio-economic challenges of globalization. In conditions of enhanced intercultural interaction, knowledge of a foreign language becomes an important tool for dialogue between peoples. The positive experience of Sweden's national foreign language strategy is confirmed by the demand among students wishing to study and do internships in this country.

Foreign experience is considered to be a valuable source of information in identifying leading trends in the educational process while searching the ways to modernize the domestic system of adult education. Special attention is drawn to foreign language training in adult education in Sweden. In our opinion, the experience of Sweden will help determine the action plan needed for Ukraine to maintain the interest of the population in learning foreign languages; creating an informal language environment; improving the system of financing foreign language education, which would motivate the adult population to continuous self-improvement and create conditions for professional growth.

When a Swedish citizen applies to educational institutions to improve their foreign language skills, he or she already has a high level of knowledge that allows the teacher to use interactive and communicative technologies and spend less time learning grammar and syntax. Grammar is presented through communicative patterns, in the process of active communication with the use of authentic language materials (media, digital technologies, Internet communication), through which there is a natural improvement, memorization of grammatical rules and replenishment of vocabulary

[2]. Such an environment creates conditions for the development of a secondary linguistic personality, which realizes themselves as a native speaker, rather than a passive recipient of information without the possibility of reproducing it in practice. The possibility of using interactive and communicative technologies is provided by the availability of knowledge that the student improves for professional and personal purposes: foreign language for professional purposes, business foreign language, etc.

The content of foreign language adult learning in Sweden reflects the demand in the labor market, and a state support for continuing education goes beyond professional self-improvement and guarantees free hours for study, provided you stay at your current job for at least 8 months [3]. The type of institution also adjusts the content component. Public institutions are aimed at formation of competencies according to the programmes of general secondary or higher secondary education. Formal public education for adults includes: municipal institutions (Komvux) are for people who did not receive education in their youth; educational institutions for people with disabilities (Särvux); education for immigrants (sfi); folk high schools; vocational training, etc.

Private institutions have an impact on the content of programmes according to the demand of students of courses, clubs, workshops, seminars, etc., where the content is personality-oriented and meets the needs of those who want to learn, mostly professionals who need specialized knowledge of foreign languages, such as English for managers, economists, doctors, engineers, English for those who migrate to different countries [1]. The pedagogical standard for such purposes is the Berlitz method, which, in contrast to the classical method (study of grammatical rules, norms of syntax and translation of texts) involves the formation of skills through communicative activity and listening. Age is an important category in the organization of adult education, which determines the pedagogical style, the form of dialogue "teacher-student", introduction of information, the thematic complexity of the materials.

The age and purpose of foreign language adult education determine the form of learning that is increasingly inclined to

distance learning in Sweden, although there is a perception that distance learning is not suitable for all students.

The technology of interactive learning in Sweden involves the formation of knowledge through action: projects, research, presentations, methods of discussion, round tables, discussions are typical types of work for foreign language lessons. Communication with the teacher, in addition to classroom hours, takes place in digital mode: Moodle, mobile communication, e-mail, etc. Professional foreign language learning involves the formation of highly specialized vocabulary, and requires the teacher to improve knowledge of the subject to support the conversation.

The exchange of experience between Ukraine and Sweden is extremely important today, because the challenges facing modern Ukrainian foreign language education, which was dominated by the use of classical methods of foreign language teaching, can be answered by the Swedish system of foreign language training based on interactive and communicative methods.

REFERENCES

1. Фельцман І. Іншомовна освіта дорослих у Швеції. *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). С. 119–124.
2. Andersson, M. (2013). English in Sweden: English as a Second Language in Sweden in a Theoretical Perspective. URL: <https://www.divaportal.org/smash/get/diva2:624770/FULLTEXT01>.
3. Hultgren, A. K. (2018). The Englishization of Nordic universities: What do scientists think? *European Journal of Language Policy*. URL: <https://www.researchgate.net/publication/324456269>.

REGULARITIES OF CREATIVE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES OF MEDICAL STUDENTS

In the current conditions of Ukraine, social and economic relations, which are confirmed in the European market, predict new targets of innovative strategies for the development of the educational process, the content of education, aimed at finding alternative models of educational systems, development of integrated and multivariate educational technologies. in the context of culture and creativity.

One of the important factors in the implementation of the state course on innovation policy in the production and economic sphere, professional, labor and educational and cultural spheres of life is to increase the level of creative potential of all participants in these processes.

The penetrating nature of creative activity provides an opportunity to successfully adapt to the changing realities of today, providing a creative nature to a particular activity, education, leisure, and ultimately, contributes to the productive realization of student in modern society. The phenomenon of creativity is directly related to work, the main meaning of human existence, the creative manifestation of man and their relationship to the world.

In the light of the globalization of education, learning a foreign language as a means of interethnic communication is becoming a priority. The improvement of English language teaching is of particular relevance, which has a dominant position in the global information space.

Foreign language is one of the most optimal disciplines, which can demonstrate the development of creative abilities of students, which has a variety of forms and methods of revealing the creative potential of the individual.

The main forms of English language classes are: press conference, debate, business game, teleconference, theatrical action,

where students reveal their abilities while creating creative projects, stories.

Innovative forms are implemented within the didactic model of creative abilities development taking into account certain principles:

- 1) globalization of knowledge;
- 2) identification of general abilities;
- 3) development of creative abilities in the context of «Student - Society – Culture» [2].

Much attention should be paid to computer technology based on the globalization of general knowledge and skills. Every student in such classes will feel like a subject of «I am a creative person».

The international telecommunication network WordWall (WW), which is used by students and their teachers from all over the world, provides invaluable assistance in unleashing the creative potential of a person while learning foreign languages. Cognitive, cultural and educational orientation of this project increases the individual's interest in history, geography, culture. languages, to the way of life of people, their traditions. The fascinating nature of the topics and tasks offered by the WW program generates in students and students interest, activity, makes them think and create. Thus, in the «Quiz» section, project participants can consolidate their acquired knowledge and thus express themselves.

The need for prompt communication with other participants in the WW project, ie when you need to respond to a letter or do a task on time, fosters a sense of responsibility in the individual, and joint activities teach to work in a team.

Thus, participation in the WW program is, on the one hand, a strong incentive to learn English, and on the other an important tool for the development of creative abilities of the individual.

In pedagogical science, the search for new alternative ways and technologies for the development of creative abilities of students is already constant. One of the directions of creativity development is the activation of the theory of solving ingenious problems (TSIP) in the educational process. Search process and inventive activity are the main components of the content of education.

The basic concept of the theory of solving ingenious problems is contradiction. When conflicts arise, there are two ways to resolve them: 1) compromise, reconciliation of opposing requirements relating to a particular situation; 2) putting forward a qualitatively new idea or fundamentally new design. There are 40 principles of conflict resolution [2].

The use of elements of TSIP in the study of a foreign language allows not only to effectively learn lexical and grammatical material, but also develops the ability to learn, while revealing creative abilities, as well as motivational readiness for learning activities in communicative learning of foreign culture. «It is in the activities based on creativity, the experience of a positive attitude to it (activity), focused on the system of values of the student as an individual» [3, p. 202].

While teaching students creativity in a foreign language, the goal will be to develop not only their imagination, but also to teach systematic thinking, with an understanding of the patterns that occur.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості особи. Київ : Вища школа, 2019. 295 с.
2. Новіков Б. Творчість врятує світ. *Віче*. 2000. № 7. С. 122 – 136.
3. Паламарчук В. Ф. Як виростити інтелектуала. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 152 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Сучасна вища школа перебуває у складному середовищі активних трансформацій у суспільстві, що спонукає викладачів закладів вищої освіти покращувати способи підготовки майбутніх фахівців на основі використання оптимальних педагогічних технологій і відмови від усталених традицій і стереотипів у навчанні студентів. Розвиток освіти і зростання вимог до підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі розвитку суспільства вимагає суттєвої корекції у спрямованості навчального процесу. Відбувається перехід від традиційної технології навчання, в основі якої – репродуктивне засвоєння певної суми знань, до інноваційних шляхів підготовки майбутнього фахівця.

Застосування інноваційних технологій у процесі навчання студентів допомагає активізувати їх здібності, розкриває нове бачення, нові шляхи вирішення проблеми. Одним із найважливіших завдань вищої школи є й те, щоб форми і методи навчання сприяли розвитку здібностей студента до постійного самовдосконалення.

Відтак, інтерактивні технології становлять взаємопов'язану сукупність інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів, умов і процедур проведення занять, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. Основними складовими інтерактивних технологій є методи та форми навчання, засоби навчання тощо. Основною метою застосування інтерактивних методів навчання є двосторонність інформативних потоків.

У процесі впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес доцільно використовувати всі групи інтерактивних методів у комплексі, що дасть змогу створювати

специфічне інтерактивне середовище підготовки майбутніх лікарів. Комплексне використання різних груп інтерактивних методів, форм і засобів проведення занять потребує дотримання таких вимог до сучасних педагогічних технологій (до яких відносяться й інтерактивні технології), як: концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність [1, с. 62].

На думку науковців, зміст інтерактивних технологій полягає в тому, що навчальний процес у контексті діалогу – це постійна активна взаємодія та спілкування його учасників, тобто «інтерація» [88, с. 18].

Тому застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх лікарів спрямовується на оптимізацію різних видів активності студентів: розумової, емоційної, соціальної, фізичної активності у практичній діяльності.

Такі фактори виявлення активності спонукають студентів до особистісного розвитку, самовизначення, формування професійної ментальності, що набуває особливої значущості для майбутніх лікарів, які в подальшому перебуватимуть у ситуаціях міжособистісної взаємодії з суб'єктами своїх професійних дій.

Отже, застосування інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх лікарів ефективно впливає на процес засвоєння ними комплексу клінічних знань, характеризується індивідуалізацією навчальних підходів, є потужним фактором оптимізації навчального процесу, що покращує ефективність навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максимчук Л. В. Педагогічні умови застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників. *Вісник Національної академії прикордонної служби України імені Б. Хмельницького*. 2012. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_13

2. Перцева Т. О. Інтерактивні технології навчально-пізнавальної діяльності – інноваційні методики змішаного навчання. *Медична освіта*. 2018. № 4. С. 73–76.

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

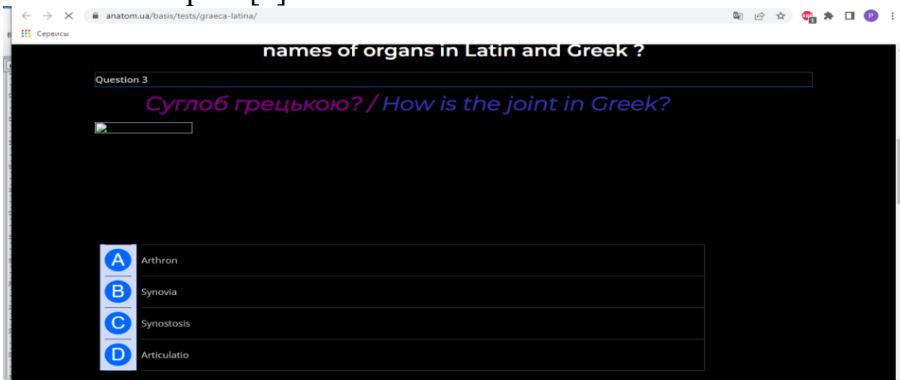
Латинська мова є основною термінологічною мовою у всіх галузях медичної науки. Знання елементів латинської мови у значній мірі полегшує студентам та лікарям читання та розуміння медичної літератури, написаною будь-якою іноземною мовою. Вивчення латинської мови та основ медичної термінології складається із практичного оволодіння основ граматики та принципами словотворення, засвоєння значень латинських та грецьких словотворчих елементів та знання визначеного мінімуму термінологічної лексики. Найбільше уваги приділяється питанням словотворення, перекладу діагнозів.

В умовах воєнного стану, в якому перебуває Україна, традиційне навчання змінилося на дистанційне, що змусило викладачів шукати та використовувати комп'ютерно орієнтовані методики навчання латинської мови.

У Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського викладання дисциплін проводиться за допомогою програми MS Teams, в тому числі і латинської мови. Навчально-методичні матеріали та тести, які розташовані в системі Moodle, звичайно є дуже зручними як для студентів, так і для викладачів. Для навчання латинської мови вони, звісно, використовуються також. Можна, звичайно, використовувати та інші ресурси.

На сьогоднішній день з розвитком комп'ютерних технологій помітно розширюються можливості вивчення та використання латинської мови. З метою виявлення в сучасному світі поширеності латинської мови було проведено дослідження інтернет-сайтів та інтернет-джерел, які надають можливість вивчення латинської мови.

Anatom.ua. Для вивчення модулю «Клінічна термінологія» цей сайт є дуже зручним, оскільки за допомогою нього можна пройти тестування і перевірити рівень студентів. Якщо студент неправильно відповів на питання, з'являється правильна відповідь із наведеними прикладами, що допоможе краще засвоїти матеріал [1].

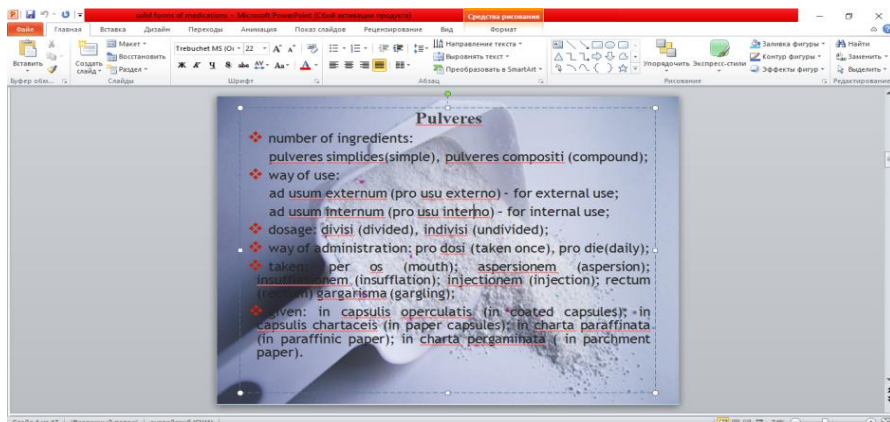
З метою перевірки засвоєння граматики латинської мови можна користуватися наприклад: «Latin Product Quizzes», «Lingua Latina (WinLatin)», «Grammar quizzes» (LatinTests.net).

Для вивчення латинської медичної термінології зручно користуватися он-лайн словниками такими як: *Online-latin-dictionary*, *The Oxford Latin Dictionary*, *Eudusa.org*.

На сайті <http://ephemeris.alcuinus.net/> вся інформація представлена латинською мовою. Тут є статті різноманітної тематики, в тому числі і медицини. За допомогою нього можна перевірити рівень читання студентів.

Застосування мультимедійних засобів забезпечує реалізацію принципів наочності та динамічності навчального процесу. Мультимедійні презентації навчального матеріалу у форматі PowerPoint на практичних заняттях з латинської мови уможливають чітке й лаконічне подання значного обсягу фахових термінологічних одиниць та алгоритмів їх конструювання, а також візуалізацію предметів та явищ, з якими співвідносяться відповідні терміни. Поєднання тексту, графічних зображень та малюнків (анімацій) покращує швидкість і якість засвоєння необхідної інформації, сприяє зосередженню уваги одночасно на лексичному і граматичному аспектах мови.

Застосування комп'ютерних технологій у процесі викладання латинської медичної термінології мови сприяє доступності навчання, підвищенню його якості та результативності, а також оптимізує проведення практичних занять, підвищує мотивацію студентів до вивчення латини як мови медицини. Комп'ютерні технології забезпечують розвиток логічного та критичного мислення студентів, оволодіння навичками саморозвитку особистості, здатністю оцінювати власні знання та використовувати їх на практиці, сприяють формуванню навичок спілкування та співпраці з іншими членами групи, взаєморозуміння і взаємоповаги, а також навичок роботи в команді як важливої складової професійної майстерності майбутнього лікаря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kotsyuba R. B., Fedchyshyn N. O., Humenna I. R. Experimental study of computer-oriented methodology of foreign language communicative development of future medical professionals. *Медицина освіти*. 2022. № 1 (96). P. 61–67.

Паласюк Г. Б., Паласюк Б. М.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ЛАТИНСЬКА МОВА У СУЧАСНІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Приєднання України до професійних міжнародних організацій і набуття статусу активного члена Європейської фармакопейної комісії стимулювало адаптацію національних нормативно-правових документів до вимог ВООЗ і гармонізацію спеціальної фармацевтичної термінології з термінологією Європейської Фармакопеї.

У багатьох країнах світу виходять довідкові видання з лікарських засобів, у яких представлені міжнародні непатентовані назви активних фармацевтичних субстанцій і які добре відомі світовій професійній спільноті. В Україні це «Компендіум» та «Rx index». Міжнародні непатентовані назви наводяться також у Державній Фармакопеї України, Державному формулярі лікарських засобів та інших нормативно-правових документах МОЗ України, зокрема в «Національному переліку основних лікарських засобів» та «Державному реєстрі лікарських засобів». Аналізуючи дванадцятий випуск українського Державного формуляра, у якому представлені українські та міжнародні непатентовані назви лікарських засобів, рекомендовані ВООЗ, ми звернули увагу, що із можливих варіантів міжнародних назв – латинською, англійською, французькою або іспанською мовами

– укладачами обрано саме англійський варіант. Латиною представлена назва єдиного препарату вітчизняного виробництва – Брильянтовий зелений (*Viride nitens*); назви рослин та рослинної лікарської сировини; назви мікроорганізмів; назви хвороб (ті, що в англійській мові збереглися в латинському варіанті) у найменуваннях медичних імунобіологічних препаратів. Разом з тим, у Додатку 1 до Державного формуляра «Правила виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення» наведена таблиця «Найважливіші рецептурні скорочення» латинською мовою, а в пункті 19 зазначено, що назва лікарського засобу, формоутворюючих та коригувальних речовин, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.

Англійський варіант міжнародних непатентованих назв паралельно до українських обрано й укладачами частини інших згаданими нами вище видань, зокрема нормативно-правових документів «Національного переліку основних лікарських засобів» та «Державного реєстру лікарських засобів», який містить відомості про перелік лікарських засобів, дозволених для виробництва та застосування в медичній практиці в Україні. Найменування латинською мовою зустрічаються лише у вигляді поодиноких краплень. Зауважимо, що в описах лікарських засобів більшість назв препаратів та лікарських рослин подається ще й у формі рецептурного рядка, тобто в родовому відмінку латинською мовою, що вважаємо цілком доцільним, тому що рецепти в Україні традиційно приписують латиною. У травні 2018 року МОЗ України затвердило нові правила виписування рецептів на ліки, де сказано, що назва лікарського засобу зазначається латинською мовою за назвою діючої речовини. Однак, якщо в алфавітних покажчиках деяких видань назви лікарських засобів подано українською та англійською мовами, а приклади рецептурних прописів – латиною, та наголошується, що рецепти необхідно виписувати латинською

мовою, то тоді природньо виникає запитання до укладачів щодо логічності самої структури цих видань.

Таким чином, у фармацевтичній номенклатурі перевага найчастіше надається англійському варіанту міжнародних непатентованих назв лікарських засобів. Стабільно латина зберігається в найменуваннях, що входять до чинних міжнародних номенклатурних кодексів. Це ботанічні назви рослин та назви рослинної лікарської сировини; назви бактерій та, частково, вірусів; а також збережені англійською мовою в латинському граматичному варіанті назви хвороб у найменуваннях медичних імунобіологічних препаратів, назви окремих хімічних елементів й одиничні назви готових препаратів. Те, що укладачі довідкових видань та розробники нормативно-правових документів використовують в основному англійську номенклатуру, можна пояснити глобалізаційними процесами у сфері фармацевтичної діяльності та орієнтацією на традиції Євросоюзу і, відповідно, впливом рекомендацій та нормативних документів ВООЗ. Разом з тим, найважливіше, ігноруючи латинську мову, ми тим самим позбавляємо міжнародну спеціальну термінологію кардинально важливої якості – мовної нейтральності, яка притаманна латині як літературно-історичній мові, живого носія якої сьогодні не існує. А враховуючи те, що в активному обігу сьогодні є велика кількість чинних латинських міжнародних номенклатурних кодексів, ми ще й стимулюємо появу специфічних термінів-гібридів і поширення своєрідного професійного суржику. Тому вважаємо виваженою позицію Українського наукового фармакопейного центру якості лікарських засобів – розробника Державної Фармакопеї України, де в монографіях назви лікарських препаратів та лікарських форм наводяться українською, латинською й англійською мовами.

У сьогоднішніх умовах необхідно у навчальному процесі враховувати зміни, які відбуваються у сфері фармацевтичної діяльності, проводити корекцію навчальних програм та змісту навчання. При цьому, на нашу думку, треба брати за основу термінологію Державної Фармакопеї України та Європейської

Фармакопеї. Необхідно збільшити в навчальних програмах час на вивчення клінічної термінології та передбачити години на засвоєння студентами основ латинської мікробіологічної номенклатури, що традиційно в курсі фармацевтичної латини не вивчалась. Щодо змістового наповнення, доцільно було переглянути список латинських ботанічних найменувань лікарських рослин і внести назви рослин, які широко застосуються останнім часом. При вивченні теми «Латинська номенклатура лікарських засобів» більше уваги слід приділяти аналізу структури та способів творення міжнародних непатентованих назв лікарських засобів, а також вивченню найбільш уживаних фармацевтичних частотних відрізків у назвах окремих фармакологічних груп лікарських засобів, запропонованих ВООЗ. У ДФУ термінологія гармонізована з Європейською Фармакопесю, завдяки чому суттєво змінено багато загальноприйнятих термінів як українських, так і латинських. Традиційно у вітчизняній номенклатурі такі назви зазначались узгодженими означеннями з іменниками *remedia* або *medicamenta*: *remedia (medicamenta) auricularia* etc., а термін «лікарські засоби» перекладається у фармакопєях як *praeparationes* або *pharmaceutica*. Іменник *species, ei f* – вид, збір, чай – уживається у фармакопейній номенклатурі лише у значенні «збір», а «лікарські рослинні чаї» зазначаються як *Praeparationes ad ptisanam*. Широко використовуються також нові для вітчизняної номенклатури назви окремих лікарських форм: *compressi* – таблетки, *granulata* – гранули та інші. До обов'язкового лексичного мінімуму в підручниках з латинської мови для студентів фармацевтичного профілю доцільно вводити нову, актуальну сьогодні для фармацевтичної терміносистеми, лексику: іменники, прикметники та дієприкметники, спеціальні прийменникові вирази. Ці питання частково враховані авторами у підручнику з латинської мови для студентів фармацевтичного факультету [1]. У процесі навчання слід акцентувати на прийнятому сьогодні за норму нехарактерному для латинської номенклатури зворотному порядку слів у простих номінативних конструкціях (неузгоджене означення + означуваний іменник +

узгоджене означення): крушини екстракт густий – extractum Crataegi spissum та інші. Традиційним для таких найменувань у флективних мовах, до яких належать латинська й українська мови, є порядок слів, при якому на першому місці ставимо означуваний іменник + неузгоджене означення + узгоджене означення.

Незважаючи на стрімке розширення сфери функціонування англійської мови, латина традиційно залишається основою міжнародної наукової термінології, особливо в медичній та споріднених із нею галузях людської діяльності, і вивчення латинської мови та основ термінотворення є запорукою професійної термінологічної грамотності майбутніх спеціалістів – медиків і фармацевтів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Латинська мова та основи фармацевтичної термінології : підручник / Г. Б. Паласюк, Т. В. Саварин, І. І. Ворона, Н. О. Федчишин. Тернопіль : ТНМУ, 2021. 524 с.

Саварин Т. В.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ЛАТИНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лікар – це не лише кваліфікований і професійно компетентний спеціаліст у своїй вузькій галузі, він має бути всебічно розвинутою та ерудованою людиною, оскільки є одним з представників української інтелігенції. Володіння латинською не має обмежуватись лише професійною лексикою, а й охоплювати інші грані цієї давньої, але й дуже сучасної мови, розкривати її розмаїтість та духовне багатство. Римська імперія, Давня Греція, їх найяскравіші та талановиті представники через латинську мову подарували нам цілий пласт людської мудрості,

відображений серед іншого у крилатих виразах, які й донині є актуальними, примушують замислитись, збагачують людей морально, етично, інтелектуально. Наприклад, *Amicus Plato, sed magis amica veritas* (Платон мені друг, але істина дорожче).

Біла ворона – CORVUS ALBUS. Римський поет Ювенал у «Сатирах» писав про відсутність належної поваги до деяких розумових професій, зокрема наставника, зазначаючи, що лише деякі вчителі мають добрі умови життя і роботи: «Такий щасливчик зустрічається рідше, ніж біла ворона».

Боже, захисти мене від моїх друзів, а від недругів я захищу себе сам – CAVE ME, DOMINE, AB AMICO, AB INIMICO VERO ME IPSE CAVEBO. Парадоксальний вислів стверджує, що людина є вразливішою з боку своїх друзів, ніж із боку ворогів, до яких вона ставиться із пересторогою. Може бути жартівливим натяком на те, що надмір дружніх виявів небажаний і обтяжливий. Джерелом є збірка латинських оповідей про царя Антигонія I [1, с. 25].

Відомим висловом «**Будувати повітряні замки – FUNDAMENTUM IN AERE AEDIFICARE**» позначають примарні, нездійсненні мрії або нереальні плани. Авторство приписують християнському теологу Августину Блаженному.

Важкі захворювання потребують сильних ліків – EXTREMIS MALIS, EXTREMA REMEDIA. У переносному значенні вказує, що за серйозних проблем необхідні радикальні засоби.

Вигріти гадюку за пазухою – VIPERAM SUB ALA NUTRICARE. Образ гадюки у вислові, що символізує злу і підступну людину, яка на піклування й шанобливе ставлення до неї відповідає зрадою, використовує давньогрецький байкар Езоп [1, с. 97].

Відкритими вустами – ORE ROTUNDO. Фразеологізм означає: прямо, відверто, витончено. Зафіксовано у Горація («Мистецтво поезії»).

Війна всіх проти всіх – BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES. Подібну думку висловлював давньогрецький філософ Платон («Про закони»). Формула міститься у теорії про

суспільство і державу англійського філософа Т. Гоббса: «Не можна заперечувати, що природним станом людей, поки вони не об'єдналися у суспільство, була війна, і не просто війна, а війна всіх проти всіх».

Він лусне від заздрощів – RUMPITUR INVIDIA. Так говорять про недоброзичливу людину, яка нездатна досягти значних успіхів, а тому заздрить іншій, більш здібній та успішній. Афоризм зафіксовано у римського поета Марка Валерія Марціала в одній із епіграм.

Вір тому, хто має (в цьому) досвід – EXPERTO CREDITE (укр. не питай старого, а питай бувалого). За Вергілієм, коли Еней прибув у Лацій, його зустрів цар Латин. Проте богиня Юнона, яка вороже ставилася до троянців, спровокувала війну з італійськими племенами. Вони сподівалися на підтримку аргоського царя Діомеда, одного з героїв Трої, але той закликав до миру, високо оцінивши хоробрість і досвід Енея, якого і стосується цитована фраза [2, с. 122].

Вірую, тому що це безглуздо – CREDO, QUIA ABSURDUM. Формула, що наголошує на принципових розбіжностях і суперечностях між сліпою релігійною вірою і науковим пізнанням світу. Афоризм приписують християнському теологу й письменнику Тертулліану, який утверджував віру саме через неможливість досягнення її розумом.

До цієї межі, до цього місця і не далі – NON PLUS ULTRA. Афоризм було, за переказом, написано на стовпах, які міфічний герой Геракл (Геркулес) спорудив обабіч протоки Гібралтар (геркулесові стовпи) на знак того, що це – «кінець світу», за який не можна заїжджати. Фразеологізм «дійти до геркулесових стовпів» означає «дійти до краю (до межі)» у чому-небудь. Афоризм слугує також позначенням чогось неперевершеного, такого, чого не можна досягти. Існує думка, що сентенцію спочатку висловив грецький поет Піндар (Pindaros, прибіл. 518–446 до н. е.), автор гімнів, дифірамбів та епікіїв (одна честь переможців в Олімпійських і Піфійських іграх) [1, с. 65].

Добра слава краща від багатства – BONA OPINIO TUTIOR PECUNIA EST. Афоризм означає, що добре ім'я людини, її репутація в суспільстві важать значно більше, ніж матеріальне становище, якого вона досягла. Цю думку часто висловлювали античні автори, зокрема римський драматург Публілій Сір.

Звичка – друга натура – CONSUETUDO (EST) QUASI ALTERA NATURA. Джерелом виразу є філософсько-етичний трактат «Про межі добра і зла» античного оратора Цицерона. Свій варіант виразу наводив Макробій у «Сатурналіях»: «*Consuetudo, quam secundam naturam pronuntiavit usus*» – «Звичка, котру загальновідома приказка оголосила другою природою/суттю».

Здоровий глузд – SENSUS COMMUNIS. Сукупність поглядів людини на життя, на навколишній світ, що стихійно складається під впливом повсякденної практичної діяльності та життєвого досвіду.

Здоровий дух у здоровому тілі – MENS SANA IN CORPORE SANO. На думку римського поета Ювенала, саме так люди мали звертатися у своїх молитвах до богів. У «Сатирах» автор висміював нерозумні й пусті бажання людей і радив їм піклуватися про своє здоров'я. Із поширенням фізичної культури і спорту вираз почали вживати як втілення ідеї гармонійного розвитку фізичних і духовних сил [2, с. 54].

Отже, цей невеликий перелік відомих латинських крилатих висловів підтверджує думку про важливість та необхідність їх розуміння і вивчення як для особистісного розвитку, так і для формування різнобічно освіченого, висококваліфікованого фахівця, лікаря, про що і сказав у свій час великий Цицерон: *Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire* (Не так прекрасно знати латину, як соромно її не знати).

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучканин С. М. Латинські сентенції (крилаті латинські вислови) з історико-літературним коментарем : навч. посібн. Київ : Наук. світ, 2008. 136 с.

2. LINGUA LATINA & MEDIA = Латинська мова для журналістів: навч. посібн.; за ред. Л. І. Морошану. Одеса: Фенікс, 2017. 400 с.

3. Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. Із скарбниці античної мудрості. Київ, 1988. 289 с.

Юкало В. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

НАЗВИ ДЛЯ НОРМАТИВНО-ОЦІННОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ ЯВИЩ У ПРАЦЯХ З КУЛЬТУРИ МОВИ

Для нормативно-оцінної характеристики мовних явищ у працях з питань культури мови представники різних наукових шкіл застосовують цілу систему стереотипних і описових (нетермінологічних) висловів.

На позначення запозичень з російської мови, у т. ч. недоречних, протягом більше ніж століття вживали термін *русизм* та його дублети *москалізм*, *московізм*, *росіянізм*, *росіізм* тощо. Так, термін *русизм* з різних причин двічі оцінювали як недоречний і пропонували уникати його. Перший раз на початку 20-х років ХХ ст., під впливом Модеста Левицького [9, с. 75], українські мовознавці, які не проживали на підрадянській Україні, перейшли до вживання терміна *москалізм*.

Часте вживання в значній частині творів з культури мови, лінгводидактики у 60-90-х рр. ХХ ст. терміна *русизм* саме на позначення неправильних словосполучень, що виникли в українській мові під впливом російської мови, призвело до того, що цей термін вже не міг виконувати своїх функцій. Мовці вже не сприймали його денотативне значення «слово чи мовний зворот, запозичений з російської мови або утворений за зразком російськомовних форм». Домінувало у сприйнятті його конотативне значення «неправильності», невідповідності

«духові» української мови. «На синхронному рівні під Р. [русизмом] переважно розуміють рос. мовну одиницю, що перебуває за межами укр. літ. мови і не зафіксована її словниками, яка потрапляє спонтанно при *інтерференції* чи включається із стиліст. метою в укр. усне або писемне мовлення», – написано 2000 р. в енциклопедії «Українська мова» [8, с. 526]. Тому мовознавці у науково-популярних творах з 1990-х рр. [4; 3; 1; 6; 2] уникають вживання терміна *русизми*. Ось як це проголошено в «Антисуржику» за ред. О.Сербенської: «Такі (ненормативні. – В. Ю.) слова прийнято називати русизмами. Але ми свідомо уникаємо цієї назви, тому що не хочемо поглиблювати того негативного значення, яке це слово набуло» [1, с. 119]. Сучасні українські мовознавці вживають нейтральні терміни *росіянізм* і *росіїзм* [7; 5].

Для нормативно-оцінної характеристики всього спектра мовних явищ у працях з питань культури мови [4; 3; 1; 6; 2] застосовують цілу систему стереотипних висловів. Серед них термінологічний характер мають такі словосполучення: *правильні/неправильні словосполучення, zdeформовані словосполучення, ненормативні словосполучення, правильні/неправильні вислови, нормативний/стилістично невправний вислів, помилковий вислів, ненормативний вислів, нормативна назва, помилкова (неправильна) назва, ненормативна фраза, «суржикова» конструкція, zdeформована/напівzdeформована/природна фраза, питома українська форма/штучна псевдоукраїнська форма, традиційна форма/скопійована форма* та ін.

Натомість нейтральними є терміни *сполучення, сполучення слів, сполука, словосполука, конструкція*, а також *зворот, форма*.

Стереотипи *термін, назва, найменування*, а також *термінологізоване (термінологічне) сполучення, термінологізована сполука, термінологічний вислів* тощо позначають загальнозживані слова і словосполучення, які мають термінологічне значення у певних професійних мовах.

Терміни *формула* і *фраза*, а також *форма* переважно вживаються на означення усіляких «формалізованих» словосполучень, із «стертим» значенням, допоміжних комунікативних засобів.

Терміни *ідіома*, *фразеологізм*, *фразеологічний зворот*, *фразеологічний вислів* тощо можуть позначати словосполучення або речення з цілісним, нерозчленованим значенням, еквівалентні слову, «класичні» фразеологізми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик : Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити ; за заг. ред. О. Сербенської : посіб. Львів : Світ, 1994. 152 с.

2. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне «Я». Київ : вид. центр «Академія», 2001. 240 с.

3. Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Довіра, 2000. 169 с.

4. Культура української мови : довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін. ; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.

5. Лесюк М. Доля моєї мови. Івано-Франківськ : Нова зоря, 2004. 287 .

6. Пономарів О. Д. Культура слова : Мовностилістичні поради : навч. посіб. Київ : Либідь, 1999. 240 с.

7. Росіянізм. *Вікіпедія : Вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Росіянізм> (дата звернення: 01.06.2022).

8. Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.

9. Юкало В. Я. Він лікував людей і мову (Лікар-філолог Модест Левицький). *Модест Левицький в історії України і Волині та проблеми формування інтелектуальної еліти* : наук. збірник : матеріали всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції. Луцьк, 2016. С. 65–77.

ЖАРГОН АВТОМОБІЛЬНИХ МЕХАНІКІВ МІСТА ТЕРНОПІЛЬ

В усному спілкуванні професіоналів поряд з літературною мовою функціонує жаргон. Жаргон – це один з різновидів соціальних діалектів, який відрізняється від літературної мови використанням специфічної, експресивно забарвленої лексики, синонімічної до слів загального вжитку, а також фразеології, часом особливостями вимови.

Жаргон виникає серед груп носіїв мови, об'єднаних спільністю професійних інтересів (медичні працівники, комп'ютерники, викладачі, злочинці), однаковими захопленнями (жаргон мисливців, філателістів, рибалок), тривалим перебуванням у певному середовищі (військова служба, навчання). Жаргон часто має професійне спрямування. Основу жаргону складають жаргонізми [1; 2].

Існує словник Лесі Ставицької «Український жаргон» [3], в якому з достатньою повнотою зафіксовано загальний, молодіжний, армійський, кримінальний жаргон тощо, водночас мало сленгізмів з професійних жаргонів. Жаргон автомобільних механіків в ньому не представлений. Нових робіт, присвячених цьому питанню, немає. Це все зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Для розв'язання поставлених у роботі завдань використано методику спостереження і бесіди. Застосована методика безпосереднього і «включеного» спостереження живої мови респондентів під час навчання та проходження практики на ремонтних сервісах Renault, а також на приватних сервісних станціях технічного обслуговування (СТО), в гаражних кооперативах. Для одержання додаткового лексичного матеріалу в роботі застосовано методику бесіди у спілкуванні з різними автомобілістами (автомеханіками), колегами по роботі.

За допомогою названих вище методів зібрано понад 30 жаргонізмів (з урахуванням синонімів), які з достатньою повнотою відображають явища дійсності, важливі для професійної діяльності автомобільних механіків. Дослідження проводилось у листопаді 2021 р. у місті Тернопіль.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в сучасному українському мовознавстві зафіксовано жаргон автомобільних механіків.

Наведемо ці жаргонізми:

Автомат – *автоматична коробка передач*. Клієнт запитує в механіка: *«Що потрібно зробити, щоб в мене машина рухалася плавно?»* – *«Потрібно замінити масло в автоматі»*.

Америка – машина з сильними механічними пошкодженнями, яка не підлягає ремонту в Америці, але ремонтується в Україні. Рихтовщик (майстер з вирівнювання машин) до клієнта: *«Знову Америка?»* – *«Так, вона сама»*.

Бендікс – термін *обгінна муфта* (призначено для зчеплення стартера і маховика мотора для подальшого заведення двигуна). Жаргонізм використовують майстри-ремонтники при ремонті стартерів. Клієнт запитується в механіка: *«Яка несправність стартера?»* – *«Бендікс пробуксовує»*.

Важкий клієнт, тошнот, зануда – клієнт, який задає багато необдуманих питань. Менеджер з ремонту до механіка: *«До нас приїде важкий клієнт!»* – *«Знову цей тошнот!»*

Весла – *ручки склопідіймача в дверцятах*, Таким жаргонізмом найчастіше користуються майстри, які розбирають або ремонтують салонні вузли автомобіля. Запчастист запитує механіка: *«Яка комплектація даного автомобіля?»* – *«Весла»* (це означає: мінімальна комплектація, тобто встановлено мало електроніки).

Відро – старе авто, яке постійно ламається; авто, яке вичерпало ресурс. Старший механік до механіка (підлеглого): *«До нас сьогодні приїде відро?»* – *«Ні, його привезуть на евакуаторі»*.

Гітара – елемент підвіски, а саме *важіль, призначений стабілізації руху автомобіля*. Запчастист (особа яка підбирає

запчастини) запитує в механіка: *«З чим приїхав автомобіль?»* – *«Зносилася гітара»*.

Граната. Термін *шарнір рівних кутових швидкостей*. Призначений для обертання колеса автомобіля під різними кутами, часто майстри використовують це слово при діагностиці ходової автомобіля. Запчастист запитує в механіка: *«Яка несправність рульового керування даного автомобіля?»* – *«Тріснула граната від великого навантаження»*.

Діагност – працівник (автомеханік, автомобіліст), який займається перевіркою стану автомобіля і його складових частин.

Запальничка – бензиновий двигун у мові майстрів-мотористів. Механік говорить до механіка: *«В цієї запальнички поганий вприск палива...»*

Запчастист – висококваліфікований працівник (автомобіліст), який займається підбором запчастин для транспортних засобів.

Копилка – дизельний двигун у мові майстрів-мотористів.

Корч – автомобіль з порушеною технічною характеристикою: невдало замінено деякі деталі або перероблено якісь вузли, що не передбачено заводом-виробником. Клієнт до механіка: *«Одні проблеми з цією машиною»* – *«Тому що це корч»*.

Кочерга. Термін *важіль перемикання передач* (при діагностиці коробки передач). Помічник запитує в механіка: *«Якою коробкою оснащена машина?»* – *«Кочергою»*.

Краватка – буксирувальний трос. Часто використовують майстри, які доставляють автомобіль до місця ремонту. Буксирувальник говорить до клієнта авто: *«Тут потрібно одягнути краватку»*.

Ласты – брызговики автомобіля, призначенні для меншого забруднення автомобіля, а саме бокових його сторін. Клієнт запитує: *«А що можна зробити, щоб машина менше забруднювалася?»* – *«Потрібно встановити ласты»*.

Лівак – швидкий ремонт автомобіля без черги. Використовується тоді, коли клієнт не має часу на звичайний

ремонт, на СТО. Старший механік до молодшого: *«Потрібно зробити цей автомобіль швидко!»* – *«Це що лівак?»*

Машка, або **теща**, або **великий молоток**. Так механіки між собою називають *пуско-зарядний пристрій*. Механік говорить до помічника: *«Принеси мені машку»* – *«Добре, вже несу»*.

Перекуп – чоловік, який займається перепродажем машин і який шукає вигідне місце ремонту. Механік до механіка: *«Сьогодні приїде вибагливий клієнт!»* – *«Знову цей перекуп»*.

Рука дружби – термін *поломка двигуна*, викликана *пробиттям блоку мотора*. Використовують між собою майстри-мотористи під час діагностики двигуна. Механік запитує свого учня (практиканта): *«В чому несправність даного двигуна?»* – *«В нього рука дружби»*.

Руський місяць – довготривалий ремонт автомобіля зі значними поломками. Менеджери з ремонту до механіка: *«Чи довго буде ремонтуватися цей автомобіль?»* – *«Цей автомобіль на руський місяць»*.

Свій клієнт – клієнт, якого потрібно обслуговувати якнайкраще. Менеджер з ремонту до механіка: *«Сьогодні приїде свій клієнт»* – *«Зрозуміло»*.

Стукач. Прилад, який використовують майстри при діагностиці автомобіля, а саме паливної системи на витрати палива. Механік запитує діагноста: *«Яка витрата палива даного автомобіля?»* – *«Зараз перевірю стукачем»*.

Таблетка, або кажуть ще **докатка**. Таким словом найчастіше користуються майстри з ремонту коліс (шиномонтажники). Це означає *запасне колесо автомобіля*. Наприклад, в автомобіля не справне колесо. Механік говорить до помічника: *«В автомобілі пробите колесо, принеси таблетку»* – *«Добре, зрозумів»*.

Тазик – автомобіль в поганому технічному стані. Старший механік до механіка: *«Знову цей тазик приїхав?»* – *«На жаль, так»*.

Утіль (Хлам) – автомобіль, який не підлягає ремонту через великі пошкодження геометрії кузова, і не вигідний його

ремонт. Клієнт до механіка: «Цю машину ще можна зремонтувати?» – «Ні, вона на утіль».

Шоколадка – термін *реле напруги*. Електрик говорить до електрика: «Яким способом ти перевіряв шоколадку?» – «Не знімаючи з блоку».

Штани. Так називають *елемент випускної системи двигуна* (труба, по якій виходять вихлопні газы). Механік говорить до клієнта: «У вашій машині потрібно замінити штани» – «Добре, іду замовляти».

Отже, наведений матеріал свідчить, що в Тернополі існує сформований жаргон автомобільних механіків. Результати дослідження можна використовувати у підготовці словників жаргону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаргон. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Жаргон> (дата звернення: 04.11.2021).

2. Масенко Л. Т. Жаргон. *Енциклопедія Сучасної України* : електронна версія [онлайн] / гол. редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=20334 (дата перегляду: 04.11.2021).

3. Ставицька Л. Український жаргон : Слов. Київ : Критика, 2005. 496 с.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ЯК СПОСІБ ЗАСВОЄННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ, ЕРГОТЕРАПІЯ»

Мета вивчення української мови за професійним спрямуванням – забезпечення фахової діяльності майбутнього лікаря мовними засобами

Головним маркером професійної мови вважаємо насамперед термінологію, притаманну тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва. Дослідженню медичної термінології присвячені роботи Н. Литвиненко, В. Юкала, М. Лісового, І. Аветісової, В. Мікаелян, І. Туровської, О. Криницької, Т. Єщенко.

Для ефективного засвоєння фахової термінології, на нашу думку, необхідно реалізувати ті форми введення названої категорії слів у практичний матеріал, що забезпечать її безперервне вивчення.

Протягом першого семестру першого року навчання майбутні ерго- та фізіотерапевти студіюють різні дисципліни гуманітарного циклу. Важливо, що з-посеред інших можливостей українська мова за професійним спрямуванням дає змогу студентам засвоїти терміни і поняття, які в майбутньому вивчатимуться у спеціальних курсах.

Кожне практичне наше заняття з української мови містить комплекс обов'язкових вправ і завдань, спрямованих на засвоєння конкретної теми. Її опрацювання відбувається з використанням загальної медичної термінології, проте для студентів-ерго- і фізіотерапевтів, як підкреслювалося, важливе знання вузькоспеціальних термінів.

Великого значення в побудові навчального заняття набуває текст, адже всі види компетентностей: лексична, фонетична, граматична, стилістична – формуються у процесі роботи над ним. У тексті реалізуються зв'язки різних мовних одиниць і

систем, тут ми спостерігаємо їхнє живе функціонування. Багатоаспектність тексту підкреслюється у відомому визначенні Ф. С. Бацевича: текст – це явище мовної та позамовної дійсності – складний феномен, який, крім того, що бере участь у комунікації, допомагає зберігати і передавати інформацію в просторі і часі, фіксує життя індивідів, є продуктом конкретної історичної епохи, формою існування культури, віддзеркаленням певних соціокультурних традицій [1, с. 146].

Погоджуємося зі твердженням Г. Швець про те, що навчальний текст є основним стимулом, матеріалом, засобом і продуктом навчальної комунікації [2, с. 71]. Тому до кожного практичного заняття ми дібрали невеликого обсягу тексти (уривки з наукових публікацій зі спеціальності або матеріали спеціалізованих сайтів, наприклад, реабілітаційних центрів чи відділень), розмістили у методичних вказівках і, залежно від теми, часу, конкретних завдань, опрацьовуємо їх зі студентами.

Відповідно до теми акцент робимо на фонетичному (наголошення, орфоепічні й орфографічні норми), лексичному (парадигматичні зв'язки слів) або граматики-стилістичному (морфологічні, словотвірні, синтаксичні, стилістичні норми) матеріалі; безумовно, вагомий також інформативний компонент; разом з тим, обов'язковим на кожному занятті став термінологічний практикум.

Які форми роботи з термінологією ми використовували та які найбільше зацікавили студентів? Наведемо тут кілька з них.

1. Поясніть значення виділених у тексті термінів. За потреби скористайтесь словником (наводяться слова *ерготерапія*, *фізіотерапія*, *кінезитерапія*, *гідрокінезитерапія*, *акватерапія*, *механотерапія*, *рефлексотерапія*, *дієтотерапія*, *таласотерапія* тощо).

2. Яким словам із тексту відповідає етимологія (від гр. «праця» + «лікування»; від лат. «відновлення придатності»; від двн. «чарівник, знахар, який замовляє хворобу»; від і-с. «годувати груддю», звідки також псл. *dojiti*, *děva*, укр. *доїти*; від лат. «збірний; нагромаджений», пов'язаного з дієсловом «збираю, набираю, нагромаджую», утвореним за допомогою

префікса *col-* («*con-*») «з-» від дієслова *lego* «збираю, набираю»; від гр. «*чіпати, проводити рукою*», арабськ. «*ніжно погладжувати*», фр. «*розтирати*»; від гр. «*вода + лікування*»; від лат. «*дихати*» + гр. «*міра*» тощо)?

3. Доберіть українські синоніми до виділених у тексті слів (*ерготерапія, соціальний, стереотипний, агресія, самоагресія, реабілітація, корекція, адаптувати*).

4. Доберіть іншомовні синоніми до виділених у тексті слів (*працелікування, діяльність, рухова активність, пристосуватися, пізнавальний, спілкування*).

5. Знайдіть у тексті синонімічні пари (наведено відповідники типу *відновлення – реабілітація; діяльність – активність; моторика – рухливість; координація – узгодженість*).

6. Уставте потрібний термін, скористайтеся довідкою (потрібно доповнити вирази словами *реабілітація, лікувальна гімнастика, лікувальна фізична культура, шведська гімнастика, шведський масаж, кінезитерапія, ерготерапія, працетерапія, фізіотерапія*).

Використовуємо тексти для вдосконалення тих чи інших нормативних форм (наприклад, правильно прочитайте омонімічні словосполучення типу *лікарська практика, лікарська освіта*; уставте потрібне закінчення (*ризик рецидив..., відновлення після інфаркт... міокард., реабілітація після гострого коронарного синдром..., нормалізація колишніх здібностей організм..., зниження рівня холестерин..., зменшується ризик стрес...*; виправте помилки у вживанні дієприкметників типу *компенсуючий, відновлюючий, тренуючий*) тощо.

Отже, систематична робота з текстом дає можливість опрацювати не лише окремі розділи й теми мовного курсу, але сприяє активному вивченню й засвоєнню спеціальної медичної термінології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.

2. Швець Ганна. Модельовані тексти в навчанні української мови як іноземної. *Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні*: матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (Тернопіль, 2-4 травня 2018 р.). Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. С. 71–73.

Новіцька О. І., Стефанишин К. Л.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ЛІНГВІСТИЧНІ КОМПОНЕНТИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ

Питання підготовки в Україні висококваліфікованих спеціалістів для зарубіжних країн є одним із важливих у розвитку вітчизняної освіти. Інтерес до української мови у світі посилюється. Останніми роками відбувається постійне розширення сфер міжнародної та міжкультурної комунікації, що впливає на подальший розвиток діалогу представників різних національно-культурних співтовариств та організацій.

Навчання мови – це процес систематичного і послідовного передавання викладачем знань, формування вмінь і навичок у лінгвістичній сфері, процес активного й усвідомленого засвоєння їх студентами, процес утворення та закріплення у студентів якостей, необхідних для подальшого професійного саморозвитку: стійке позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, толерантність по відношенню до представників іншої культури [1, с. 17].

Вивчення української мови як іноземної у закладах вищої освіти потребує належної уваги, тому кількість питань із часом лише розширюється. Для навчання української мови як нерідної

головними є положення про мову як засобу спілкування, про мовлення, що складається зі звуків, слів, словосполучень та речень. Наплив іноземного студентства активізує українську лінгводидактичну діяльність: розробляються програми, підручники, посібники з навчання української мови як іноземної. Проблеми вивчення української мови як іноземної присвятили свої дослідження такі науковці: Ф. Бацевич, Б. Беляєв, К. Брунер, Є. Верещагін, Л. Виготський, І. Кочан, І. Зозуля, В. Костомаров, О. Туркевич та інші.

У методиці викладання іноземної мови виділяють три основні компоненти: *лінгвістичний*, що включає мовний, мовленнєвий і лінгвокраїнознавчий матеріал; *психологічний*, що виступає основою формування навичок та умінь використання мови, яку вивчають, із підвидами мовних навичок (вимови, граматичних, лексичних, орфографічних), а також мовленнєвих умінь, пов'язаних із розумінням мовлення на слух, говорінням, читанням і письмом; *педагогічно-методологічний* компонент розглядає навчання за раціональними прийомами [3, с. 9].

Методика навчання іноземних мов, будучи самостійною педагогічною наукою, тісно пов'язана з іншими науками. Серед таких наук є базові, однією з яких є психологія, що розкриває закономірності розвитку і формування психічної діяльності живих істот. З психології можна почерпнути відомості про особливості засвоєння мови, індивідуально-психологічних особливостей студентів, характер формування знань, мовних навичок, умінь.

Розширена тенденція в сфері психології навчання і оволодіння іноземною мовою передбачає використання дисциплін – від психолінгвістики, як найбільш близькою з психологією, до методики і педагогіки, які дуже близькі в області наукової думки.

Мова і слово вивчаються і залишаються все ще недостатньо вивченими проблемами, що пояснюється, перш за все, складністю цих феноменів, де мова є осередок і виразник всієї психічної діяльності людини. Багато наук об'єднують свої зусилля для вивчення мовних процесів. І саме область

психології, яка займається будовою мовної діяльності, називається психолінгвистикою.

Як ми знаємо, лінгвістика – це наука про мову. Лінгвістична компетенція – це здатність вибудовувати граматично правильні форми і синтаксичні структури, а також розуміти змістові відрізки мови та використовувати їх у тому значенні, в якому вони використовуються носіями мови.

Іноземні студенти вивчають мову, тобто засвоюють відомості з фонетики, лексики, граматики, стилістики. Ці відомості складаються з лінгвістичних понять і правил. Отож, вивчення мови – це засвоєння основ лінгвістики – тієї сукупності мовних знань, що забезпечують формування мовленнєвих умінь і навичок, необхідних кожній людині упродовж усього життя [2, с. 12].

Сучасна лінгводидактика, зокрема така галузь, як навчання іноземців української мови, тільки за умови активного і творчого освоєння нових напрямів лінгвістики – теорії мовної діяльності, психолінгвістики, етнолінгвістики, пізнання міжмовних антропоцентричних тенденцій, якнайтісніше пов'язуючи лінгводидактичні та лінгвістичні проблеми, зможе успішно творити свою теорію, давати практичні поради, вписуватися в контекст сучасної дидактики [4, с. 14].

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова Н. Психолінгвістичні особливості формування комунікативної компетенції професійно-орієнтованого читання у студентів немовних спеціальностей. *Психолінгвістика*. 2016. Вип. 19 (1). С. 15–23.

2. Методика навчання рідної мови в середніх освітніх закладах / Відп. ред. М. П. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2003. 264 с.

3. Селіверстова Л. Лінгвістична та психологічна основа навчання української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 8–13.

4. Сербанська О. Українська мова як об'єкт вивчення для іноземців. *Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання*. Тези міжнародної наукової конференції (Ялта,

вересень 1993 р.) ; за ред. І. Остає, М. Гримих, Львів. 1994. С. 14–20.

Мисик О. А.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ

Сучасні лінгвістичні студії характеризуються пріоритетністю когнітивного підходу до аналізу мовних явищ. У межах антропоцентричної парадигми знань мову інтерпретують переважно не як автономну семіотичну систему, відокремлену від людини, а досліджують у безпосередньому зв'язку із людиною, зокрема її мисленням та культурою.

Мова постає маркером культури й ментальності, потужним джерелом енергетичного коду етносу. Природа та сутність мови тлумачаться як знаряддя пізнання, взаєморозуміння, засіб збереження етнічної цілісності, культури, історичної пам'яті народу. Специфіка відображення своєрідності національної культури розкриває особливості світосприйняття того чи того етносу, його світорозуміння і світогляду. При цьому культуру розуміють у широкому значенні як «інтегровану модель поведінки людини, що включає думки, спілкування, мову, практичну діяльність, переконання, цінності, звичаї, ритуали, манери взаємодії та ролі, стосунки й очікувану поведінку расової, етнічної, релігійної чи соціальної групи; і здатність передати вищевказане наступним поколінням» [3].

Мова водночас є і частиною культури народу, і об'єктивною формою накопичення, збереження і передачі культурологічної інформації, рефлексією культури. Картина світу має власну, особливу репрезентацію в кожній національній мові. Мова

виражає специфіку сприйняття світу її носіями як в аспекті називання, так і оцінки. Через мову формується картина світу, що відбиває характер, психологію, історичний досвід, культуру носія.

Ефективне і доречне використання лінгвокраїнознавчої інформації на заняттях з іноземної мови має відбуватися згідно із дидактичними принципами.

Принцип наочності передбачає забезпечення чуттєвого сприйняття лінгвокультурної інформації. Слухова та зорова перцепція сприяє кращому запам'ятовуванню та формуванню мовленнєвих умінь і навичок. Використання першоджерел дозволяє студентам долучитися до аутентичного культурного досвіду на різних етапах вивчення іноземної мови. Залежно від теми заняття та рівня володіння мовою допоміжним матеріалом послужать різні друковані, аудіо- й відеоматеріали: фільми, випуски новин, телевізійні шоу, короткі тематичні авторські відеоматеріали, короткометражні мультфільми, вебсайти, фотографії, журнали, газети, туристичні путівники і брошури, меню ресторанів та кафе, оригінальні художні твори тощо. Подібні засоби презентують «живе спілкування», комунікацію у реальних ситуаціях дійсності і послужать зразком іншомовного мовлення. Задіяння ж різних аналізаторів, підвищення змістовності та яскрава подача матеріалу забезпечує реалізацію принципу міцності знань.

Принцип посильності і наступності передбачає підбір мовного матеріалу відповідно до рівня підготовки студентів та логічно й змістовно пов'язаного із раніше засвоєними знаннями, сформованими уміннями. Частка незнайомої лексики кількісно має бути такою, щоб зміст повідомлення був зрозумілим, оскільки заважкий матеріал демотивує студентів. Окрім складності, варто також звернути увагу на обсяг та темп виконання. Посильність завдання забезпечує успішне його вирішення.

Принцип свідомості передбачає розуміння і свідоме виконання поставлених завдань. Згідно із педагогічною

літературою, реалізація цього принципу в навчальному процесі передбачає:

1. Забезпечити розуміння студентами потреби в конкретних знаннях, перспективу їх застосування.

2. Формувати пізнавальні мотиви навчання та активно їх використовувати в навчально-виховному процесі.

3. Домагатися розуміння сутності основних понять, явищ, логічних зв'язків між ними, вчити знаходити й виокремлювати в навчальному матеріалі головне, суттєве.

4. Залучати кожную особистість до активної пізнавальної діяльності, всіляко заохочуючи щонайменші успіхи.

5. Створювати умови для повсякденного застосування отриманих знань на практиці.

6. Використовувати мотиваційні ситуації для дії рушійної сили як на рівні оволодіння новими знаннями, так і для розв'язання практичних завдань.

7. Розвивати вміння аргументувати власні судження та доводити їх до логічного кінця.

8. Враховувати індивідуальні можливості особистості та її пізнавальні інтереси.

9. Широко використовувати різноманітні новітні технології і засоби оволодіння знаннями: опорні схеми, моделювання, дидактичні ігри, алгоритми, навчальні ситуації, участь у наукових конференціях тощо [1, с. 101].

Принцип активності у методиці вивчення іноземної мови передбачає синкретизм трьох складових: інтелектуальної, емоційної та мовленнєвої активності [2, с. 112]. Удало підібраний лінгвокультурний матеріал активізує пізнавальну активність студентів, зацікавлює і формує позитивне ставлення, стимулює до мовленнєвої діяльності.

Лінгвокультурний підхід найбільшою мірою сприяє реалізації принципу міжкультурної взаємодії, який передбачає врахування національно-культурних особливостей студентів-іноземців, «набуття знань про мовну картину світу, що дає можливість її описати і висловити своє ставлення до неї засобами мови, що вивчається; оволодіння фоновими знаннями

із сфери життя носіїв мови. Такі знання виявляються у процесі спілкування у вигляді смислових асоціацій і конотацій і забезпечують нормативність мовленнєвого спілкування в умовах міжкультурної взаємодії» [2, с. 114].

Учені наголошують, що при порівнянні рідної культури студентів із культурою, яку вивчають на заняттях, потрібно уникати оціночних суджень [3], отже, пошук спільного та відмінного, проведення будь-яких паралелей має відбуватися у нейтральній площині. Формування поваги до культури українського народу, мову якого вивчають студенти, контаміноване і неможливе без прояву поваги з боку викладача до рідної культури студентів-іноземців.

Студіювання іноземної мови в аспекті міжкультурного підходу є більш повним та якісним, оскільки студенти не лише вивчають власне мовні явища, розвивають мовленнєві вміння і навички, а глибше знайомляться з культурою народу – носія мови, прийнятними моделями комунікативної поведінки у різних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник. Київ : Знання-Прес, 2003. 418 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Peterson E., Bronwyn C. Culture in second language teaching. Center for Applied Linguistics, 2003. URL: https://www.researchgate.net/publication/237500367_Culture_in_Second_Language_Teaching (дата звернення: 20.05.2022).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сьогодні відбувається зростання престижу української мови у світі. Інтерес до її вивчення зумовлений передусім привабливим ринком освітніх послуг, розширенням економічних та політичних відносин, розвитком туризму, а з початку 2022 року ще й повномасштабною війною в Україні. З'являється все більша потреба в тих матеріалах, які допоможуть налагодити ефективну комунікацію.

Усе частіше не лише серед мовознавців, а й серед іноземних громадян, які розпочинають вивчення української мови, виникають дискусії щодо найдієвішої методики, яка дозволить швидше заговорити українською. Проте найчастіше суперечки зводяться до того, що основною умовою успішного опанування мови та добору матеріалів є мотивація, тобто чітке бачення того, де можна застосувати набуті знання.

Найскладнішим питанням залишається вироблення методики викладання української мови іноземним студентам, оскільки в них зазвичай немає тієї мотивації, а можливі перспективи використання мови в майбутній професійній діяльності вони ще не розуміють. Завдання кожного викладача – зацікавити студента-початківця, дібрати такі форми та методи роботи на занятті, які допоможуть кожному подолати мовний бар'єр і розпочати спілкування без постійного використання електронних перекладачів.

За нашими спостереженнями, усі охочі опанувати українську мову постають перед труднощами правильної вимови звуків та слів, сприйняття на слух мовленнєвих конструкцій, формулювання запитань та відповідей на них. Наприклад, не з першого разу англомовним студентам вдається зрозуміти різницю у вимові приголосних звуків [r], [r], [x] або

голосних [e], [и], [і]. Те саме стосується і питальних слів *що?* – *який?* або *де?* – *куди?* – *звідки?*, для яких електронний перекладач пропонує однакові відповідники. Саме тому важливо з'ясувати, як навчити іноземців, які лише на початковому етапі ознайомлення з чужою їм мовою, правильно розмовляти українською без запам'ятовування складних граматичних правил та винятків, вільно спілкуватися на різні побутові теми. Початківцям потрібні знання не з академічної мови, а з живої розмовної.

У результаті опитування, проведеного серед іноземних студентів I та II курсів Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, ми з'ясували, що через проблеми у розумінні багатьох граматичних правил поєднання слів в українській мові іноземцям важко розпочати комунікацію.

Крім того, використання лише традиційних методик робить заняття монотонним, а тому необхідно постійно підтримувати жвавий інтерес до вивчення мови.

На нашу думку, для кращого подання матеріалу і, відповідно, його запам'ятовування доцільно було б розробити типові для повсякденного спілкування шаблони запитань та відповідей із застосуванням аудіо- та відеозасобів. Уміння правильно артикулювати, інтонувати, поєднувати слова без продумування кожного разу їхніх відмінкових закінчень дасть можливість іноземним громадянам упевнено розпочати комунікацію: познайомитися, поговорити телефоном, дізнатися адресу, замовити ту чи іншу послугу, домовитися про зустріч, дістатися до певного місця, подорожувати Україною і таке інше. Не зайвим буде ознайомити іноземців із фразеологізмами, прислів'ями, приказками, які лише збагатять їхній словниковий запас і допоможуть у засвоєнні розмовної мови.

Щоб урізноманітнити процес вивчення української мови, зробити його більш результативним та мотиваційним, вважаємо за доцільне використовувати сучасні гаджети, зокрема смартфони, які стали невід'ємною частиною життя кожної людини. За допомогою таких технологій, особливо за умов

дистанційного навчання, можна виконувати різні види завдань зі студентами: робити аудіозаписи власного мовлення та мовлення викладача; знімати короткі відеоролики на різні теми, додаючи коментарі українською мовою; працювати з тестами; спілкуватися у чатах. Найактивнішим студентам, які ведуть блоги, можна запропонувати розпочати писати тексти українською у формі діалогів з одногрупниками.

Отже, завдання викладача української мови на сьогодні полягає не в тому, щоб просто зацікавити іноземців і дати їм лише основи фонетики, граматики чи стилістики, а насамперед у тому, щоб ще більше популяризувати українську мову та культуру в інших країнах через їхніх громадян. Це можна зробити шляхом удосконалення методики викладання української мови, поєднання різних форм роботи із застосуванням сучасних засобів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова як іноземна : навчальний посібник / І. І. Гавришак та ін. ; за ред. М. П. Тишковець. Тернопіль : ТДМУ, 2018. 168 с.

2. Українська мова як іноземна : Робоча програма для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я». Тернопіль, 2021. 33 с.
URL:

<https://moodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=242176>.

Шуляк С. А.¹, Беценко Т. П.²
*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини¹;
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка²*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Вивчення української мови як іноземної, на наш погляд, ефективне на основі використання текстового матеріалу. Постає ряд запитань: Якими повинні бути такі тексти? Які вимоги варто висувати до добору текстів? Яким текстам – поетичним чи прозовим – варто віддавати перевагу?

З досвіду роботи можемо сказати, що обрані для аналізу мовного матеріалу тексти повинні відзначатися легкістю читання та сприйняття; бажано, щоб це були пісні, які можна було б прослухати. Велику увагу треба приділяти змістові дібраних творів. Перевагу слід віддавати текстам на патріотичну тематику, також текстовому матеріалу, в якому утверджуються загальнолюдські цінності, порушується морально-етична проблематика тощо. Не варто оминати тексти, у яких розповідається про визначних особистостей в історії нашої держави (Богдана Хмельницького, Тараса Шевченка, Івана Огієнка, Михайла Грушевського, Пилипа Орлика, Лесю Українку, Петра Калнишевського та багатьох інших).

Дібрані з певною дидактичною метою тексти покликані, окрім усього, сприяти вихованню любові до України, нашого народу, формувати шанобливе ставлення до наших звичаїв, обрядів, плекати захоплення нашою мовою, літературою, культурою, історичним минулим. Це повинні бути високодовершені художні твори.

Тексти, що їх будемо використовувати для спостереження за мовним матеріалом, повинні бути максимально пізнавальними, змістовними, відзначатися концентрованою інформативністю.

Добираючи дидактичний матеріал, потрібно врахувати наступні чинники.

1. Насамперед, доцільно схилитися до використання текстів, у яких оспівується краса України, поетизується народ, возвеличується любов до України. Це – гімн України («Ще не вмерла Україна») Павла Чубинського, текст твору «Ой у лузі червона калина» (автор Степан Чарнецький), поезії Василя Симоненка «Україні», «Можливо, знову заgrimлять гармати», «Земле рідна! Мозок мій світліє...»; Дмитра Павличка «Де найкраще місце на землі»; Володимира Сосюри «Любіть Україну», Ліни Костенко «Усе моє, все зветься Україна», Миколи Сингаївського «Земле, доле моя», «Любимо землю свою», «Покличе мати Україна», Володимира Івасюка «Батьківщино моя» та ін.

Зазначена тематика мусить домінувати у дібраному для мовного аналізу текстовому матеріалі.

2. Важливим є послуговування текстів, присвячених оспіванню героїв, захисників України. Зокрема, доцільним, на наш погляд, постає добір фрагментів текстів народних дум, текстів легенд про народних ватажків, поетичних творів, як-от: «Балада про мальви» Володимира Івасюка, «Плакала калина» Соломії Українець, «Помолись за мене, мамо» (присвячується бійцям за волю України) Богдана Пришляка, «Гімн батальйону «Донбас» Юрія Брайтона, «Дорога на схід» Василя Фесюка та ін.

3. З метою ознайомлення з культурою і побутом українців, народними звичаями варто практикувати використання колядок, щедрівок, замовлянь, народних побажань, віншувань тощо.

4. Особливе місце в лінгводидактичній парадигмі відводимо текстам про Запорізьку Січ, про часи козаччини в Україні, про образ козака в українській народній творчості.

5. Ціннісними уявляються тексти про реалії української дійсності («Два кольори» Д. Павличка, «Пісня про рушник» А. Малишка та ін.).

6. Обов'язковими, на наш погляд, такими, що виховують захоплення нашим краєм, будуть тексти про красу української

землі («Садок вишневий коло хати» Т. Шевченка, «Калинова пісня», «Україно, любий край» Миколи Сингаївського).

7. Невід'ємним складником повинні стати тексти, у яких возвеличується українська мова, звучить гімн українському слову («Ну що б, здавалося, слова» Т. Шевченка, «Моя мова» В. Симоненка, «Як парость виноградної лози» М. Рильського, «Буду я навчатись мови золотої...» А. Малишка та ін.

8. Вагу мають тексти, у яких порушується тема кривавої історії України. Наприклад, «Українська мелодія» В. Симоненка.

9. Значну виховну роль мають тексти, у яких звучить любов до батьків. Такі твори є свідченням прадавньої родинної культури, життєвого укладу українців. Вони слугують взірцями народної педагогіки («Цілує сонце рушники», «Чорнобривці», «Пісня для матері», «На калині мене мати колихала», «Мовою матері», «Батькова калина» Миколи Сингаївського).

10. Молодь особливо зворушливо сприймає тексти, у яких оспівуються високі почуття. Це, зокрема, «Пісня любові» Миколи Сингаївського, «Аве, Марія», «Мила моя», «Червона рута» Володимира Івасюка.

Розв'язуючи певні навчальні завдання, здобувачі вищої освіти (іноземці) водночас пізнають культуру почуттів, що сформована протягом віків нашим етносом.

11. У доборі текстів варто звертати увагу на популярні у наш час, модні, шановані у молодіжному тощо середовищі твори. Напр., «Все буде добре» Святослава Вакарчука. Подібні тексти зближують навчання і дійсність, проникають у душу, викликають інтерес до мовного матеріалу, сприяють активізації навчальної діяльності.

Висновки

Отже, успішне вивчення іноземцями української мови багато в чому залежить від того, який дидактичний матеріал буде використано.

Особливу увагу варто приділити добору текстів, які повинні відзначатися висококодовершеністю у плані змісту, форми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко С. Українська мова в системі українознавства. *Урок української*. 2008. № 1–2. С. 38–41.

Тишковець М. П.

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ТЕСТИ МНОЖИННОГО ВИБОРУ ЯК ВИД КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тестування є ефективним засобом організації контролю в навчанні української мови як іноземної (УМІ). На це звертають увагу мовознавці: Д. Мазурик, О. Антонів, Т. Ісаєнко, Г. Козуб, І. Зозуля, Т. Дегтярєва, О. Коньок, О. Скварча, О. Федорова, О. Шевченко та ін. Любов Пац зазначає, що «тестування – це один із активно використовуваних методів діагностики навчальних досягнень, що водночас дозволяє керувати навчальним процесом, оскільки виявляє прогалини в знаннях і дає можливість викладачеві робити акцент на окремих важко засвоєваних питаннях чи навіть темах змістового модуля» [3, с. 3].

У процесі оцінювання знань чужоземних студентів з УМІ застосовують різні види тестових завдань: тести закритої форми (завдання альтернативного вибору, множинного вибору, перехресного вибору, завдання на встановлення правильної послідовності), тести відкритої форми (завдання з обмеженням на відповідь, тести з вільно сконструйованою відповіддю) тощо [2, с. 23].

Для визначення рівня оволодіння іноземними студентами-медиками фаховою лексикою дієвими, на наш погляд, будуть тестові завдання множинного вибору. У методичній літературі такі тести іменують як клоуз-тести (cloze-test), тести-відновлення, тести-доповнення. Тести множинного вибору – це

особливий вид тестових завдань, які передбачають добір інакомовцем запропонованих термінолексем чи граматичних форм для відновлення зв'язного тексту. «Текст має бути закінченим за змістом, містити логічно обґрунтований виклад фактів або подій, у якому пропущені слова досить легко відновлюються за контекстом» [1, с. 79].

Зрозуміло, що такі тестові завдання виправдані лише на етапі високого рівня опанування іноземцями українською мовою, під час якого можливе професійне спілкування. Автори Стандартизованих вимог до рівнів володіння УМІ пропонують тести множинного вибору у зразках сертифікаційних робіт з УМІ у розділі «Читання» і зауважують, що такі завдання «перевіряють ступінь розуміння прочитаного, усвідомлення системних зв'язків між одиницями одного або різних мовних рівнів, уміння за окремими компонентами формувати уявлення про ціле» [4, с. 138].

Пропонуємо на розгляд тест множинного вибору до теми «Професійне спілкування лікаря з пацієнтом у кардіологічному відділенні», апробований на практичних заняттях у межах курсу «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом» у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.

Завдання. Прочитайте текст. Заповніть пропуски відповідними за змістом словами із таблиці.

Будова серця

Центральним органом кровоносної системи людини є (1) ... Воно скорочується і змушує (2) ... рухатися по судинах. Серце людини розташоване в (3) ... Це чотирикамерний порожнистий м'язовий (4) ..., що безперервно (5) ... протягом усього життя.

У серці є (6) ... частини – права і ліва, кожна з яких має два відділи. У верхній частині є (7) ..., у нижній – (8) ... Права частина серця направляє венозну кров з правого шлуночка через легеневу артерію до легень, де вона збагачується киснем. Потім (9) ... з легень, насичена киснем, надходить до лівої частини серця, звідки знову рухається до всіх тканин організму.

Серце має чотири (10) ..., які з'єднують передсердя і шлуночки. Клапани серця відкриваються для того, щоб (11) ... перекачувалась у потрібному напрямку. У лівій частині серця міститься (12) ..., а у правій – (13) ... У місці виходу зі шлуночків легеневого стовбура й аорти розташовані (14) ... у вигляді трьох кишеньок, що перешкоджають рухові крові назад.

1.	А	нирки	Б	печінка	В	серце
2.	А	вода	Б	кров	В	мозок
3.	А	грудній клітині	Б	грудній клітці	В	грудній залозі
4.	А	організм	Б	орган	В	орган
5.	А	працює	Б	відпочиває	В	живе
6.	А	три	Б	одна	В	дві
7.	А	осердя	Б	передсердя	В	серце
8.	А	шлунок	Б	шлуночок	В	шлунковий сік
9.	А	артеріальна кров	Б	венозна кров	В	донорська кров
10.	А	клапани	Б	кишеньки	В	двері
11.	А	плазма	Б	кров	В	лейкоцити
12.	А	тристулковий клапан	Б	двостулковий клапан	В	одностулковий клапан
13.	А	двостулковий клапан	Б	мітральний клапан	В	чотиристулковий клапан
14.	А	клапани аорти і легеневого стовбура	Б	тристулкові клапани	В	клапани вени й артерії

Уважаємо, що тести множинного вибору є методично виправданими для визначення рівня знань іноземних студентів з української фахової мови медичного спрямування, оскільки вони сприяють розумовій діяльності тестованих, розвивають логічне мислення, а також стимулюють студентів до нових способів засвоєння професійної лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтярєва Т. О., Коньок О. П., Скварча О. М. Тести як засіб контролю якості засвоєння знань на уроках української мови як іноземної. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 67. 2019. С. 77–81.

2. Зозуля І. Є. Тест як засіб контролю в навчанні українській мові як іноземній. *Young Scientist*. 2019. № 6.1 (70.1). С. 21–26. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/6.1/6.pdf>.

3. Пац Л. Тестування як засіб оцінювання й корекції знань іноземних студентів з української мови. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/18626/1/Пац%20стаття.pdf>.

4. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Д. Мазурик, О. Антонів, О Синчак, Г Бойко. К. : Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.

Стефанишин К. Л., Новіцька О. І.
*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОПИС ЗОВНІШНОСТІ» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНОМУ ЗВО

За структурою практичне заняття «Опис зовнішності» з української мови як іноземної складається з п'яти етапів.

I етап – це організаційна частина: привітання, контроль присутності студентів на занятті, ознайомлення з темою («Опис зовнішності»), інструктаж студентів для практичної роботи.

II етап практичного заняття «Засвоєння лексико-граматичного матеріалу до теми» передбачає ознайомлення студентів із лексикою на позначення зовнішності людини та опрацювання граматичного матеріалу – узгодження

прикметників з іменниками в роді, числі та відмінку. За допомогою асоціативного методу і мовленнєвої зарядки на початку заняття з'ясуємо рівень підготовки й обізнаність студентів із тематичним словником теми: 1. Які слова асоціюються у Вас зі словом «людина»? 2. Які слова асоціюються у Вас зі словом «сім'я»? 3. Які слова асоціюються у Вас зі словом «жінка»? 4. Які слова асоціюються у Вас зі словом «чоловік»? 5. Що Вам спадає на думку, коли Ви чуєте слово «зовнішність»? Відеосупровід і роздатковий матеріал дозволяють повторити назви частин тіла людини і вивчити прикметники на позначення опису зовнішності людини, розширити словниковий запас студентів-першокурсників. Ілюстративний метод на початковому етапі опанування мовою досить ефективний, оскільки зорове сприйняття вже формує уявлення про той чи інший предмет і допомагає усвідомленню його назви в українській мові.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів використовуємо проблемні запитання: 1. Якою, на Вашу думку, повинна бути зовнішність ідеальної жінки (чоловіка)? 2. Що є символом краси у Вашій країні? 3. Як Ви розумієте вислів Віктора Гюго «Ніяка зовнішня чарівність не може бути повною, якщо вона не осяяна внутрішньою красою»?

Таким чином, сприйняття і розуміння нового матеріалу підсилюється тим, що комплексно задіяно зорову (відеосупровід і роздатковий матеріал), слухову (пояснення викладача) і механічну пам'ять (запис студентами слів і словосполучень у зошити).

Ш етап практичного заняття «Виконання тренувальних вправ» є важливою складовою процесу розвитку мовлення студентів при вивченні мовного матеріалу. З метою формування практичних навичок уживання прикметників, особових і присвійних займенників у мовленні й узгодження їх з іменниками у роді, числі та відмінку, вдосконалення комунікативно-мовленнєвих умінь використовуємо систему вправ, призначену для формування та розвитку різних видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання та

письма). Мовне наповнення навчально-тренувальних вправ підпорядковане комунікативному підходу до навчання. Як свідчить практичний досвід, пропоновані види робіт сприяють розширенню лексико-тематичної бази на позначення опису зовнішності людини; вмінню будувати монологічні висловлювання, що містять опис, застосовуючи засвоєні лексичні одиниці та фрази; будувати діалоги-розпитування на тему опису друга чи членів сім'ї; засвоєнню навичок вживання прикметників і узгодження їх з іменниками у роді, числі та відмінку.

Таким чином, використання методів навчальної гри, інтерв'ю, імітації сприяє розвитку живого, спонтанного мовлення студентів, розвитку уваги та когнітивного мислення, дозволяє закріпити необхідний лексичний мінімум, повторити пройдений граматичний матеріал тощо.

IV етап заняття «Робота з текстом» є важливим не лише для застосування на практиці граматичних знань, формування правильної вимови чи наголошування слів, а й для ознайомлення іноземних студентів із культурою різних країн, їх традиціями і виховання в них поваги до інших націй і держав. Читання україномовних текстів розвиває мислення іноземних студентів, допомагає усвідомити особливості системи мови. З цією метою викладачем добираються різножанрові тексти, які супроводжує система вправ на різні види мовленнєвої діяльності. Наводимо для прикладу текст, запропонований для читання й обговорення на нашому занятті.

Завдання 1. Читайте текст.

Моя подруга

Мою найкращу подругу звати Марія. Вона українка. Їй 18 років, вона студентка медичного університету. Марія низького зросту, тендітна. Обличчя у неї кругле і худорляве. Очі зелені й великі. Брови чорні і тонкі. Ніс малий, губи яскраві і повні. Волосся русяве, довге. Одяг у Марії скромний. Моя найкраща подруга – дуже красива дівчина, але її найбільша краса – це довга коса.

V етап заняття «Поточний контроль» передбачає стандартизований метод контролю знань – письмове тестування. Студентам пропонується 12 тестових завдань (2-4 варіанти) з вибором однієї правильної відповіді. Наводимо деякі з них:

1. Які слова відповідають опису обличчя?

- A. русяве, чорне, руде, сиве;
- B. довге, коротке, пряме, кучеряве;
- C. худорляве, бліде, смагляве, рум'яне;
- D. каре, синє, зелене, блакитне;
- E. довге, широке, пряме, кирпате.

2. Оберіть правильний варіант.

- A. ВІН: широкий ніс, худорляве обличчя;
- B. ВОНА: чорне волосся, спортивна постава;
- C. ВОНО: бліде обличчя, кучеряве волосся;
- D. ВОНИ: малі очі, яскрава сукня;
- E. ВОНА: вродливий брат, симпатична жінка.

3. Продовжте речення «Моя мама ... »

- A. гарна і високий;
- B. красивий і низький;
- C. вродлива і худорлява;
- D. красиві і середнього зросту;
- E. незграбне і негарне.

Метою поточного контролю є перевірка мовної та мовленнєвої компетенції іноземних студентів.

Знання лексики на позначення зовнішності людини, вміння будувати монологічні висловлювання, ініціювати та вести діалог-розпитування на запропоновану тему, навички узгоджувати прикметники, особові і присвійні займенники з іменниками у роді, числі та відмінку дозволяють забезпечити реалізацію комунікативних потреб іноземних студентів у різних сферах спілкування: побутовій, соціально-культурній, офіційно-діловій, навчально-професійній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова як іноземна (англійськомовна форма навчання): типова програма нормативної навчальної

дисципліни для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я» / уклад. : С. М. Луцак та ін. Київ, 2016. 202 с.

2. Українська мова як іноземна : навчальний посібник / І. І. Гавришак та ін. ; за ред. М. П. Тишковець. Тернопіль : ТДМУ, 2018. 168 с.

3. Stefanyshyn K. L. A practical as the main form of the educational process on the discipline «Ukrainian as a Foreign Language» at the higher school. *Медична освіта*. 2020. № 1. С. 82–86.

Зміст

<i>Вихрущ А. В.</i> ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР.....	3
<i>Христенко О. М.</i> УКРАЇНСЬКА МОВА В СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІЙНУ.....	7
<i>Беценко Т. П., Тележкіна О. О.</i> РОЛЬ ЛІНГВОКРАЄЗНАВЧИХ СТУДІЙ У ФОРМУВАННІ ВИСОКОІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	10
<i>Нахаєва Я. М.</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЕНТАЦІЙ У ТУДЕНТІВ.....	14
<i>Олійник Н. Я.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА КУРСАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У НМУ.....	17
<i>Заліпська І. Я.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	21
<i>Беценко Т. П.</i> ПОНЯТТЯ ПРО СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОНОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВОДИДАКТИЦІ.....	26
<i>Гавришак І. І., Проців О. Я.</i> ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ О. ПОТЕБНІ.....	29
<i>Руденко М. І.</i> ТЕКСТ В ЕСТЕТИЧНИХ ВИМІРАХ ПОСТМОДЕРНІЗМУ.....	35
<i>Пашко М. З., Заяць І. В.</i> МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	39
<i>Гнатишин С. І.</i> ФУНКЦІЇ БЛОГОСФЕРИ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	42

<i>Хвалибога Д. В.</i> ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ США.....	45
<i>Гантімурова Н. І.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....	49
<i>Хвалибога Т. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В США.....	52
<i>Палихата Е. Я.</i> ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- ФІЛОЛОГІВ.....	56
<i>Царик О. М.</i> НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	60
<i>Драч І. Д.</i> АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО – КЛЮЧОВА КОМУНІКАТИВНА НАВИЧКА СТУДЕНТА-МЕДИКА.....	64
<i>Кімура Г. Я.</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПАРАДИГМІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	67
<i>Ворона І. І.</i> ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ.....	70
<i>Klishch H. I.</i> FUTURE PHYSICIANS' PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS TRAINING AS AN ESSENTIAL PART OF MEDICAL PRACTICE.....	74
<i>Fedchyshyn N. O.</i> THE PECULIARITIES OF THE DIGITAL TECHNOLOGY USE IN THE LANGUAGE TRAINING OF FUTURE DOCTORS.....	76
<i>Bobak M. I.</i> VOCABULARY TEACHING TECHNIQUES IN DEVELOPING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SKILLS OF MEDICAL STUDENTS..	80
<i>Kolodnytska O. D.</i> PROJECT-BASED LEARNING TO DEVELOP COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE DOCTORS.....	84

<i>Prokop I. A.</i> INTERACTIVE TEACHING METHODS IN THE PROCESS OF DEVELOPING ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCE.....	86
<i>Yelahina N. I.</i> DYDACTIC BACKGROUND OF LEARNING ENGLISH ON THE BASIS OF SWEDISH EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	89
<i>Kichula M. Ya., Vyshniovskyi A. V.</i> REGULARITIES OF CREATIVE STUDY OF FOREIGN LANGUAGES OF MEDICAL STUDENTS.....	92
<i>Гуменна І. Р.</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ.....	95
<i>Коцюба Р. Б.</i> КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	97
<i>Паласюк Г. Б., Паласюк Б. М.</i> ЛАТИНСЬКА МОВА У СУЧАСНІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	100
<i>Саварин Т. В.</i> ЛАТИНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ...	104
<i>Юкало В. Я.</i> НАЗВИ ДЛЯ НОРМАТИВНО-ОЦІННОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНИХ ЯВИЩ У ПРАЦЯХ З КУЛЬТУРИ МОВИ.....	108
<i>Дробоцький Д. І.</i> ЖАРГОН АВТОМОБІЛЬНИХ МЕХАНІКІВ МІСТА ТЕРНОПІЛЬ.....	111
<i>Зевако В. І.</i> РОБОТА З ТЕКСТОМ ЯК СПОСІБ ЗАСВОЄННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ, ЕРГОТЕРАПІЯ».....	116
<i>Новіцька О. І., Стефанишин К. Л.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ КОМПОНЕНТИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ.....	119
<i>Мисик О. А.</i> ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ.....	122

<i>Мельник Т. П.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	126
<i>Шуляк С. А., Беценко Т. П.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	129
<i>Тишковець М. П.</i> ТЕСТИ МНОЖИННОГО ВИБОРУ ЯК ВИД КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	132
<i>Стефанишин К. Л., Новіцька О. І.</i> ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОПИС ЗОВНІШНОСТІ» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНОМУ ЗВО.....	135

Виготовлено згідно із СОУ 22.2-02477019-07.2012.

Формат 150x210. Тираж 100. Замовлення № 22-50.

Видавець і виготовлювач Тернопільський національний
медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
2022 р.